

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ЭКОЛОГИЯ ЖӘНЕ ТАБИҒИ РЕСУРСТАР МИНИСТРЛІГІ
ОРМАН ШАРУАШЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ЖАНУАРЛАР ДҮНИЕСІ КОМИТЕТІ

**Қазақстан Республикасы Экология
және табиғи ресурстар министрлігі**
**Орман шаруашылығы және жануарлар
дүниесі комитетінің бұйрығымен**
бекітілді

«___» _____ № _____

«БАТЫС-АЛТАЙ МЕМЛЕКЕТТІК
ТАБИҒИ ҚОРЫҒЫ»
республикалық мемлекеттік мекемесі
2024 -2028 жылдарға
БАСҚАРУ ЖОСПАРЫ

2020– 2023 ж.ж.

ОРЫНДАУШЫЛАР ТІЗІМІ

1	Орсаринов К.А.	Директор
2	Винокурова Л.Н.	Директордың орынбасары
3	Наговицын Г.Н.	Директордың ғылым жөніндегі орынбасары
4	Баянбаев С.М.	Табиғи кешендер мен нысандарды күзету қызметінің бастығы
5	Сурнина К.В.	Ғылым, мониторинг, экологиялық ағарту және туризм бөлімінің бастығы
6	Федорова Е.В.	Қаржы және ұйымдастыру жұмысы бөлімінің бастығы
7	Казначеева Н.В.	аңшытанушы
8	Артемьев А.М.	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ рекреациялық география және туризм кафедрасының доценті
9	Абдреева Ш.Т.	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ рекреациялық география және туризм кафедрасының доценті
10	Абдикулова К.Т.	Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ аға оқытушы
11	Вагапов Р.Р.	экожүйелік қызметтер жөніндегі маман
12	Вальдшмит Л.И.	«Іле-Балқаш» МДП экоағарту, туризм және рекреация бөлімінің басшысы
13	Кияницы А.Б.	Сарапшы экономист
14	Ковшарь В.А.	Сарапшы зоолог
15	СальменоваМ.	Зоолог, экологиялық ағарту және білім беру жөніндегі сарапшы
16	Сеняк Е.	Сарапшы ботаник
17	Кривошеева А.И.	Табиғат қорғау бағдарламалары жөніндегі директор, АҚБК
18	Уразалиев Р.	Сарапшы зоолог

МАЗМҰНЫ

1-БӨЛІМ. АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙДЫ ТАЛДАУ

1.1	ЕҚТА-ның жалпы сипаттамалары	13
1.1.1	ЕҚТА-ның заңды мәртебесі және құрылу тарихы	13
1.1.2	ЕҚТА құру мақсаты	13
1.1.3	ЕҚТА-ның орналасқан жері, аумағы және оған қол жеткізу	13
1.1.4	ЕҚТА физикалық-географиялық сипаттамаларының қысқаша сипаттамасы	13
1.1.5	ЕҚТА биологиялық сипаттамалары	16
1.1.6	ЕҚТА бірегей тарихи-мәдени объектілерінің сипаттамасы	18
1.1.7	ЕҚТА шекаралары және функционалдық аймақтарға бөлу	18
1.1.8	ЕҚТА-да жер пайдалану ерекшеліктері	19
1.2	Өңірдің әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері	19
1.2.1	Өңірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары	19
1.2.2	Мүдделі тараптар және олардың ЕҚТА-ны басқаруға тартылуы	20
1.2.3	ЕҚТА-ның табиғи ресурстарына байланысты ЕҚТА мен жергілікті халық арасындағы қазіргі және әлеуетті қақтығыстар	22

2 БӨЛІМ. БАСҚАРУ ЖОСПАРЫНЫҢ ЖӘНЕ БЮДЖЕТТІК ӨТІНІМНІҢ НЕГІЗДЕМЕСІ

2.1	ЕҚТА әкімшілік-шаруашылық сипаттамаларына шолу, проблемаларды айқындау және міндеттер қою	23
2.1.1	Кадр ресурстарының сипаттамасы	23
2.1.2	ЕҚТА инфрақұрылымы	26
2.1.3	ЕҚТА-ны материалдық-техникалық қамтамасыз ету	29
2.1.4	ЕҚТА-ның жоспарлы кезеңге арналған әкімшілік-шаруашылық міндеттері	32
2.2	ЕҚТА ағымдағы (базалық) қызметінің сипаттамасы, проблемаларды айқындау және жоспарланған бесжылдық кезеңге міндеттер қою	33
2.2.1	ЕҚТА-ның аумақты қорғауды, өртке қарсы қауіпсіздікті, табиғи кешендер мен объектілерді сақтау мен қалпына келтіруді қамтамасыз ету жөніндегі қызметінің сипаттамасы	33
2.2.2	ЕҚТА-ның ғылыми-зерттеу жұмыстарын (ҒЗЖ) дамыту жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы.	36

2.2.3	ЕҚТА-ның экологиялық ағарту және нысаналы топтармен жұмыс жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы	38
2.2.4	ЕҚТА-ның экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы	40
2.2.5	ЕҚТА қызметінің және міндеттерінің шектеулі шаруашылық қызметтің сипаттамасы	42
2.2.6	Халықаралық қызмет	42
2.3	ЕҚТА-ның жоспарлы кезеңге арналған басым құндылықтары, қауіп-қатерлерді анықтау және басым құндылықтарды басқару бойынша міндеттер қою	43
2.3.1	Жоспарланып отырған бес жылдық кезеңге ЕҚТА-ның басым құндылықтарын айқындау	43
2.3.2	ЕҚТА басым құндылықтары жай-күйінің теріс өзгерістерінің қауіп-қатерлері мен себептері	43
2.3.3	Ағымдағы және нысаналы көрсеткіштері бар басым құндылықтардың жай-күйінің индикаторлары	44
2.3.4	Жоспарланып отырған бес жылдық кезеңге арналған ЕҚТА-ның басым құндылықтарын басқару жөніндегі міндеттер	44

3-БӨЛІМ. ІС-ҚИМЫЛ ЖОСПАРЫ ЖӘНЕ БАСҚАРУДЫҢ ЖОСПАРЛАНҒАН КЕЗЕҢІНЕ АРНАЛҒАН БЮДЖЕТ

3.1	Іс- шаралар	45
3.1.1	Әкімшілік-шаруашылық міндеттерге қол жеткізуге арналған іс-шаралар	45
3.1.2	ЕҚТА-ның ағымдағы (базалық) қызметі бойынша міндеттерге қол жеткізуге арналған іс-шаралар	47
3.1.3	ЕҚТА-ның басым құндылықтарды басқару жөніндегі міндеттеріне қол жеткізуге арналған іс-шаралар	51
3.2	Бюджет	53
3.2.1	Жоспарланған бес жылдық кезеңге бюджет	53

4-БӨЛІМ. ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫН ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

4.1	Басқару жоспарын іске асырудың жыл сайынғы мониторингінің жоспары	65
4.1.1	Мониторинг жоспары	65
4.1.2	Міндеттерге қол жеткізуді жыл сайынғы бағалау	65
4.1.3	Қаржы ресурстарын жұмылдыру мен игерудің жыл сайынғы	77

мониторингі

5-БӨЛІМ. ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫН ІСКЕ АСЫРУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

5.1	Әкімшілік-шаруашылық міндеттерге қол жеткізуді бағалау	78
5.2	Ағымдағы (базалық) міндеттерге қол жеткізуді бағалау	78
5.3	ЕҚТА міндеттеріне қол жеткізуді басым құндылықтар бойынша бағалау	78
5.4	Қаржы ресурстарын тарту мен игеруді бағалау	78
5.4.1	ЕҚТА-ны мемлекеттік бюджеттен қаржыландыруды талдау	78
5.4.2	ЕҚТА-ны бюджеттен тыс көздерден қаржыландыруды талдау	78
5.4.3	Өртүрлі көздерден Басқару жоспарын іске асыруға қаржы ресурстарын жұмылдыруды талдау	78
5.4.4	ЕҚТА тиімділігін МЕТТ форматын пайдалана отырып бағалау	78
5.4.5	Гендерлік талдау	93

ҚЫСҚАРТУЛАР МЕН АББРЕВИАТУРАЛАРДЫҢ ТІЗІМІ

ҚАДК	Қорғалатын аумақ жөніндегі дүниежүзілік комиссия
БАМТҚ	Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы
ЖҒН	Жаратылыстану-ғылыми негіздеме
МТБ	материалдық-техникалық база
ҒЗЖ	Ғылыми- зерттеужұмыстары
ҮЕҮ	Үкімет емес ұйымдар
НҚА	Нормативтік құқықтық актілер
ҒМЭАжТ	Ғылым, мониторинг, экологиялық ағарту және туризм бөлімі
ЕҚТА	Ерекше қорғалатын табиғи аумақ
ЖСҚ	жобалау-сметалық құжаттама
БҚ	Басымдықты құндылықтар
БЖ	Басқару жоспары
ӨХС	Өрт-химиялық станциясы
БАҚ	Бұқаралық ақпарат құралдары
ТКмНКҚ	Табиғи кешендер мен нысандарды күзету қызметі бөлімі
ТЭН	техникалық-экономикалық негіздеме
ТВ	Телевидение

ҚОСЫМШАЛАР ТІЗІМІ

1	Орналасқан жері көрсетілген әкімшілік карта	95
2	Аудандық бөлу картасы	96
3	Аумақтың физикалық-географиялық картасы	97
4	Функционалдық аймақтандыру картасы	98
5	Тоқсандық желі схемасы	99
6	Аумақты кешенді бағалау картасы	100
7	Топырақ картасы	101
8	Ландшафтық карта	102
9	Экологиялық-ағартушылық бағыттар картасы	103
10	«Райская долина» «Плато» негізгі орнитологиялық аумағында кездесетін құстардың тізімі	104
11	Қорық аумағымен шекаралас жер пайдаланушылар учаскелерінің тізбесі	106
12	Штат кестесі бойынша қызметкерлердің тізімі	107
13	Қорық құрылымы	108
14	Мемлекеттік инспекторлардың негіздемесі	109
15	Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығының 2018-2020 жылдардағы экологиялық-ағартушылық қызметінің сандық көрсеткіштерінің серпіні	110
16	Экологиялық және табиғат қорғау іс-шаралары	111
17	Туристік маршруттар мен соқпақтар туралы ақпарат	116
18	2021-2025 жылдарға арналған ғылыми-зерттеу жұмыстарының жоспары	122

ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫНЫҢ ПАСПОРТЫ

ЕҚТА туралы қысқаша ақпарат	
ЕҚТА атауы	«Батыс-Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ
Күзет тәртібі	қорықтық
Аумағы, га	86122 га
Филиалдар саны	жоқ
Орманшылықтар саны	жоқ
Учаскелер саны	2
Штаттық қызметкерлер саны	39
Мекен-жайы мен байланыс телефоны	071300, Қазақстан Республикасы, Шығыс-Қазақстан облысы, Риддер қ., Семипалатинская к., 9 тел.8(72336)7-72-87 E-mail: zagpz@mail.kz Webсайт: www.zagpz.kz БИН/ИИН 990640003055, БИК ККМФКZ2A, Б/шоты №KZ 92070101KSN0000000 ММ Қазынашылық Комитеті ҚМ ҚР Астана қ.
ЕҚТА директорының аты- жөні және байланыс телефоны	Кайрды Абуевич Орсаринов 8-705-530-2319 8-72336-7-73-04 8-72336-7-72-87
Басқару жоспары туралы ақпарат	
Басқару жоспарын іске асыру кезеңі	2024-2028
Басқару жоспарын іске асырудың жалпы құны 5 жылға	1796328 мың теңге
Басқару жоспарын іске асыруға бюджеттік өтінімнің жалпы сомасы	1796328 мың теңге
БАСҚАРУ ЖОСПАРЫН ҚАРЖЫЛАНДЫРУДЫҢ КӨЗІ	

БЖ қаржыландыру көзі	2024 Мың теңге	2025 Мың теңге	2026 Мың теңге	2027 Мың теңге	2028 Мың теңге	Барлығы, мыңтеңге
Мемлекеттік бюджет	358892,0	344561,0	345060,0	342200,0	395615,0	1786328,0
Бюджеттен тыс қаражат	2000,0	2000,0	2000,0	2000,0	2000,0	10000,0
БАРЛЫҒЫ	360892,0	346561,0	347060,0	344200,0	397615,0	1796328,0

Басқару жоспары мен процессінің қысқаша сипаттамасы

Басқару жоспары мазмұнының қысқаша сипаттамасы (әзірлеу мақсаты, мазмұны).

Басқару жоспары «Батыс Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ-нің бес жылдық кезеңге арналған негізгі міндеттері мен іс-шараларын айқындау, сондай-ақ барлық қойылған міндеттерді орындау үшін қажетті қаржы ресурстарын негіздеу мақсатында әзірленді. Басқару жоспарына сәйкес мекеменің барлық бөлімдерінің жылдық жұмыс жоспарлары әзірленетін болады. Басқару жоспары қорық қызметінің негізгі бағыттарын айқындайды, барлық қауіп-қатерлер мен проблемаларды ескеруге және оларды шешу үшін нақты міндеттер қоюға мүмкіндік береді.

Басқару жоспары «Батыс Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ негізгі физикалық-географиялық және әлеуметтік-экономикалық сипаттамаларының қысқаша сипаттамасын қамтиды; мекеменің аумақты күзету, өртке қарсы қауіпсіздік, ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу, экологиялық ағарту, экологиялық туризмді дамыту және шектеулі шаруашылық қызмет жөніндегі қызметі. Басқару жоспарында ағымдағы сәтте мекеменің негізгі проблемалары анықталады, оларды шешу үшін міндеттер мен іс-шаралар қойылады, сондай-ақ қаржы қаражатына қажеттілік егжей-тегжейлі есептеледі және негізделеді.

Құжат сипаттамасы:

Парақтар саны - 124

Қосымшадағы парақтар саны - 29

Ұсынылатын көшірмелер саны - 2

Құжаттың электрондық түріне мүмкіндік - zagpz@mail.ru

БЖ әзірлеуді және оның мәртебесін регламенттейтін нормативтік құжаттар:

1. 2006 жылғы 7 шілдедегі N 175 ЕҚТА туралы Заңы

26. бап Табиғат қорғау ұйымын басқару жоспары

2. ҚР Экология, геология және табиғи ресурстар министрінің 04.10.2022 жылғы № 643-ө бұйрығымен бекітілген Табиғат қорғау ұйымын басқару жоспарын әзірлеу қағидалары және ЕҚТА басқару жоспарының Әдістемесінің жобасы қосымша әдіснамалық құжат ретінде

пайдаланылды.

Әзірлеуге тартылған кеңейтілген жұмыс тобына қатысушылардың құрамы:

ЕҚТА барлық бөлімдерінің қызметкерлері, тәуелсіз сарапшылар - ботаниктер, зоологтар, экономистер, экологиялық туризм және экологиялық ағарту жөніндегі сарапшылар.

БП әзірлеу кезінде пайдаланылатын ақпарат көздері мен деректерге шолу: ЖҒН және ТЭН, Орман орналастыру жобасы, ЕҚТА жылдық және тоқсандық есептері, табиғат жылнамасы.

Мүдделі тараптарды тарту

Әртүрлі ұйымдардан (ЕҚТА, ОШЖЖДК, ҒЗИ, БҰҰДБ және т.б.) байланысатын тұлғалар

ОШЖЖДК ЕҚТА б/ша басқарма басшысы – Нургазин Р.Н.

«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ директоры– Орсаринов К.А.

БҰҰДБ сарапшылары – Сарсембаева М., Бельгеубаева А.

АСБК сарапшысы – Кривошеева А.И.

Тәуелсіз сарапшылар – Ковшарь В.А., Вальдимит Л.И., Вагапов Р.Р., Абидулова К.Т., Артемьев А.М., Абдреева Ш.Т., Кияницы А.Б.

2024-2028 ЖЖ КЕЗЕҢІНЕ АРНАЛҒАН ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫНЫҢ ТҮЙІНДЕМЕСІ

ЕҚТА БАСҚАРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫ	5 жылға жалпылай	
	мем.бюджет, мың теңге	Бюджеттен тыс қаражаттар, мың теңге
1. Аумақта заңсыз қызмет түрлерін күзетуді және болдырмауды қамтамасыз ету		
Табиғат қорғау заңнамасын болдырмау мақсатында патрульдеу. Белсенді және пассивті күзет жүйесі қолданылады. Белсенді күзет мемлекеттік инспекторлардың кордондарда тәулік бойы кезекшілік етуінен (15 күн бойы вахта), бекітілген аумақты тексеруден, сондай-ақ мобильді инспекторлық топтармен патрульдеуден тұрады. Шекара белгілерін, шлагбаумдарды, көрсеткіштерді, аншлағтарды орнату арқылы пассивті қорғау. Техникалық құралдардың көмегімен бақылау. Жоспарға сәйкес Риддер қаласының	163830,12	жоқ

«Үлбі» шекара бөлімінің ПББ және ТЖ бірлескен іс-қимылдары. Орман орналастыруға сәйкес жануарлар дүниесін есепке алу және қорғау, биотехникалық іс-шаралар.		
2. Қорық аумағында өртке қарсы қауіпсіздікті қамтамасыз ету		
<p>ОӨС кадрлық құрамын даярлау, теориялық және практикалық сабақтар мен оқу-жаттығулар өткізу. арнайы техникамен, жабдықпен, байланыс құралдарымен қамтамасыз ету және оларды жұмыс жағдайында ұстау.Өрттің алдын алу бойынша профилактикалық жұмыс</p> <p>Өртке қарсы бағыттағы жолдарды жұмыс жағдайында ұстау, көпірлерді жөндеу, су жинау орындарын жайластыру. Аншлағтарды, көрсеткіштерді, ақпараттық қалқандарды орнату. Халықпен жұмыс. Дәрістер, әңгімелер, БАҚ, парақшалар. Қорық шекарасына жақын орналасқан шаруа қожалықтары мен табиғат пайдаланушыларға нұсқамалар, айналма жолдар, айналымдар, өрт қауіптілігі жоғары кезеңдерде квадрокоптерлердің көмегімен орман алқаптарын бақылау.</p>	29885,55	жоқ
3. ҒЗЖ және жүйелі мониторинг жүргізу		
<p>Табиғи-қорық қорының барлық объектілерін толық түгендеу, индикаторлық түрлерді нақтылау және мониторингтің функционалдық жүйесін құру мақсатында қорықтың биологиялық әртүрлілігінің жай-күйін кешенді интегралдық бағалау.</p> <p>ҒАЖ-бағдарламаларда дерекқор құру.</p> <p>Мекендеу ортасының және ағымдағы табиғи процестердің мониторингі.</p> <p>БАМТҚ Табиғат жылнамасы бойынша электрондық деректер базасын құру және толықтыру.</p> <p>Тақырыптық зерттеулер (БАМТҚ үшін 5 жылға бекітілген тақырыптар тізімі)</p> <p>Қорық ормандарын орман патологиялық зерттеу.</p>	23298,09	жоқ
4.Экологиялық ағартушылық		
<p>ЕҚТА-ның биологиялық әртүрлілікті сақтау функцияларын орындаудың қажетті шарты ретінде халықтың қалың жіктерінің қорық ісі идеясын қолдауын қамтамасыз ету;</p> <p>Халықтың экологиялық санасын қалыптастыруға және экологиялық мәдениетін дамытуға қатысу;</p> <p>Халықты табиғи ресурстарды ұтымды пайдалануға оқыту;</p> <p>Өңірлік экологиялық проблемаларды шешуге жәрдемдесу.</p>	15123,1	10000

5. Экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту		
Қол сұғылмайтын учаскелермен және бірегей экожүйелермен танысу, сондай-ақ оларды сақтау мен зерделеудегі қорықтың рөлін түсіну үшін халықтың қалың жігін туризм саласына тарту.	18735,42	жоқ
6. Шектеулі шаруашылық қызмет		
Шектеулі шаруашылық қызметтің заңдарда рұқсат етілетін түрлерін: орман қорғау іс-шараларын жүзеге асыру үшін қажетті санитарлық және өзге де кесулерді жүргізу.	2670	жоқ
7. Әкімшілік-шаруашылық жұмыс істеуін қамтамасыз ету		
Дұрыс және уақытылы әкімшілік-шаруашылық, қаржылық, заң, ғылыми-зерттеу және ұйымдастыру жұмыстарын жүзеге асыру.	1306474,19	жоқ
8. Басым құндылықтарды басқару		
Өзен құндызының санын зерттеу және мониторингілеу, қорық аумағындағы өзен құндызының таралу аймағын анықтау, оның тіршілік әрекетінің қорықтың табиғи кешендеріне әсерін бағалау.	13393,2	жоқ

1-БӨЛІМ. АҒЫМДАҒЫ ЖАҒДАЙДЫ ТАЛДАУ

1.1 ЕҚТА аумағының жалпы сипаттамалары

1.1.1 ЕҚТА-ның заңды мәртебесі және құрылу тарихы

Қазақстан Республикасы Экология және табиғи ресурстар министрлігі Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитетінің «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» республикалық мемлекеттік мекемесі 1992 жылғы 3 шілдеде Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесінің № 1519-ХП қаулысымен құрылды.

Қорықты ұйымдастыру үшін Лениногор ОШӨК - 33871 га және Зырян ОШӨК - 22207 га жерлері берілді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 7 қарашадағы N 1054 қаулысымен қорық аумағының ауданы 2008 жылғы 1 қаңтардан бастап 86122 гектарға дейін ұлғайтылды.

Шығыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2007 жылғы 27 желтоқсандағы № 385 қаулысымен ҚР мен РФ мемлекеттік шекарасының периметрін қоспағанда, қорық аумағының периметрі бойынша белдеуінің ені кемінде 2 км болатын қорғау аймағы белгіленген. 2012 жылғы 10 қыркүйектегі № 214 қаулысымен оған қорық аумағының кеңейтілгеннен кейін ұлғаюын ескере отырып, қорғау аймағының жаңа шекараларын белгілеуге қатысты өзгерістер енгізілді.

2020 жылғы 28 қазанда ЮНЕСКО-ның «Адам және биосфера» бағдарламасының Халықаралық үйлестіру кеңесінің 32-сессиясында «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік табиғи мұра тізіміне енгізе отырып, биосфералық резерват мәртебесін алды.

1.1.2. ЕҚТА құру мақсаты

Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы оның аумағындағы табиғи кешендер мен нысандарды табиғи жай-күйде сақтау мақсатында құрылған. Негізгі міндеттері:

1) Батыс Алтайдың өсімдіктер мен жануарлар дүниесінің типтік және бірегей экологиялық жүйелерін, биологиялық әртүрлілігі мен генетикалық қорын табиғи жай-күйде сақтау.

2) табиғи процестердің табиғи жай-күйін зерделеу және қорық аумағында экологиялық мониторинг жүргізу;

3) ғылыми ұйымдардың ұсынымдарына сәйкес мемлекеттік табиғи-қорық қорын және тарихи-мәдени кешендер мен объектілерді қалпына келтіру;

4) қорық аумағында және іргелес маңайларда (Поперечное ауылы, Риддер қаласы және Алтай ауданы) халықты экологиялық ағарту мен туризмді ұйымдастыру. *Қосымша 3*

1.1.3. ЕҚТА-ның орналасқан жері, ауданы және қолжетімділігі

Батыс- Алтай мемлекеттік қорығы Шығыс Қазақстан облысының солтүстік-шығысында Ресей Федерациясымен шекарада, ШҚО-ның Риддер қалалық округі мен Алтай (Зырян) ауданының 2 әкімшілік бірлігінің аумағында орналасқан. *1-қосымша* Қорықтың маңындағы ең жақын елді мекен Поперечное ауылы (17 км), ал ең жақын қала - Риддер (қорықтан 46 км) болып табылады. Қорыққа республикалық маңызы бар Өскемен - Риддер - Ресей Федерациясының шекарасы автомобиль жолы өтеді. (169 км) Қорық аумағындағы жолдың ұзындығы 22 км. *Қосымша 2*

1.1.4. Физикалық-географиялық сипаттамалардың қысқаша сипаттамасы

1.4.1) Климат

Батыс- Алтай қорығы аумағының орналасуы климаттың жалпы континенттік сипатын айқындайды.

Ауаның орташа жылдық температурасы + 1,03°C, температура ауытқуларының орташа жылдық амплитудасы 71°C Жауын-шашынның орташа жылдық мөлшері - 790,3мм. Жыл бойы 130 күнге дейін жауын-шашынмен тіркеледі, оның ішінде 40-80 күн - жаңбыр. Қыста жауын-шашын қар түрінде жауып, жылдық жауын-шашынның 25-40% -ын құрайды. Қар жамылғысының биіктігі наурызда максимумға жетеді және 55-109 см шегінде ауытқиды, ал таулы аудандарда 150-200 см-ден асуы мүмкін. Қар жамылғысы орта есеппен сәуірдің аяғында - мамырдың бірінші онкүндігінде жиналады. Солтүстік-шығыс экспозициясы жоталарының биік таулы учаскелерінде қар еруі жазғы кезеңнің соңына дейін жалғасады.

Ауаның салыстырмалы ылғалдылығы салыстырмалы түрде жоғары, орташа жылдық көрсеткіш 66% -ды құрайды. Аумақта ауданның орографиялық ерекшелігімен айқындалатын солтүстік-шығыс, оңтүстік-батыс, шығыс, батыс желдері басым.

Қорық аумағында метеостанция жоқ.

1.4.2) Бедер

Қорық аумағының бедері мен орографиялық құрылымы Алтайдың бүкіл таулы жүйесінің күрделі геологиялық құрылысына және ұзақ, көп кезеңді дамуына негізделген. Ең төменгі биіктік белгісі 955,0м - Денисов Кучиха өзенінің сағасы, ең жоғарғы биіктік белгісі 2598,4 - Линейский Белок шыңы (Холзун жотасы).

Орташа таулы рельеф, абсолюттік биіктігі 1000-нан 2000-2200 м дейін. және 300-600 м-ден асатын аумақтың негізгі бөлігін алып жатыр, эрозиялық-денудациялық типтер мен нысандардан тұрады.

Биік таулы рельеф, абсолютті биіктігі 2600 м дейін және 500-700 м асатын, аумақтың алаңы жағынан елеусіз орталық және шеткі бөліктерін алып жатыр, эрозиялық-мұздық және денудациялық типтер мен нысандардан тұрады.

Рельефтің сулы-эрозиялық түрлері барлық жерде таралған.

Қорық аумағында шығу тегі мен пайда болу уақыты бойынша бедердің мынадай түрлері ерекшеленеді: *теңестірудің денудациялық беттері, мезозойлық-үштен бір; мұздық эрозиялық-экзарациялық және мұздық-аккумулятивтік тегістелген, орта және жоғарғы-төрттік; эрозиялық, төрттік және сулы-аккумулятивтік, жоғарғы төрттік және қазіргі заманғы.*

1.4.3).Геология

Батыс Алтай каледон іргетасында дамып келе жатқан герцин ойпатының Оңтүстік-Батыс Алтай тектоникалық аймағының бөлігі болып табылады. Аумақтың геологиялық құрылысына девонның, төменгі карбонның теңіз шөгінділері және тас көмір жүйесінің шөгінділері, сондай-ақ герциндік тау түзу процестерінің гранитті интрузиялары қатысады.

Сейсмикалық сипаты бойынша аумақ 6-7 балдық аймаққа жатады.

Негізгі айқын көрінген нысандарға: қалдықтар, курумдар, опырылымдар, көшкіндер мен опырылымдар, көшкін террасалары, солифлюкция, арналық процестер, жыралық эрозия, батпақтану, қар жұрнағы, көшкіндер жатады.

Қазіргі заманғы еңіс процестерінің кешені дамыған: деструктивті, эрозиялық, опырылып құламалы, сырғымалы, еңістен төмен қарай делювиалдық-пролювиалдық және аллювиалдық шоғырлану процестерімен ауысады.

Қорық аумағында қатты пайдалы қазбалардың қоры жоқ.

1.4.4) .Топырақ

Топырақ-географиялық аудандастыруда қорық аумағы Алтай Солтүстік-Батыс провинциясына, Үлбі-Уба субпровинциясына жатады. 7-қосымша

1-кесте «Қорық топырағының сипаттамасы»

Топырақтық биіктік аймақтары	Топырақ типі	Қарашіріктің құрамы, топырақтың құрылымы	Қуаты	pH
<i>Альп аймағы</i>	Таулы-тундра	қарашіріктігі 3-5% дейін	қуаты 10-15 см асады	pH=4-5
	Тау-шалғынды альп	Қарашірік пайызы 12-15%	Аз қуатты 30-50 см.	pH=4,5-6
	Субальп	Қарашірік құрамы 15-20%	аз қуатты	pH=4-5
<i>Таулы- тайға аймағы</i>	Таулы-тайгалы субальпілік	Қарашірік пайызы 7-12%	Орташа қуатты 50-70 см	pH=4,5-5
	Таулы-тайгалы қышқыл топырағы	Қарашірік пайызы 7-10%,	Орташа қуатты 50-80см	pH=4,5-6
	Таулы-орманды ашық сұр	қарашірік 4-тен 7% -ға дейін ауытқиды	Қуатты 40-50 см	pH=4-5.
	Таулы-шымды топырақ	қарашірікке бай 7-8-ден 10% -ға дейін.	қуатты 50-100 см	pH=4-5
	Таулы-шалғынды-далалық	қарашірік құрамы 6-9%	Аз қуатты 30-100см дейін	pH=6-6
	Таулы қара топырақ	құрамында 10-16% дейін қарашірік бар	Орташа қуатты 60 см дейін	pH=6-8
	Интразональды топырақ	Құрамында 3-8 % қарашірік бар	0,5-1м дейін	pH=4-5
	Жайылмалы		Аз қуатты	pH=4,5-6

1.4.5). Гидрология

Қорық аумағы Ақ және Қара Уба, Үлкен және Кіші Тұрғысын өзендері мен олардың көптеген салаларынан тұратын дамыған гидрографиялық желімен сипатталады. Қорықтың барлық өзендерінің бассейндері Ертіс өзені бассейнінің оң жағалау бөлігіне жатады. Барлық өзендер жылдам ағатын тау өзендерінің типіне жатады, Батыстан ылғалды ауа массасын тасымалдау жолында орналасқандықтан, едәуір меншікті сулылығы бар. Өзендердің

қоректенуі аралас, негізінен қар-жаңбыр және тек биік таулы аймақтағы өзендерде - қар-мұздық-жаңбыр.

Судың ең көп шығыны мен су тасқынының ұзақтығы қар қорының көлеміне, биіктік амплитудасына, су жинау алаңының көлеміне және экспозициясына байланысты болады. Жылдық ағынның 80% -ы үлесіне келетін су тасқыны мамырдың бірінші-екінші онкүндіктерінде байқалады, сондықтан су тасқыны мамыр-маусымға орайластырылған. Орташа алғанда оның ұзақтығы 100-120 күннен 140 күнге дейін өзгереді.

Судың ең аз шығыны қыс мезгілінің соңында қар ерігенге дейін байқалады. Межелік кезеңнің ұзақтығы 220-250 күн шегінде ауытқиды. Қарашада басталып, наурызға дейін жалғасады.

Мұз қабатының қуаты наурыз айының басында - ортасында өседі. Өзендердегі мұз қату ұзақтығы 110-нан 200 күнге дейін ауытқиды.

Көктемгі мұз жүру ұзақтығы 8 күннен 47 күнге дейін ауытқиды. Арна барынша қысылған жерлерде кептелістер байқалады. Шығыс Қазақстанның барлық өзендері сияқты қорық өзендерінің сулары тұщы, құрамы бойынша гидрокарбонатты. Жалпы минералдануы 50-ден 150 мг/л дейін ауытқиды. ең үлкен шамаға межелік кезеңде жетеді.

Ивановка, Тұрғысын жоталары мен Холзун жоталарының су бөлетін бөлігінде ауданы бойынша шағын су айналарының, мұздық-эрозиялық және мұздық-аккумулятивті текті, бөгет және ағын типті тау көлдерінің едәуір саны бар. Тамақтану негізінен қарлы. Су айнасының көтерілуінің ең жоғары деңгейіне жазғы қар еріген кезде қол жеткізіледі. Толығымен жоқ немесе минералдану дәрежесі өте төмен тұщы су. Едәуір тереңдігі бар - 30-50 м жоғары.

Ауданның гидрографиялық желісін қоректендіруде жерасты суларының рөлі жоғары емес. Қоректендірудің басты көзі жылына 1500-1800 мм дейінгі атмосфералық жауын-шашын болып табылады. Түсіру көптеген бұлақтар, несепнәр, батпақтар түрінде жүргізіледі. Химиялық құрамы бойынша минералдануы 0,2 г/л дейін өте тұщы жер асты сулары ішуге жарамды.

Тау аралық ойпаттарда және өзен алқаптарының кеңейтілген қиялы учаскелерінде топырақ және жер үсті суларынан тұрақты қоректенетін жоғарғы және жайылма батпақтары кездеседі. Қорық аумағында Батыс Алтайдағы ең ірі «Гүлбище» биік таулы мініс батпағы орналасқан. 1870 м биіктікте орналасқан және ені 600-800м Черноуба ойпатының суайрығымен 4-5км созылып жатыр. Қорық үшін бірегей табиғи батпақты кешен болып табылады. Батпақта Қара Оба мен Барсук өзенінің бастауларына су ағызу бар. Батпақтар қорық аумағының елеусіз бөлігін алып жатыр.

1.1.5. ЕҚТА биологиялық сипаттамалары

1.5.1). Өсімдіктер әлемі

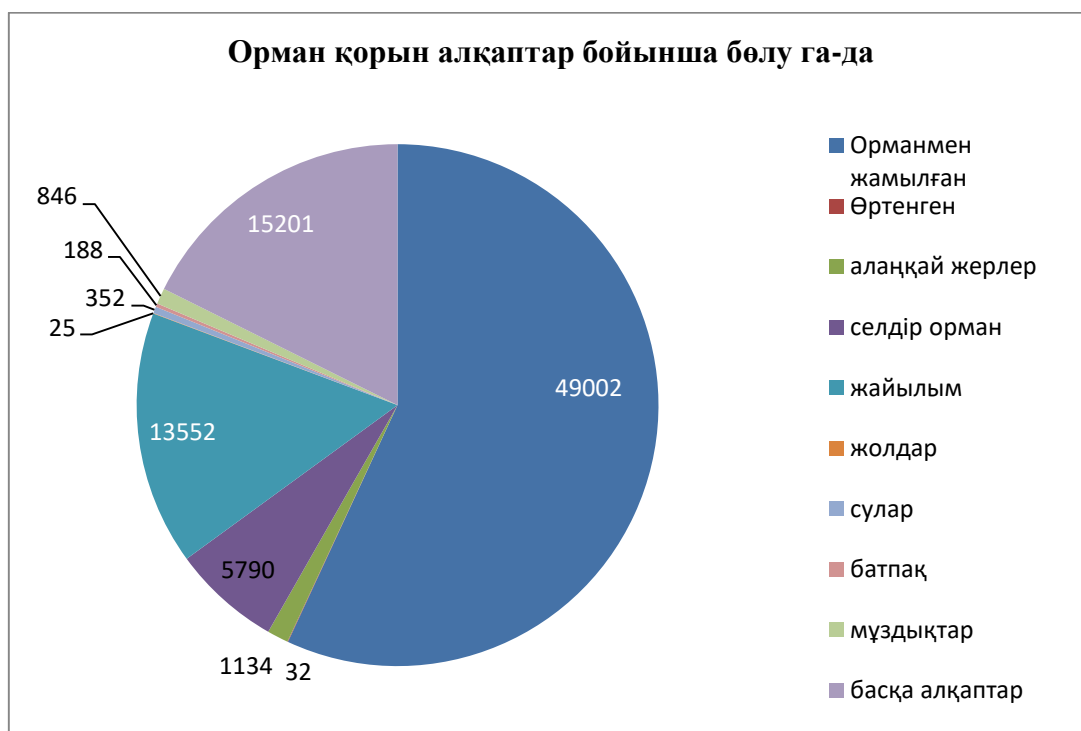
Қазіргі уақытта қорық аумағында:

- саңырауқұлақтардың, микро- және макромицеттердің 237 түрі.
- тамыр өсімдіктерінің флорасы 883 түрден тұрады
- балдырлар мен лишайниктердің мүк флорасы зерттелмеген, түгендеу жүргізілмеген, бұл осы өңірдің жеткіліксіз зерттелгенін көрсетеді.

Осы аумақта өсетін тамыр өсімдіктері түрлерінің саны Батыс Алтайдың Қазақстандық бөлігінің жалпы флористикалық әртүрлілігінің 60% -ын құрайды және одан әрі зерделеуді талап етеді

Қорық флорасының құрамында 18 алтайлық эндемик, оның ішінде 7 - тар тұғырлы; жасы мен шығу тегі әртүрлі 70-тен астам реликті түрлер. Ерекше қорғауға мұқтаж сирек кездесетін 96 түр, оның ішінде 27-сі Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген. *б-қосымша* Батыс- Алтай мемлекеттік қорығының аумағында 15 типті орман экожүйесі қалыптасты, олардың б-сының құрамында бағалы самырсын бар, оның Алтайдың Қазақстандық бөлігінде орналасуы өте шектеулі. Қазақстанда тек Батыс Алтайда ғана таралған қара тайганың қалыптасуы ерекше назар аударуға лайық. Қорықтағы жайылмалы ормандар өзен арналарының бойында орналасқан. Жайылмалы ормандардың ерекше маңызы: гидрологиялық, арнаны нығайтатын, жағалауды қорғайтын, эрозияға қарсы.

Орман қорын есепке алу деректері бойынша орманмен қамтылған алаң 49002,4 гектарды немесе қорықтың барлық алаңының 57% -ын құрайды. Майқарағай, самырсын, балқарағай, шырша, қайың, көктерек, қарағай және басқалары орман құраушы тұқымдар болып табылады.

1.5.2). Жануарлар әлемі

Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығының фаунасы Батыс Алтай облысына тән, оған балықтың 5 түрі, қосмекенділердің 2 түрі және бауырымен жорғалаушылардың 4 түрі, құстардың 162-ден астам түрі, оның ішінде 129 ұя салатын, сүтқоректілердің 57 түрі және шамамен омыртқасыздардың 10000 түрі кіреді.

2009 жылдан бастап қорық аумағы арқылы ағатын Қара Уба өзенінде құндыз пайда болды. Қазіргі уақытта құндыз жоғарғы сағаға көтеріліп, Сидячиха өзенінде - Черная Уба өзенінің сол жағында, Белая Уба, Линейчиха өзендерінде және Кедровое көлінде белгіленді. Қазақстан фаунасының негізгі түрлерінің оңтайлы тығыздығының қазіргі есептеулері бойынша қорық аумағы ірі жануарлар түрлерінің ең аз тіршілікке қабілетті таралымдарының болуын қамтамасыз ету үшін жеткілікті болып табылады. Алтай учаскесі Қазақстанның басқа аудандарынан сүтқоректілер фаунасының айқын көрінетін тайгалық сипатымен

ерекшеленеді. Батыс Алтай мемлекеттік табиғи қорығының фаунасы Батыс Алтайдың орта биік таулы облысына тән. Мұнда балықтың 5 түрі, қосмекенділердің 2 түрі, бауырымен жорғалаушылардың 4 түрі, сүтқоректілердің 57 түрі, құстардың 162 түрі, оның ішінде 120 ұялаушылар бар. Омыртқасыздардың фаунасы іс жүзінде зерттелмеген, бірақ олардың түрлік әртүрлілігі 10000-ға жетуі мүмкін.

Қорық аумағында омыртқасыздардың түрлік құрамын анықтау бойынша арнайы зерттеулер жүргізілген жоқ. Түр құрамы өте нашар зерттелген. Алдын ала деректер бойынша (ҚР БҒМ Зоология институты ЕМК Жданко А.Б.) қорықта Қазақстан Республикасының Қызыл кітабына енгізілген 25 отрядтан, 350-ге жуық тұқымдас жәндіктердің 10 мыңға жуық түрі, сондай-ақ бақылау қажет күндізгі көбелектердің 3 түрі кездеседі.

Әлеуметтік маңызы бар факторларға қорық фаунасының құрамында Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген жануарлардың сирек кездесетін, жойылып бара жатқан түрлерінің болуын жатқызған жөн. *8-қосымша*

1.1.6. ЕҚТА бірегей және тарихи-мәдени нысандардың сипаттамасы

«*Линейский бағандар*» гранит қалдықтарының геоархитектуралық кешені ерекше экологиялық, ғылыми және мәдени құндылығы бар жер қойнауы учаскелерінің геоморфологиялық объектілеріне жатқызылған. Ол экологиялық, ғылыми және мәдени маңызы бар қоршаған ортаны қорғау объектілерінің тізбесіне енгізілген. Осы тізбе Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2007 жылғы 21 маусымдағы № 521 қаулысымен заңдастырылған. Комплекс Линейский жотасының оңтүстік шетінде орналасқан және граниттер мен гранитоидтардың пермдік интрузияларынан пайда болған үңгілеу, тегістелген алап болып табылады. Кешен 8 шаршы километрден астам аумақты алып жатыр және биіктігі 35 метрге жететін мүсіндік нысандағы көптеген ансамбльдер, тізбектер мен жекелеген гранит қалдықтармен ұсынылған.

«*Гүлбище*» биік таулы батпағы теңіз деңгейінен 1870 метр абсолюттік биіктікте орналасқан, ол Черноубинский ойпатының суайрығымен 4-5 км, Барсук өзені арнасының бойымен, ені 2 км созылып жатыр. Батпақтың Қара Уба мен Үлкен Тұрғысын өзенінің ірі тармағы Барсук өзенінің бастауында су ағыны бар. Ауданы жағынан Батыс Алтайдағы ең үлкен және қорық үшін бірегей табиғи кешен болып табылады.

«*Райская долина*» платосы Қазақстанның негізгі орнитологиялық аумақтарының бірі болып табылады, алаңы: 18800 га, биіктігі: 1500-2330 м. IBANo:KZ116, координаттары: 50 ° 18' N, 84 ° 08' E, таулы-тайга аймағына тән табиғи кешендер жиынтығымен қорықтың орталық бөлігінде орналасқан. «Райская долина» ең қызықты орын болып табылады, оның негізгі бөлігі солтүстік-батыс бағытта ағатын Белая және Черная Уба өзендерінің жоғарғы сағаларын және Үлкен Тұрғысын өзенінің қосылысына дейін оңтүстікке ағатын Барсук өзенін қамтитын оңтүстікке қарай сәл еңкейген плато болып табылады. *10-қосымша*

«*Қара торап*» геоморфологиялық кешені солтүстік-батыс бөлігінде Ивановка жотасына жапсарлас орналасқан, бұл ауданда қуатты биік жартасты-жоталы, пик тәріздес шыңдары мен дамыған экзарациялық-эрозиялық альпілік мұздық бедері бар тау торабын құрайды.

1.1.7. ЕҚТА шекаралары және функционалдық аймақтарға бөлу

Қорық республикалық маңызы бар ерекше қорғалатын табиғи аумақтардың жоғары санатына жатады. Бүкіл аумақта қорық режимі орнатылған.

Қорық аумағының периметрі бойынша қорғауды қамтамасыз ету үшін Шығыс Қазақстан облысы әкімдігінің 2007 жылғы 27 желтоқсандағы № 385 қаулысына сәйкес ені 2 км қорғау аймағы құрылды, оның шекаралары мен режимі Қазақстан Республикасының

қолданыстағы табиғат қорғау және жер заңнамасына сәйкес облыстық атқарушы органдардың шешімімен келісілді және бекітілді. Оның ауданы - 22475 га. Қорық аумағы арқылы өтетін «Өскемен - Риддер - РФ шекарасы» жалпыға ортақ пайдаланылатын А-9 автожолы да ерекше режимдегі күзет аймағына бөлінген. *Қосымша 4*

Қазақстан Республикасы мен Ресей Федерациясы арасындағы қазақстан-ресей мемлекеттік шекарасы туралы шартқа сәйкес (Мәскеу қаласы, 2005 жылғы 18 қаңтар, Қазақстан Республикасы 2005 жылғы 2 желтоқсандағы № 92-III Заңына сәйкес ратификацияланған) Шығыс Қазақстан облысының шегінде делимитация жүргізілді. Шығыс Қазақстан облысы шегінде Мемлекеттік шекараны демаркациялау демаркациялық топтың жұмыс жоспарына сәйкес шамамен 2023-2025 жылдары жүргізілетін болады.

1.1.8. ЕҚТА-да жер пайдалану ерекшеліктері

Қорық аумағында «Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы» 2006 жылғы 7 шілдедегі N 175 заңға сәйкес кез келген шаруашылық қызметке тыйым салынады.

Қорық аумағына және қорғау аймағына тікелей жақын жерде ұзақ мерзімді және уақытша жер пайдалануға жер актілері бар шаруашылық жүргізуші субъектілер орналасқан.

Қорық аумағына іргелес күзет аймағының барлық жерлері:

Орман қорының жерлері Риддер, Пихта, Өскемен және Зырян орман шаруашылығы ММ-не бекітілген.

Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер Риддер қаласының әкімшілігі аумағындағы батыс шекара бойынша қорық аумағы периметрінің елеусіз бөлігін алады және шаруа қожалықтары пайдаланады.

Өнеркәсіп, көлік, байланыс, қорғаныс және ауыл шаруашылығына арналмаған өзге де жерлерге:

- «ҚР Көлік және коммуникация министрлігінің ШҚ облыстық автомобиль жолдары басқармасы» ММ тұрақты жер пайдалануындағы қорық аумағы арқылы өтетін республикалық маңызы бар «Риддер-РФ шекарасы» автожолының жолағы;

- ҚР мен РФ мемлекеттік шекарасының периметрі бойынша бөлінген белдеу
Босалқы жерлер Риддер қаласы әкімшілігінің басқаруында.

1.2. Өңірдің әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктері

Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы орналасқан жерлерде Риддер қалалық әкімшілігінің аумағы мен Алтай (Зырян) ауданы өндірістің өнеркәсіптік бағытына ие. Экономиканың жетекші салалары - тау-кен өнеркәсібі, түсті металлургия, машина жасау, энергетика, орман және тамақ өнеркәсібі, сондай-ақ ауыл шаруашылығы. Қорыққа ең жақын қала Риддер (46 км) болып табылады. Облыс орталығы - Өскемен қаласына дейінгі арақашықтық 134 км құрайды. Қаланың шекара маңындағы аумағына Риддер қаласынан 25 км және Батыс- Алтай қорығына дейін 17 км орналасқан Поперечное ауылы жатады.

Жолдардың қашықтығы мен сапасының нашарлығы – Батыс- Алтай қорығының географиялық орналасуының басты ерекшеліктері. Елді мекендерден тыс халық тығыздығының төмендігі де Риддер өңірінің ерекшелігі болып табылады. Батыс- Алтай қорығының шеткері аумағы, халық тығыздығының төмендігі, қол жеткізу қиындығы өндірістік кәсіпорындардың қорық табиғатына ортамен және адамның қатысуымен әсерін барынша азайтады.

1.2.1. Өңірдің әлеуметтік-экономикалық жағдайлары

Қала құраушы кәсіпорын «Қазмырыш» ЖШС, сондай-ақ шағын, орта және ірі кәсіпорындар болып табылады.

Ауыл шаруашылығы өндірісінің саласын шаруа қожалықтары негізінен мал шаруашылығы мен өсімдік шаруашылығы білдіреді.

Аңшылық қызметті ұйымдасқан түрде жүргізетін және лицензиялайтын аңшылық шаруашылықтары бар. Көптеген омарталар бар.

2.1.1 Көлік-коммуникация жүйесі.

Өңірдің көлік-коммуникация жүйесі оңтайлы қалыптасқан.

Қорық аумағы арқылы ұзындығы 22 км «Өскемен - Риддер қаласы - РФ шекарасы» республикалық маңызы бар автожол өтеді. Транспортно-коммуникационная система региона оптимально сформирована. Бұдан басқа, қорық аумағында ішкі пайдаланудағы өртке қарсы мақсаттағы топырақты және сүрлеу жолдар салынған. Қорықтың және жақын маңдағы шаруа қоныстарының аумағы электрлендірілмеген. Қорыққа ең жақын ЭБЖ «Климовка» демалыс базасында 9 км жерде орналасқан. Риддер қалалық әкімшілігінің «Белоубинский» кордонына дейін ЭБЖ салу жоспары бар. Пайдалануға берудің нақты уақыты белгісіз.

2.1.2. Демография, жұмыспен қамту және халықтың табыстары

Халық саны Риддер қаласында шамамен 50 000 адамды, Алтай ауданында (Зырян ауданында) шамамен 66374 адамды құрайды. Поперечное селосындағы халық саны 239 адам.

Өңірдің экономикалық дамуы үшін экономикалық белсенді халықтың азаюы теріс фактор болып табылады. Өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтардың негізгі саласы ауыл шаруашылығы, қызмет көрсету және сауда болып табылады.

Халық түрлі ұлттар мен этникалық топтардан тұрады. Риддерде халық тығыздығы 1 шаршы км-ге 16,7 адамды құрайды. Өңірдің урбандалу деңгейі 94,2% -ды құрайды.

2.1.3. Батыс- Алтай қорығының өңір үшін әлеуметтік-экономикалық маңызы.

«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ әлеуметтік-экономикалық әлеуеті осы аумақтың экономикалық және әлеуметтік даму міндеттерін шешу қабілетін білдіреді және табиғи-ресурстық әлеуетті, ғылыми-техникалық әлеуетті, ақпараттық әлеуетті және еңбек ресурстарының әлеуетін қамтиды, олардың әрқайсысы көрсеткіштердің белгілі бір жүйесінің көмегімен айқындалады.

Қорық еңбекке қабілетті халыққа білімі мен бейімділігіне сәйкес жұмыс ұсынады. Бүгінгі таңда қызметкерлер саны 72 адамды құрайды.

Батыс- Алтай қорығының экологиялық-ағартушылық және табиғат қорғау қызметі, әсіресе өскелең ұрпаққа экологиялық тәрбие беруді ұсына отырып, халыққа әсер етеді. Бұдан басқа, қорық өңірдің туристік әлеуетін білдіреді.

1.2.2. Мүдделі тараптар және оларды ЕҚТА-ны басқаруға тарту

Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы Риддер қаласының атқарушы және өкілді билігімен, БАҚ-пен, барлық мекемелермен, барлық меншік нысанындағы кәсіпорындармен, туған өлкесінің табиғатын қорғауға, сақтауға, қалпына келтіруге, ақпараттық-насихаттау жұмысын жүргізуге мүдделі кәсіпорындармен кеңінен өзара іс-қимылды жүзеге асырады. *11-қосымша*

2-кесте «Мүдделі тараптар және оларды басқаруға тарту»

Мүдделі тарап	Қатысу мазмұны	Қатысу механизмі
Шаруашылық қожалықтары (күзету аймағында)	Орман өрттерінің алдын алу жөніндегі бірлескен іс-шаралар	Орман өрттерінің алдын алу жөніндегі нұсқамалар мен іс-қимыл жоспарын орындау
«Риддер аграрлы-	Негізгі және қосымша білім беру	Кәсіби практиканы

техникалық колледжі» КМҚК	бағдарламаларын әзірлеу және іске асыру және бағалау Ғылыми-зерттеу жұмысы	өткізу Ақпараттық алмасу
«Сәрсен Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті» ШЖҚ РМК	Кәсіптік практиканы өткізу	Консультациялар беру және кәсіптік практиканы өткізу
«Қазақ орман шаруашылығы және агроорманмелиорация ҒЗИ» Алтай филиалы ЖШС	Ормантану, орман өсіру, ормандарды молықтыру, орман экологиясы, орман қорғау, орман таксациясы, ормандарды өрттен қорғау саласында ғылыми зерттеулер жүргізу	Ақпараттық алмасу (еңбектер жинақтары, монографиялар, кітаптар, ғылыми зерттеулерге басшылық жасау, консультациялар)
«Риддер қаласындағы олимпиада резервінің республикалық мамандандырылған мектеп-интернат-колледжі» РММ	Туризм, қоршаған ортаны қорғау және өңір үшін басқа да маңызды жағдайларда бірлескен дала жұмыстарын жүргізу.	Ғылыми-практикалық конференциялар, семинарлар, дәрістер, әңгімелесулер, экологиялық-ағарту іс-шараларын өткізу
«Алтай мемлекеттік университеті» ФМБОУ	Жоба бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу. Ғылыми-техникалық әріптестік	Кәсіби практиканы өткізу Ақпараттық алмасу
«С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті» ШЖҚ РМК және «АСУЭР» ЖШС	Ғылыми зерттеулер және оқу-ағарту жұмыстарын жүргізу	Ақпараттық алмасу
ҚР БҒМ ҒК «Зоология институты» РМК-ның ғылыми ынтымақтастығы туралы шарт	Экологияны және жануарлардың сирек кездесетін түрлерін зерттеу бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу	Жануарлардың сирек кездесетін және шаруашылық маңызы бар түрлерінің экологиясын зерделеу жөніндегі есептер
«SnowLeopardFund» қоғамдық қоры	Жануарлар дүниесін сақтау және зерттеу жөніндегі ғылыми-зерттеу және экологиялық-ағарту жұмыстары	Ақпараттық алмасу Техникалық көмек
«Оқу-зерттеу экологиорталығы» КМҚК	Ғылым және экологиялық білім беру мәселелері бойынша консультациялық жұмыстар Бірлескен ғылыми-практикалық конференциялар мен семинарлар өткізу	Зерттеу нәтижелерін ұсыну
ҚР БҒМ ҚН «Өсімдіктер биологиясы және биотехнология институты» РМК	Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу	Зерттеу нәтижелерін ұсыну
ҚР БҒМ ҒК «Биологиялық зерттеулер орталығы» РМК «Алтай ботаникалық бақшасы»	Ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу	Зерттеу нәтижелерін ұсыну

ЕМК		
С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті ШЖҚ РМК-ның ынтымақтастығы туралы шарт	Биология, табиғатты қорғау, орман шаруашылығы және қорық ісі саласында және өңір үшін басқа да маңызды бағыттарда ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізу	Зерттеу нәтижелерін ұсыну
«Риддер орман шаруашылығы» КММ	Бірлескен табиғат қорғау іс-шараларын өткізу	Рейдтер, акциялар.
«Пихта орман шаруашылығы» КММ		Ақпарат алмасу
Құқық қорғау органдары: Риддер қаласының прокуратурасы, Риддер қаласының табиғат қорғау полициясы		
«Үлбі» шекара бөлімшесі		
СПЧ-4		
Клименко А.В. ЖК	Фото- бейнетүсіру	БАҚ-қа материалдарды орналастыру, фотокөрмелерді ұйымдастыру. Экоағарту үшін материалдар ұсыну.
«VETERS», «Ветер Странствий» ЖШС	Ақпараттық әріптестік	Ақпараттық алмасу
БАҚ	Ақпараттық әріптестік	Ақпараттық платформа

1.2.3. ЕҚТА-ның табиғи ресурстарына байланысты ЕҚТА мен жергілікті халық арасындағы қазіргі және әлеуетті қақтығыстар

Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы өзінің географиялық орналасуына, елді мекендерден қашықтығына, аумақтың игерілмеуіне, коммуникациялардың болмауына, халықтың тығыздығының төмендігіне байланысты биологиялық әртүрлілікті сақтаудың ең тиімді шешімінің мысалы болып табылады. Қорыққа жергілікті халық пен басқа да тұлғалар тарапынан орын алып отырған және ықтимал жанжалдар мен даулы мәселелер жоқ.

2 БӨЛІМ. ЖОСПАРЛАНЫП ОТЫРҒАН БЕС ЖЫЛДЫҚ КЕЗЕҢГЕ АРНАЛҒАН ЕҚТА МІНДЕТТЕРІН НЕГІЗДЕУ

2.1 ЕҚТА-ның әкімшілік-шаруашылық сипаттамаларына шолу, проблемаларды айқындау және міндеттер қою

2.1.1 Кадр ресурстарының сипаты

Қазіргі уақытта БАМТҚ штаттық қызметкерлерінің жалпы саны -39 адамды құрайды. Оның ішінде 19 адам жоғары білімді, 15 адам орта-арнайы, 1 адам орта білімді. *12-13-қосымшалар.*

Табиғи кешендер мен объектілерді қорғау қызметі бөлімінің штат саны 23 адамды құрайды. Инспекторлық құрамның штат санын ҚР Үкіметінің 20.07.2015 ж. № 18-02/664 «Мемлекеттік орман қоры учаскелерінде орман қорын күзету, қорғау, пайдалану, ормандарды молықтыру және орман өсіру жөніндегі нормалар мен нормативтерді бекіту туралы» Қаулысына сәйкес келтіру қажет. Тиесілік нормалары бойынша табиғи кешендер мен объектілерді қорғау қызметі бөлімінің штат санын 39 адамға дейін жеткізу қажет. Бүгінгі таңда қорықтың 86122 га аумағын қорғау үшін мемлекеттік инспекторлардың штатын 17 адамға ұлғайту қажет.

Орман кодексіне және «Мемлекеттік орман иеленушінің орман өрт сөндіру станциясы туралы ережені бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 30 қаңтардағы № 18-02/54 бұйрығына сәйкес қорықта құрамында 13 адам бар орман өрт сөндіру станциясы қызметі жұмыс істейді. Қазіргі уақытта бөлімше толық құрамда «штаттан тыс». Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінде «штаттан тыс қызметкер» ұғымы толығымен жоқ. «Штаттан тыс» жұмыс істейтін адамдардың құқықтарына қысым жасалған - демалысының ұзақтығы аз, оларға сауықтыруға арналған жәрдемақы төленбейді. Ауылдық жерлерде жұмыс істегені үшін үстемеақыдан 25% айырылды. Сондай-ақ орманда жыл бойы вахталық әдіспен тәулік бойы жұмыс істеу кезінде олар нысанды киім-кешекпен қамтамасыз етілмеген. Оларды лауазымдар тізіліміне енгізу қажет.

Ғылыми зерттеулер мен мониторингті 8 адамнан тұратын Ғылым, мониторинг, экологиялық ағарту және туризм бөлімі орындайды: бөлім жетекшісі - 1, аға ғылыми қызметкер - 1, ғылыми қызметкер - 1, зертханашы - 1, орман патологы - 1, экскурсия жүргізуші - 1 және мамандар. Ғылыми бөлімнің құрылымы «Табиғат жылнамасы» бөлімдерін жүргізу үшін табиғаттың барлық компоненттерінің жай-күйін бейнелеу қажеттілігіне толық сәйкес келмейді, қорықтың табиғатын құрайтын барлық компоненттердің жай-күйін, олардың өзара іс-қимылы мен динамикасын бақылауға мүмкіндік бермейді. 2012 жылы орман орналастыруды жүргізу кезінде түсіндірме жазбада (1 том) «Жұмысшы кадрларды басқару» 7 параграфында ғылым бөлімі қызметкерлерінің санын 7 адамға дейін жеткізу ұсынылып, қабылданды. Жоғарыда айтылғандарға байланысты ғылыми жұмыстарды орындау үшін қызметкерлердің санын көбейте отырып, ғылым, ақпарат және мониторинг бөлімін жеке құрылымдық бөлімше ретінде қалпына келтіру қажет.

Қызметкерлерге далалық жұмыстар кезінде тұруға тура келетін қорық кордондарында жалақының төмен деңгейіне, далалық жабдықталымның, қызметтік тұрғын үйдің, қарапайым тұрмыстық жағдайлардың болмауына байланысты қажетті біліктілігі бар мамандарды тарту проблемалы болып табылады. Ғылыми зерттеулер жүргізу үшін мынадай мамандар - ғылыми қызметкерлер: энтомолог, биолог, орнитолог қажет. Бұл проблеманы шешудің бірі - зоология, ботаника және т.б. институттарының мамандарымен зерттеулердің және жұмыстардың белгілі бір түрлерін орындауға келісім-шарттар жасасу. Сондай-ақ мұражай меңгерушісі мен ақпараттық орталық бірлігі болуы қажет.

Инспекторлық құрамдағы кадрлардың көп тұрақтамауы жалақының төмендігіне (қала құраушы кәсіпорын «Қазмырыш» ЖШС болып табылады, онда еңбекке ақы төлеу бірнеше

есе жоғары), далалық үлеспен қамтамасыз етілмеуіне, тұрмыс жағдайларының нашарлығына, кордондардың елді мекендерден алшақтығына, қызмет атқару кезінде қатердің болуына (қорық инспекторлары мен қызметкерлерінің қорғалмауына) байланысты браконьерлер мен табиғат катаклизмдері, өмірді мемлекеттік сақтандырудың болмауы). Штатты нормативтерге сәйкестендіруді және қорық қызметкерлерінің санын 50 адамнан артық көбейтуді ескере отырып, штатқа еңбек қауіпсіздігі және еңбекті қорғау жөніндегі инженер лауазымын енгізу қажет. *14-қосымша*

3-кесте «Штаттың жасақталуы бойынша қажеттіліктерді талдау»

Ағымдағы вакансиялар	Жасақталмау себептері	Ұсынылатын шешімдер
Мемлекеттік инспекторлар	Уәкілетті орган қызметкерлерінің штат санын ұлғайтуға келісім бермейді	Қызметкерлердің штат санын ұлғайту
Жабдықтарды жөндеу жөніндегі слесарь		
ТҚ бойынша инженер		
Мұражай және ақпараттық орталық меңгерушісі		мамандармен зерттеулердің және жұмыстардың белгілі бір түрлерін орындауға келісімшарттар мен шарттар жасасу
Флорист		
Энтомолог		
Териолог		
Орнитолог		

4-кесте «БАМТҚ штатының біліктілігін арттыру қажеттіліктерін талдау»

Дағдылар мен білімнің ағымдағы тапшылығы	Осы дағдылар мен білімді қажет ететін БЖ міндеттері	Ұсынылатын шешімдер (қосымша оқытудың, тестілеудің нақты курстарының тізімі және т.б.)
Инспекторлық құрамды оқыту		
Құқық бұзушылықтарды анықтау тактикасы және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша құжаттаманы жасау тәртібі	Аумақты күзету	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Жыл сайын 1 тоқсанда, ПБ және прокуратура қызметкерлерін тарта отырып
қысқы маршруттық есепке алуды жүргізу	мониторинг	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Жыл сайын 1 тоқсан, ғылым бөлімі, аңшытанушы
«Табиғат жылнамасын» жүргізу үшін ақпарат жинау бойынша оқыту	мониторинг жүргізу, Табиғат жылнамасы үшін деректер	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Тоқсан сайын ғылым

семинары	жинау мониторинг жүргізу	бөлімінің қызметкерлері.
Қарағай орманының ақ құстарын есепке алуды жүргізу		БАМТҚ базасында семинар өткізу. Жыл сайын 1 тоқсанда
Далалық жағдайларда алғашқы медициналық көмек көрсету	Өрт қауіпі бар маусымға дайындық. Қорық қызметкерлерінің өмірі мен денсаулығын қорғау.	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Жыл сайын 2 тоқсан.
Орман өрті туындаған жағдайдағы өртке қарсы іс-шаралар мен іс-қимылдар	аумақтың өртке қарсы қауіпсіздігін қамтамасыз ету	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Өртке қарсы оқу-жаттығуларды өткізу, аумақтық және өңірлік өртке қарсы оқу-жаттығуларға қатысу. Жыл сайын.
ЕҚТА қызметін реттейтін Қазақстан Республикасындағы табиғат қорғау заңнамасының негіздері	ЕҚТА аумағын күзетуді қамтамасыз ету	«Риддер аграрлық-техникалық колледжі» КМҚК базасында. Жыл сайын, колледж жоспарына сәйкес.
Туристік маршруттар мен экологиялық сокпақтарға түсетін жүктемелердің рекреациялық нормаларын анықтау бойынша оқыту семинары	экологиялық туризмнің табиғат қорғау, экологиялық және әлеуметтік мүдделерінің теңгерімін қамтамасыз ету	БҰҰДБ және ЭГЖТРМ ОШЖДҚ жобасының жоспарына сәйкес БАМТҚ, сондай-ақ басқа да ЕҚТА базасында семинар өткізу.
Ғылыми қызметкерлерге арналған конференцияларға, семинарларға, тренингтерге және т.б. қатысу	біліктілікті арттыру, әріптестердің жұмыстарымен танысу, құзыреттілікті қалыптастыру үшін әріптестермен ғылыми ақпаратты талқылау.	Облыстық, республикалық, халықаралық конференциялар мен семинарлар. Жылына кемінде 3 іс-шара.
ЕҚТА-да фенологиялық бақылау жүргізу	Табиғат жылнамасына арналған материалдарды алғашқы жинау	БАМТҚ базасында семинар өткізу. Тоқсан сайын.
Орман патологиясы бойынша оқыту	орман патологиялық зерттеулерді жүргізу	КазНИИЛХ базасында

семинары	ерекшеліктері бар жаңашылдықтар	семинар өткізу Щучинск қ.
Фотосуреттерді өңдеу бойынша оқыту семинары	Біліктілігін арттыру	БАМТҚ базасында семинар өткізу
Фототіркегіш құрылғылардың көмегімен қашықтықтан бақылау	біліктілігін арттыру, мониторинг жүргізу	БАМТҚ базасында семинар өткізу
Кадр қызметінің қызметкерлерін, заңгерді, ТБ жөніндегі инженерді және ҚЖҰЖ бөлімінің қызметкерлерін оқыту		
Заңнамадағы өзгерістер және оларды еңбекті қорғау, кадрлық тәртіп, кәсіподақ қызметі, қаржыландыру, бюджеттік жоспарлау, мемлекеттік сатып алуды жүргізу саласындағы қолдану нормалары	Мекеме қызметін заңдық қамтамасыз ету, қаржы тәртібін және кадр саясатын орындау, жұмыс орындарында ТБ сақтау, біліктілікті арттыру	Оқыту семинарларына қатысу, «Актуалис» және «ГлавБух» ақпараттық жүйелеріне электрондық жазылу
Келісу комиссиясы бойынша оқыту семинарлары	Қайшылық жағдайларды шешу	Келісу комиссияларының мүшелеріне арналған курстар мен семинарлар
Өрт қауіпсіздігі және еңбекті қорғау бойынша оқыту семинарлары	Қорық қызметкерлерінің өмірі мен денсаулығын қорғауды қамтамасыз ету	Мамандандырылған ұйымдар мен мекемелер базасындағы курстар

2.1.2 Батыс Алтай қорығының инфрақұрылымы

Әкімшілік ғимарат - 2 қабатты Риддер қаласының әкімшілігі қорықтың меншігіне берген.

Қазіргі уақытта қорық аумағында 6 стационарлық кордон жұмыс істейді, оның ішінде 5 кордон 25 жыл бұрын қолда бар сапасыз материалдарды пайдалана отырып, іргетасыз салынған, - өз ресурстарын толық игерген, өте нашар күйде, жыл сайын жөндеуге көп қаржы салуды талап етеді, өрт қаупі бар, сондықтан бұзылуға жатады. Жаңа кордондар салу қажет. 2022 жылғы наурызда болған өрт салдарынан «Палевский» кордоны толығымен жойылды. Жаңа кордон салу қажет. *5-қосымша*

Шалғайдағы баруы қиын учаскелерді патрульдеу үшін 5 өтпелі үй салу қажет. Өтпелі алаптарды құру - мемлекеттік инспекторлардың өмірі мен денсаулығына қауіп төндірмейтін қорық аумағының өте алыс және жету қиын учаскелеріне рейдтік іс-шаралар жүргізу үшін қажетті шарт.

II типті өрт-химиялық станциясы бар.

Қорықта Визит-орталық жоқ, бұл туристер мен жергілікті халық үшін ақпараттық тартымдылықты және өкілдікті төмендетеді.

5 экскурсиялық экологиялық бағыт жұмыс істейді. Барлық инфрақұрылым объектілері бойынша неғұрлым толық ақпарат 9 және 17-қосымшаларда берілген.

5-кесте «Батыс - Алтай қорығының инфрақұрылымын жақсартуға немесе қолдауға қажеттіліктерді талдау»

инфрақұрылым объектісі	Мақсаты	Ағымдағы жағдайы	Ұсынылатын шешімдер
Қорықтың әкімшілік ғимараты	Ағымдағы әкімшілік-шаруашылық, қаржы, заң, ғылыми-зерттеу және ұйымдастыру жұмыстарын қамтамасыз ету.	қанағаттанарлық	Уақытылы жөндеу (өктеу, сырлау, ұсақ жөндеу и т.д.). Ескі ағаш жақтауларды жаңасына ауыстыру. Еден жабынын өрт қауіпсіз материалға ауыстыру. Шатырды ауыстыру. Кәріз жүйесін жөндеу. Есік қораптарын ауыстыру. Электр сымдарын мыс кабельге ауыстыру. Мемлекеттік рәміздерді сатып алу және ауыстыру. Әкімшілік ғимараттың аумағын гараж бокстарынан тыс қоршау.

			Түнгі уақытта басқару аумағын көшеде жарықтандыру прожекторлары мен шамдарын ауыстыру. Ақпараттық орталықты жөндеу.
«Белюбинский» «Черноубинский» «Коксинский» «Планониха» «Каменушка» «Палевский» кордондары	Мемлекеттік инспекторлардың жыл бойы тұруы	Күрделі жөндеуді талап етеді Өрт нәтижесінде жойылды	Жаңа кордонға ауыстыру Жаңа кордонның құрылысы қажет
Екі пәтерлі қонақ үй	Ғылыми қызметкерлерді, практиканттарды, келушілерді орналастыру	қанағаттанарлық	Ағымдағы жөндеу жұмыстары (әктеу, сырлау, ұсақ жөндеу және т.б.)
Өрт-химиялық станция 2-ші типті	Өрт сөндіру техникасын, көлік құралдарын және орман өрттерін сөндіру құралдарын сақтауға арналған	қанағаттанарлық	Ағымдағы жөндеу (әктеу, сырлау, ұсақ жөндеу т.б.)

Ақпараттық орталық	Келушілерді хабардар ету үшін қорық туралы ақпаратты орналастыруға арналған.	Қайта құру қажет	Ағымдағы жөндеу (әктеу, сырлау, ұсақ жөндеу т.б.) Сонымен қатар ақпараттық материалды орналастыру
Экскурсиялық экологиялық маршруттар	Экологиялық-ағартушылық және туристік мақсаттар үшін	қанағаттанарлық	Маршруттар инфрақұрылымын ұстау, жарақтандыру (жаңарту).

2.1.3 Материалдық-техникалық қамтамасыз ету

Қазіргі уақытта 25 бірлік автомобиль техникасы бар. Қолда бар автокөліктер УАЗ 220695-04 – 1 бірл., УАЗ 390944 – 2 бірл., УАЗ 390945-310-1 бірл., Урал 3255-0010-41 – 1 бірл., Газ – 3308-2-1,6-403 – 1 бірл., Газ – 33086 АЦ2-0-40 – 1 бірл., Шевроле - Нива 21230-551- 1 бірл., УАЗ Patriot - 2 бірл., Газ – 330232 – 1 бірл., 3 бірлік мотоцикл маркасы «Иж-Планета-5», 2бірлік қарда жүргіш техника маркасы «Тайга», 2 бірлік қарда жүргіш маркасы «Тайга-Атака-551», 1 бірлік қарда жүргіш маркасы «Буран», 1 бірлік қарда жүргіш маркасы «Тайга Варяг 550V», 4 бірлік тракторлар: МТЗ-82 (2 бірл.), ДТ-75(1бірл.), Б-17 (1 бірл.), қар мен батпақта жүргіш техника РМ-500-2 - 1 бірл., 7 бас ат- арба көлігі.

«Батыс- Алтай МТҚ» РММ-де қаруды сақтауға арналған бөлме бар, ол сигнализацияға қосылған және қалалық ведомстводан тыс күзет пультіне тапсырылады. 25 дана «Байкал 442» маркалы тапаншасы, 2 дана «Сайга» карабині бар.

Инспекторлық қызмет 2 стационарлық, 50 алып жүретін, 11 ұтқыр УҚТ радиостанциясын пайдаланады. Барлық кордондарда үздіксіз байланысты жүзеге асыру үшін күн батареялары орнатылған. Радиобайланыстың сапалы жұмыс істеуі үшін спутниктік навигацияның 4 аспабын сатып алу қажет.

Өрт сөндіру автоцистерналары - 2 бірлік, шағын орман өрт сөндіру кешендері - 3 бірлік, тракторлар - 4 бірлік, 4 мотопомпа, бензоара - 3 дана, орман сөресі бүріккіштері - 14 дана, ауа үрлегіштері - 17 дана, жандыру аппараттары - 2 дана, тағы 34 сөресі бүріккіш және 2 бензоара сатып алу қажет.

ЖЭҚ/БҰҰДБ жобасы шеңберінде - ҚР Үкіметі «Түрлі пайда табу үшін жаһандық маңызы бар негізгі экожүйелерді сақтау және орнықты басқару» аэро-фото және бейне түсірілімдер үшін, сондай-ақ өңдеу үшін қосымша аксессуарлары бар DJIMavic 2 Pro квадрокоптері қорықтың теңгеріміне берілді алынған фотосуреттер мен бейнелер, фото жоспарлар мен панорамалар жасау үшін.

6-кесте «Материалдық-техникалық қамтамасыз ету»

МТБ нысандары	Ағымдағы қамтамасыздық	Норма/қажеттілік	Жетіспеушілік (ескертпе)
413 Автокөліктік құралдар	1	0	Ауыстыру қажет. Ресурс жасалды
Патрульді машиналар	4	2	Екі машина тозып, есептен шығаруға жатады
Кезекші автокөлік	1	1	Есептен шығаруға жатады
Шағын өрт сөндіру кешені	3	3	Барлық 3 есептен шығаруға жатады
Адамдарды автотасымалдау	1	2	есептен шығаруға жатады
Өрт сөндіру көліктері	2	2	
Қарда жүргіш техника	6		2 есептен шығаруға жатады
Мотовездеход	2		
Трактор	4	2	3 бірл. Есептен шығаруға жатады
414 Жабдық және өндірістік-шаруашылық мүкәммал			
GPS навигатор	2		
Бензоара	4	3	3 есептен шығаруға

			жатады
Ауа бүріккіш	17		
Генератор	4		
Дискілі минерализатор	1	1	
Мобильді радиостанциялар	11	5	3 9 есептен шығаруға жатады
Алып жүретін радиостанциялар	60	35	20 есептен шығаруға жатады
Стационарлы радиостанция	2	2	1 есептен шығаруға жатады
Мотопомпа	4	3	
Жеңнің өрт сөндіру ұнғысы	200 м		
Арқан бүріккіш	14	65	65 Есептен шығаруға 14 бірл.
Суға арналған резервуар	3		
Сорғыш тор	1		
Тыныс алуды қорғау жүйесі	9		
Тұтандырғыш құрылғы	2	1	
417 Биологиялық активтер			
Жылқылар	9	35	26 Қолда бар жылқылар жасына байланысты ауыстыруға жатады

434 Ақпараттық жүйелер мен құралдар			
БҰҰДБ арқылы сатып алынды			
Фототұзақтар	5		
Квадрокоптер DJIMavic 2 Pro	1		
УАЗ Патриот	1		

2.1.4. ЕҚТА-ның жоспарланған бес жылдық кезеңге арналған әкімшілік-шаруашылық міндеттері.

1-міндет. Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы РММ штат құрылымын қайта қарау.

Іс-шаралар: Штатты ұлғайту қажеттілігі бойынша негіздеме дайындау, ресми құжаттарды дайындау және уәкілетті органмен келісу.

2-міндет. Қорық қызметкерлерінің біліктілік деңгейін арттыру.

Іс-шаралар: Біліктілікті арттыру курстарынан өту, оқыту семинарларына қатысу, басқа ЕҚТА-мен тәжірибе алмасу

3-міндет. Қорық қызметкерлерінің қауіпсіз жұмыс жағдайларын қамтамасыз ету.

Іс-шаралар: ПТМ және ТБ бойынша курстарда ТБ сақталуын қамтамасыз етуге жауаптыларды оқыту және олардың қорық қызметкерлеріне білім беруі.

4-міндет. Ғимараттар мен құрылыстарды, инфрақұрылымдық объектілерді, техниканы ұстау.

Іс-шаралар: Ғимараттар мен құрылыстарды ағымдағы жөндеу.

Жылыту, электрмен жабдықтау жүйесін жоспарлы жөндеу, ғимараттың төбесін жөндеу, есіктер мен есік қораптарын ауыстыру, пластикалық терезелер орнату, бокстардың сыртына қоршаулар орнату. Кәріз және электр сымдары жүйесін ауыстыру. Кордондарды жөндеу. Палевский кордонын қалпына келтіру. Техниканы жөндеу үшін қосалқы бөлшектермен қамтамасыз ету.

5-міндет. Тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алуды қамтамасыз ету

Іс-шаралар: мемлекеттік рәміздер, жиһаз заттарын, ұйымдастыру техникасын, антивирустық бағдарламаларды сатып алу, кәдеге жарату қызметтеріне ақы төлеу, смарт-патрульдеуді енгізу қызметтері, қорық сайтының жұмысын қамтамасыз ету қызметтері, автомобиль техникасын техникалық тексеру және сақтандыру қызметтері. Қызметкерлердің жыл сайынғы кәсіби тексеруден өтуі жөніндегі қызметтер. Орман ҚЗ қосымшасына ақы төлеу және планшеттерді бағдарламалық қамтамасыз етуді жаңарту. Оптикалық талшықты байланыс қызметтеріне ақы төлеу. Қызметтік қаруды пайдалануға рұқсатты ресімдеу және рұқсатты ұзарту жөніндегі қызметтерге ақы төлеу. Қорықтың жұмыс істеуі үшін қажетті тауарларды сатып алу.

6-міндет. Ақылы қызметтерді ұсыну жөніндегі жоспарды орындау.

Іс-шаралар: қызмет көрсету жоспарын жасау, ақылы қызмет көрсету туралы ақпаратты БАМТҚ сайтында, әлеуметтік желілерде, БАҚ-та және т.б. орналастыру. Экологиялық-ағартушылық мақсаттарда қорықтың бағыттары мен соқпақтарын пайдалану бойынша экскурсиялар ұйымдастыру.

7-міндет. Қорықты мемлекеттік бюджеттен қаржыландыруды қамтамасыз ету.

Іс-шаралар: Басқару жоспары негізінде бюджеттік өтінім жасау, түзетулер, толықтырулар, негіздемелер енгізу. Есептер жасау, жоспарланған іс-шаралардың орындалуына және табиғат қорғау міндеттерінің орындалуына мониторинг жүргізу.

8-міндет. Бюджеттен тыс көздерден қосымша қаржыландыру тарту.

Іс-шаралар: қорықтың бағыттары мен экологиялық соқпақтарында экологиялық ағарту және туризм саласында халыққа қызмет көрсету. Кәдесый және баспа өнімдерін сату. Демеушілік көмек. Қорықпен шекаралас субъектілермен әріптестік орнату, қорық рәміздерін пайдалану бойынша жеке компаниялармен әріптестік орнату. Аумақ учаскелерін туристік және рекреациялық мақсаттарда пайдалану, ғылыми зерттеулер жүргізу үшін бөгде тұлғалармен/ұйымдармен шарттық қатынастарды ресімдеу. Қорықты дамыту үшін гранттық қаражатты тарту. Қосымша ақылы қызметтер бойынша жоспар.

9-міндет. Қорық құжаттарын қолданыстағы заңнамаға сәйкес жаңарту.

Іс-шаралар: Қорықтың кордондарына техникалық паспорттарды жаңарту, тауар белгісін жаңарту, әділет органдарында құқық белгілейтін құжаттарды тіркеу.

10-міндет. Мониторинг және есептілік жоспарына (шығыс материалдары, жабдық, жиһаз және т.б.) сәйкес басқару жоспарының іске асырылуын, орындалуын бақылауды және бағалауды қамтамасыз ету

2.2 ЕҚТА ағымдағы (базалық) қызметінің сипаттамасы, проблемаларды айқындау және жоспарланған бес жылдық кезеңге міндеттер қою

2.2.1 ЕҚТА-ның аумақты қорғауды, өртке қарсы қауіпсіздікті, табиғи кешендер мен объектілерді сақтау мен қалпына келтіруді қамтамасыз ету жөніндегі қызметінің сипаттамасы

Аумақты күзету 22 мемлекеттік инспектордың күшімен жүзеге асырылады, бұл қазіргі уақытта 1 инспекторға бекітіліп берілген күзет алаңының есептік көрсеткіштеріне сәйкес келмейді. 7 кордонның әрқайсысына қорық кеңейтілгеннен кейін 107 орам мен 37 айналымға бөлінген белгілі бір аумақ бекітілген.

Аумақты күзету 22 мемлекеттік инспектордың күшімен жүзеге асырылады, бұл қазіргі уақытта 1 инспекторға бекітіліп берілген күзет алаңының есептік көрсеткіштеріне сәйкес келмейді. 7 кордонның әрқайсысына қорық кеңейтілгеннен кейін 107 орам мен 37 айналымға бөлінген белгілі бір аумақ бекітілген.

Қорықта белсенді және пассивті қорғау жүйесі қолданылады. Белсенді күзет мемлекеттік инспекторлар мен өрт сөндіру күзетшілерінің кордондарда тәулік бойы кезекшілік етуінен (15 күн бойы вахта), бекітілген аумақты тексеруден, қарау нүктелерінен көзбен шолып бақылаудан тұрады. Инспекторлар учаскелерді жерүсті патрульдеуді өз айналымдарының шекарасында 8 қызметтік жылқының, қар көлігінің және автомобильдердің көмегімен жүзеге асырады.

Өрт қаупі бар кезеңде өрт күзетшілерінің кезекшілігі ОӨС-да вахталық әдіспен өтеді. Белсенді күзет жүйесіне сондай-ақ директордың орынбасарларының бірі немесе күзет қызметі бөлімінің бастығы, 2-3 мемлекеттік инспектор, ал қажет болған жағдайда полиция немесе прокуратура қызметкерінің қатысуымен орталық жедел топ кіреді. Бұл топ қорық аумағындағы және күзет аймағындағы қорық режимінің жай-күйін тексеріп қана қоймай, мемлекеттік инспекторлардың аумақты күзету жөніндегі лауазымдық міндеттерін орындау жөніндегі жұмысын да бақылайды.

Пассивті күзет аумақтың неғұрлым осал учаскелерінде және жалпы пайдаланымдағы жол бойында ескерту және ақпараттық аншлаптар мен белгілер орнатудан тұрады.

Қазіргі уақытта айналма аумақтар ұсынылған алаңнан (2,33 мың га) анағұрлым асады. Қазір бір инспекторға шамамен 4,1 мың га тиесілі, сондықтан инспекторлық құрам қорықтың барлық аумағын уақтылы бақылай алмайды (қазіргі уақытта айналма алаңдардың сәйкессіздігі, сондай-ақ күрделі тау бедері). Оңтүстік техникалық учаскесі, «Кедр көлдері», «Каменная сказка», «Черный узел» ауданы арқылы аумақты бақылаудың әлсіздігі салдарынан ұйымдастырылмаған туристер қорық аумағына кедергісіз кіріп, бұл ретте жабайы жануарларға алаңдаушылық туғызып, өрттердің туындау және аумақтың қоқыстану қаупін арттырады. Бұған жергілікті жерде шекараны таңбалаудың болмауы, халықтың нашар

хабардар болуы (ақпараттық белгілердің болмауы) және оңтүстік шекарадағы күзет қызметінің жеткіліксіз бақылауы ықпал етеді. Алтай (Зырян) бөлімінің күзет инспекторлары үшін тіршілікті қамтамасыз ететін құрылымдардың (кордондар, өтпелі алаң) жоқтығы - және бұл учаскеге қысқы-көктемгі уақытта қол жеткізілмеуі осы маңызды учаскені күзетсіз қалдыруға мәжбүр етеді.

Оңтүстік инспекторлық учаске аумағының көп бөлігі қол жетімді болмағандықтан, ал қыс мезгілінде табиғи-климаттық жағдайларға байланысты, рейдтік әдісті пайдалану ұсынылады. Қорықтың ең қиын кіретін аумақтарын күзетуді ұйымдастыру үшін күзет инспекторларының уақытша болуы үшін өтпелі үй-жайлар орнату ұсынылады.

Биотехникалық іс-шаралардың ішінде, орман орналастыру материалдарына сәйкес, тек сортаңдарды тұздау жүргізіледі. Қорықтың жалпы ауданы 86122 га, 4 табиғи сортаң бар, бұл мұндай аумақ үшін жеткіліксіз, сондықтан тағы 14 жасанды жер бар. Айналымаларға бекітілген күзет қызметінің инспекторларына кордондарға 900 кг азықтық тұз беріледі, ол сортаңға жеткізіледі.

Қорықта жыл сайын іргелес жер пайдаланушылармен және қалалық ТЖ қызметтерімен келісілетін өртке қарсы іс-шаралар жоспары жасалады.

Барлық мемлекеттік инспекторлар орман өрттерін сөндіруге оқытылды. Қорықта жыл бойы негізде ТЭН жоспарында көзделген мемлекеттік емес өрт сөндіру қызметі құрылды. Өрт қауіпті кезеңде қорық қызметкерлері ерікті жасақтарды жұмылдыру үшін кеңседе тәулік бойы кезекшілікті жүзеге асырады. Кордондардағы өртті сөндірудің бастапқы құралдары орман арқа бүріккіштері, соққыштар, өрт сөндіргіштер, багрлар, балталар мен шелектер болып табылады.

Аумаққа жақын елді мекендер болмағандықтан, өрт негізінен найзағайдың разрядынан туындайды. Өрт қауіпі бар кезеңде - өрт қауіптілігінің I-III класстары әдетте, IV-V сирек кездеседі. Метеорологиялық факторлардан орман өрттерінің пайда болуы мен дамуына ауа температурасы мен ылғалдылығы, жауын-шашын, жел жылдамдығы әсер етеді. Кешенде бұл көрсеткіштер өрт қауіпі бар кезеңнің ұзақтығын және оның жекелеген жылдардағы ерекшеліктерін қалыптастырады. Өрт қауіпті кезең деп күнтізбелік жылдың өрт туындауы мүмкін бөлігі түсініледі. Қорық аумағында бұл ұзақтық шамамен 15 сәуірден 31 қазанға дейін 200 күнді құрайды.

Қорық аумағында орталық кордонда (Белая Уба) орналасқан II үлгідегі 1 орман өрті станциясы жұмыс істейді, Байланыстың негізгі құралы Риддер қаласында орналасқан кордондар мен қорық кеңсесі арасында жұмыс істейтін радиобайланыс болып табылады. 4 тікұшақ алаңы бар, су алуға арналған кіреберісі бар 4 жасанды су қоймасы жабдықталған.

Қорық «Мемлекеттік орман қоры учаскелерінде ормандарды күзету, қорғау, молықтыру және орман өсіру жөніндегі нормалар мен нормативтерді бекіту туралы» Қазақстан Республикасы Ауыл шаруашылығы министрінің 2015 жылғы 20 шілдедегі № 18-02/664 ережесінің нормаларына сәйкес жабдыкталады. 2019-2022 жылдары өртке қарсы құрал-саймандар сатып алынбаған.

Қазіргі уақытта қорықтың аумағында орман өрттерін сөндіру және адамдарды өрт орнына жеткізу үшін Урал (вахталық) бар; сыйымдылығы 500 литр УАЗ-Фермер «Шағын орман өрті кешені» автомобилінің 3 бірлігі; 1 бірлік УАЗ-жолаушы шағын автобусы; 2 бірлік Тіркемесі бар МТЗ-82, 1 бірлік Аспалы минерализаторы бар ДТ-75, 1 бірлік күрекпен Б-170; 2 бірлік өрт сөндіру автомобильдері - АЦ - ГАЗ 3308 және ГАЗ 33086; 4 дана «СПРУТ» мотопомпасы, 50 дана ұрғыш және басқа да ұсақ өрт сөндіру мүкәммалы.

Орман өрттерінің алдын алу мақсатында қорық аумағымен шектес жер пайдаланушыларға «Ормандарда өрт қауіпсіздігі ережелерін сақтау туралы» нұсқама беріледі, Риддер қаласы әкімінің «Орман өрттерінің алдын алу шаралары туралы» шешімі шығарылады. Қала әкімшілігін, табиғат қорғау ұйымдарын, қорық, ТЖБ және Риддер қаласының өртке қарсы қызметін шектейтін шаруа қожалықтарын тарта отырып, орман өрттерін сөндірудің жедел жоспары әзірленді.

Жергілікті халықпен жүйелі түрде әңгімелесу жүргізіледі, баспасөзде, әлеуметтік желілерде мақалалар жарияланады, теледидар мен радио арқылы өртке қарсы және табиғат қорғау тақырыптарында сөз сөйлейді. Келушілер мен туристер арасында өрт қауіпсіздігі шаралары бойынша әңгімелесулер, нұсқамалар өткізіледі. Өрт қауіпсіздігі ережелерінің сақталуын бақылауды күшейту үшін жүйелі түрде рейдтер (тексерулер) жүргізіледі. Өрт қауіп бар кезең ішінде минералдандырылған жолақтарға күтім үнемі жүргізіледі. Қорықтың кеңсесінде радиостанция мен телефон байланысында кезекшілік ұйымдастырылған. Өрт қауіптілігінің IV-V классы кезінде қорық аумағына келушілердің кіруі тоқтатылады, кезекшілік тәулік бойы жүргізіледі. Қорық құқық қорғау органдарымен өртке қарсы күзет жөніндегі жұмысты тұрақты түрде жүргізеді, олар жедел іс-шараларды (бірлескен жедел сапарлар, рейдтер, тексерулер) қамтиды.

Орман өрттерінің пайда болған ошақтарын жоюды «Батыс -Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ОӨС жеке құрамы жүзеге асырады. Ірі өрттерді сөндіру үшін қала ұйымдарының, кәсіпорындарының күштері мен құралдары, көрші орман иеленушілер, сондай-ақ қорық аумағымен шекаралас шаруа қожалықтары тартылады.

Қорықтың жауапты тұлғалары орманды қорғау бойынша мемлекеттік инспекторлармен және өрт сөндіру күзетшілерімен тұрақты түрде (айына екі рет), өрт қауіпі бар маусымның басында жылына бір рет орман және дала өрттерімен күресу бойынша білімдерін тексеруді жүргізеді.

Жыл бойы қорық аумағында 7 кордонда - күзет қызметі мемлекеттік инспекторларының стационарлық радиостанциялармен тәулік бойы кезекшілік ететін стационарлық бекеттерде болу өртті байқауға және өртті сөндіру бойынша шұғыл шаралар қабылдауға мүмкіндік береді. Өрттің уақытылы байқалуы күзет қызметінің қызметкерлеріне отты ең қысқа уақытта сөндіруге мүмкіндік береді. Осыған байланысты соңғы жылдары қорық аумағында өртке жол берілмеген.

7-кесте «Күзет және өртке қарсы қауіпсіздік жүйесінің объектілері»

Күзет және өртке қарсы қауіпсіздік жүйесінің объектілері	Ағымдағы қамтамасыз ету	Норма/ қажеттілік	Тапшылық
1. Өрт сөндіру машинасы	2	1,3	0
2.Трактор тарту классы 3 тонна, бірлік	4	2	0
3. Патрульді машина	3	2	0
4. Жылқылар	9	70	62
5. Бензоара	4	3,3	0
6. Арқа бүріккіш, ауа үрлегіш-бүріккіш	31	65	34
7. Орман өрті мотопомпасы	4	2,6	0
8. Өртке қарсы екі дискілі соқа	0	0,7	1
9.Орман өртін жоңғылау агрегаты	0	0,7	1

10. Орман өртін төсегіш	0	0,7	1
11. От жағатын аппарат	2	1,3	0

1-міндет. Аумақты жыл бойы МТҚ күштерімен вахталық әдіспен күзетуді және рейдтік топпен шалғай учаскелерді патрульдеуді қамтамасыз ету.

Іс-шаралар: Кезекшілік кестесін әзірлеу, қызметкерлерді жеткізу үшін техникамен және ЖЖМ-мен қамтамасыз ету. Кордондарды жұмыс жағдайында ұстау. Мүкәммал мен шаруашылық-тұрмыстық мақсаттағы заттарды сатып алу. Радиостанцияларды, күн модульдерін жұмыс жағдайында ұстау, байланыс құралдарына қызмет көрсету бойынша жөндеу-алдын алу жұмыстары.

2-міндет. Қорық аумағының өртке қарсы қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өрт қауіпті кезеңде (сәуір-қазан) шараларды күшейту

Іс-шаралар: аншлагтарды, шекара белгілерін, шлагбаумдарды орнату, орам бағандарындағы жазбаларды жаңарту, өртке қарсы бағыттағы жолдарды жөндеу, біліктілікті арттыру курстары, ескі жылқыларды толық ауыстыру, жылқыларды қайыс бұйымдармен - ертоқыммен, ұстағыштармен, тарандармен, тағалармен және т.б. қамтамасыз ету. Өрт қауіпсіздігін қадағалау үшін квадрокоптерді пайдалану. Қорық аумағында өртті қашықтықтан анықтау жүйесін орналастыру мүмкіндігін қарастыру. Кордондарды жөндеу және өтпелі алаңдарды салу.

3- міндет. Тиесілілік нормаларына сәйкес ТКМНҚ бөлімін материалдық-техникалық қамтамасыз ету.

Іс-шаралар: ЖЖМ қорын құру, техникамен және жабдықпен қамтамасыз ету, техниканы ағымдағы жөндеу, қорғау құралдарымен және нысанды киім-кешекпен қамтамасыз ету.

2.2.2 ЕҚТА-ның ғылыми-зерттеу жұмыстарын (ҒЗЖ) дамыту жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы

Қорықтың ғылыми қызметінің негізгі мақсаты оның аумағында орналасқан табиғи-қорық қорының объектілерін және табиғи процестердің табиғи барысын зерделеу болып табылады.

Қорық аумағындағы қолданбалы ғылыми зерттеулердің басты бағыттары флора мен фаунаның түрлік құрамын зерделеу, сирек кездесетін және эндемикалық түрлердің саны мен ареалдары бойынша ақпарат жинау, деректерді өңдеу және талдау, түгендеу жүргізу, тұяқты және басқа да жануарлардың негізгі түрлерін, олардың қоныс аудару жолдарын, сондай-ақ Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген түрлерді зерделеу болып табылады.

Ғылыми-зерттеу жұмысы «Батыс -Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ғылыми-зерттеу жұмыстарының жоспарына сәйкес жүргізіледі. 2021-2025 жылдар кезеңінде ғылыми бөлім жұмысының негізгі бағыттары:

1. Табиғи-қорық қорының барлық объектілерін толық түгендеу, индикаторлық түрлерді нақтылау және мониторингтің функционалдық жүйесін құру мақсатында қорықтың биологиялық әртүрлілігінің жай-күйін кешенді интегралдық бағалау.

2. ГАЖ-бағдарламаларда дерекқор құру.

3. Мекендеу ортасының және ағымдағы табиғи процестердің мониторингі.

4. БАМТҚ Табиғат жылнамасы бойынша электрондық деректер базасын құру және толықтыру.

5. Тақырыптық зерттеулер (5 жылға бекітілген тақырыптар тізімі)

- 1) «Табиғат жылнамасы» (1997 жылдан бастап жүргізіледі);
- 2) Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы ормандарының орман патологиялық және санитарлық жағдайы (2022-2026 жж.)
- 3) «Батыс- Алтай мемлекеттік қорығы» РММ аумағында сібір қарағайының (самырсын) табиғи жаңаруын зерттеу (2021-2023 жж.)
- 4) «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ-де (2024-2028 жж.) таушымылдықтың таралымының қазіргі жай-күйі

Қорық аумағында ғылыми зерттеулер:

- ғылым, экологиялық мониторинг бөлімінің штаттық қызметкерлері;

-ҒМЭАЖТ бөлімінің аға ғылыми қызметкері Премина Н.В.

- ҒМЭАЖТ бөлімінің ғылыми қызметкері М.Б. Тұрабжанова

- инженер-орман патологы А.Қ.Қосаев

- шарт негізінде ғылыми-зерттеу мекемелері;

Қорық аумағында шарттық негізде ғылыми зерттеулер жүргізілмейді.

- мемлекеттік бюджет жұмыстары бойынша жұмыс істейтін бөгде ұйымдар

Қазгидромет, ШҚМУ, «Экобиоорталық», Алтай ботаникалық бағы ұйымдары ғылыми зерттеулер жүргізбейді. Олар мерзімдік деректер жинауды жүргізеді.

Ғылыми бөлімнің штаты:

ҒМЭАЖТ бөлімінің бастығы Тоқымтаев А.Т.

АҒҚ Премина Н.В.

ҒҚ Тұрабжанова М.Б.

Орман патолог-инженері А.Қ. Қосаев

Экологиялық ағарту жөніндегі инженер Нұрахметова А.Қ.

Экологиялық ағарту жөніндегі инженер А.Б. Дүкенбаева

Рекреация және туризм жөніндегі инженер Т.В. Эктова

Экскурсия жүргізуші Матков Д.О.

Зертханашы Маткова Ю.А.

Қорық аумағында бөгде мекемелер орындайтын барлық ҒЗЖ бағдарламалары қорық директорымен міндетті түрде келісілуге тиіс.

Қорықтың ғылыми, табиғат қорғау және ағарту қызметін қарау үшін ғылым, күзет, экологиялық ағарту саласындағы мамандар, қорық қызметкерлері де, басқа да мемлекеттік және қоғамдық мекемелер мен ұйымдардың өкілдері қатарынан Ғылыми-техникалық кеңес жұмыс істейді.

Ғылыми қорда гербарий және жәндіктердің энтомологиялық коллекциясы, өсімдіктер мен жануарлар дүниесінің фототегі бар, олар жыл сайын толықтырылып отырады.

Табиғат жылнамасы шеңберінде өсімдіктерге, сүтқоректілерге, құстарға мониторинг жүргізіледі, аумаққа үнемі метеорологиялық, фенологиялық бақылау және орман патологиялық зерттеу жүргізіледі. Гербарий мен фотогербарий жасалуда.

Климаттық бақылауды мемлекеттік инспекторлар күн сайын жүргізеді.

Қорық аумағында кордондарға жақын жерде 7 фенологиялық алаң салынған, байқауды ғылым бөлімінің қызметкерлері мен күзет бөлімінің инспекторлық құрамы жүргізеді. Бұдан басқа, қорықтың бүкіл аумағында бақылау жүргізіледі.

Жануарлар дүниесін мониторингілеу мынадай есепке алуды жүргізуді қамтиды: жануарларды қысқы маршруттық есепке алу, тұрақты алаңдарда аюды есепке алу, тұяқты жануарлардың көші-қоны кезінде (көктемде және күзде) өту кезінде есепке алу, құстарды есепке алу. Сирек кездесетін және құрып кету қаупі төнген сүтқоректілер мен құстардың таралу аймақтарын анықтау мақсатында қорық аумағын зерттеу және оларды есепке алу. Орман зиянкестері мен аурулары - жәндіктердің санын және дамуын бақылау. Ғылыми қызметкерлер фенологиялық, метеорологиялық бақылау жүргізу және жануарларды есепке алу бойынша әдістемелік құралдар әзірледі, олар жұмыс сапасын жақсарту үшін инспекторларға таратылды. Сондай-ақ, қорықтың құстарын анықтау бойынша әдістемелік

құралдар әзірленіп, инспекторларға аумақта жұмыс істеу үшін берілді. Бақылау бланкілері өңдеу үшін ғылым бөліміне тұрақты түрде келіп түседі. Деректер өңделеді және кезекті «Табиғат жылнамасы» кітабына енгізіледі.

Жәндіктердің 2 энтомологиялық қорабы бар. Коллекцияларды сақтауға арналған арнайы үй-жай жоқ, сондықтан қорық кітапханасында сақталады.

1-міндет. Флора мен фаунаның түрлік құрамын зерттеу.

Іс-шаралар: сирек кездесетін және эндемикалық түрлердің, сондай-ақ Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген түрлердің саны мен таралу аймақтары бойынша ақпарат жинау. Деректерді өңдеу және талдау. Түгендеу жүргізу. Орман кадастрын жүргізу.

2-міндет. Бекітілген тақырыптар тізіміне сәйкес ғылыми зерттеулер жүргізу. (18-қосымша)

3-міндет. Ғылыми ұйымдармен ғылыми зерттеулерді бірлесіп орындау жөніндегі ұйым, ынтымақтастық және өзара көмек шарттарын айқындау, бірлескен ғылыми зерттеулер жүргізу.

2.2.3 ЕҚТА-ның экологиялық ағарту және нысаналы топтармен жұмыс жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы

ЕҚТА-дағы экологиялық-ағарту қызметі:

1. ЕҚТА-ның биологиялық әртүрлілікті сақтау функцияларын орындаудың қажетті шарты ретінде халықтың қалың жіктерінің қорық ісі идеясын қолдауын қамтамасыз ету;

2. Халықтың экологиялық мәдениетін дамытуға экологиялық сананы қалыптастыруға қатысу;

3. Халықты табиғи ресурстарды ұтымды пайдалану жөнінде ағарту;

Экологиялық-ағартушылық қызметтің қажетті көлемі мен бағыттарын қорық ЕҚТА және оған іргелес өңірдің табиғи жағдайларын, тарихи және әлеуметтік-экономикалық ерекшеліктерін ескере отырып, Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитетімен келісім бойынша айқындайды. Және осы аумақтарда белгіленген ерекше қорғау режиміне қайшы келмейтін әдістермен жүзеге асырылады. Қорықта экологиялық-ағарту іс-шараларын ұйымдастыру мен өткізуді экологиялық ағарту және туризм бөлімі жүзеге асырады.

ЕҚТА-ның экологиялық-ағартушылық қызметінің негізгі нәтижелері:

- **«Шыршаны қорғаймыз және сақтаймыз» акциясы.** Акцияның мақсаты - жаңа жыл қарсаңында қылқан жапырақты ағаштарды кесу мәселесіне назар аудару.

2020 жылы 387 қолөнер бұйымдары, 26 плакат, 44 сурет пен аппликация ұсынылған. 2022 жылы 340 адамнан 310 өтінім қабылданып, 146 қолөнер бұйымдары, 69 композиция, 35 сурет; 1 коллаж, 25 фотосурет. Вокалдық (аспаптық) және мәнерлеп оқу байқауына орта есеппен 17-20 адам қатысты.

«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ табиғат мұражайында жыл сайын «Шыршаны қорғаймыз және сақтаймыз» акциясы жұмыстарының көрмелері ұйымдастырылады, сондай-ақ олар Риддер қаласының мәдениет сарайында ұсынылады. 2022 жылы жеңімпаздар мен жүлдегерлердің жұмыстары «ГЕММА» ЖШС орталық сауда дүкенінде көрсетілім үшін орналастырылды.

Орман байлығын сақтаудағы көпжылдық жұмыстың басты нәтижесі жаңа жылдық мерекелер үшін шыршаларды кесудің 100 есе азаюы болды. Көптеген жағдайларда қала тұрғындары тірі ағаштарды жасанды шыршаларға ауыстырған.

- **"Парктер шеруі" акциясы** - жыл сайын акция аясында "Жер сағаты", "Құстар күні", "Қызғалдақ күні", "Наурызгүлдерді сақтаңыз", "Таза табиғат", "Мекенім жасыл орманым", "Таза бұлақ", "Таза таулар", "Қорықтық далалар", "Мейірімділік керуені", "Құс үйі", "Орман олимпиадасы" акциялары өткізіледі Жыл сайын «Саябақтар шеруі» шараларына 10000 адам қатысады

- **шығармашылық конкурстар** (түрлі тақырыптарға: 2023 жылы «Түлкі», «Көк құс», қызыл кітап өсімдігі - Марьин тамыры) номинациялар бойынша: сурет, қолөнер (кәдесый), сондай-ақ;

- вокалдық, аспаптық, мәнерлеп оқу;

- жалпы білім беру мекемелерінде дәрістер, әңгімелесулер, қорықтың табиғат мұражайына экскурсиялар;

- табиғи материалдардан кәдесыйлар жасау, сурет салу бойынша шеберлік сыныптары.

- **Оқушылармен жұмыстың оқу-танымдық және ғылыми нысандары**

«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ҒМЭАЖТ бөлімінің мамандары үлкен экологиялық-ағартушылық қызмет жүргізуде. 2019-2023 жылдар аралығында 1171 дәріс оқылды, оның ішінде:

- жалпы саны 20863 адамды қамтитын оқу орындарында 545,

- табиғат мұражайында жалпы саны 4798 адамды қамтитын 626.

Ұйымдастырылғаны - 50 көрме.

Бұқаралық ақпарат құралдарымен жұмыс.

БАҚ-та («Экологический курьер», «Лениногорская правда», «Мой город Риддер», «Вестник компании», «Алтын Алтай - Золотой Алтай» газеттерінде, «Ветер странствий» журналында) есепті кезеңде экологиялық-ағартушылық жұмыс, сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша барлығы 503 мақала жарық көрді, 53 радио және теледидарда 35.

Батыс- Алтай қорығының әлеуметтік желілерінде - 531 жарияланым - 21866 адам қамтылды.

Интернет кеңістігінде үлкен жұмыстар атқарылды - бұл facebook, Instagram, Вконтакте, Одноклассники әлеуметтік желілеріндегі посттар. «Риддер қалалық порталы» қалалық сайтына, сондай-ақ Батыс- Алтай қорығының сайтына посттар қойылды. Жыл сайын қорықтың youtube арнасына 50-ден астам бейнефайл жүктеледі.

Әлеуметтік желілерде және басқа да БАҚ-та тақырыптар бойынша жазбалар жарияланады:

- Дүниежүзілік жабайы табиғат күні;

- Орман олимпиадасының ережелері,

- Наурызгүлдер бойынша ереже,

- «Парктер шеруі» акциясының шығармашылық конкурстары жөніндегі ережелер

- Халықаралық құстар күні;

- Жер - біздің ортақ үйіміз,

- Дүниежүзілік қоршаған орта күні;

- Таза бұлақтар,

Жарнама-баспа қызметі

«БАМТҚ» РММ қорық туралы ақпараттық, ағарту өнімдерін шығарады. Барлығы шығарылған:

- «Заповедные дали» эко-ақпараттық бюллетенінің 35 данасы;

- 4237 парақшалар, 560 күнтізбе, 7012 грамоталар мен алғыс хаттар,

- 9231 буклет, 1690 визитка,

- 216 ақпараттық материал (оның ішінде 47 баннер, 18 стенд, 78 аншлаг, ҚР рәміздері бар 12 маңдайшалар, 61 тақтайша, оның ішінде 48 - ағаш-бұта тұқымдас ағаштардың атауымен,

- 60 магнит сатып алынды,

- кәдесый өнімдері (кружкалар)

Батыс- Алтай МТҚ экологиялық-ағартушылық қызметінің сандық көрсеткіштерінің динамикасын 15-қосымшадан қараңыз.

Халықты экологиялық ағарту жөніндегі жұмыста жоғары нәтижелерге қол жеткізу үшін мынадай міндеттерді қою және іске асыру қажет.

1-міндет. Экологиялық сананы, табиғатқа ұқыпты қарауды қалыптастыру және өңірдің биологиялық әртүрлілігін сақтаудағы қорықтың рөлін түсіну үшін мақсатты топтарды экологиялық ағарту және жұртшылықтың хабардар болуын арттыру.

2-міндет. Экологиялық мәдениетті, дағдыларды, мінез-құлықты, өсімдіктер мен жануарлар әлеміне көзқарасты қалыптастыру үшін оқушылармен экологиялық-ағартушылық жұмыс. Қорық ісі мен табиғатты қорғау идеяларын танымал ету, сондай-ақ экологиялық-ағартушылық жұмыстың тиімділігін күшейту үшін жергілікті қоғамдастықпен өзара іс-қимыл жасау.

2.2.4 ЕҚТА-ның экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы

«Батыс- Алтай мемлекеттік қорығы» РММ-де флора, фауна және ландшафттарды зерттеуге және бақылауға баса назар аудара отырып, табиғи туризм дамыған. Қорықта жергілікті халықты туризм саласына тарту құрамдас бөліктердің бірі болып табылатын экологиялық туризм дами бастады.

Қазіргі уақытта қорық аумағында 5 экологиялық-ағарту бағыты әзірленген, олардың барлығы Орман шаруашылығы және жануарлар дүниесі комитеті бекіткен: «Алешкины стежки» экскурсиялық экологиялық бағыты, «Батыс Алтай эталоны» автомобильдік экскурсиялық экологиялық бағыты, «Заповедные дали» экологиялық-танымдық бағыты және ғылыми-танымдық «Каменная сказка» және «Убинские перекааты» экскурсиялық бағыттары.

8 кесте «Маршруттар бойынша келушілер санының көрсеткіштері»

№	Маршрут атауы	2019 жыл	2020 жыл	2021 жыл	2022 жыл	2023 жыл
1	Заповедные дали	626	192596	210209	361210	315
2	Эталон Западного Алтая	357	34204	9234	21485	179
3	Каменная сказка	82	793	287	10928	54
4	Алешкины стежки	66	836	148	2514	86
5	Убинские перекааты	-	-	11	2	15
Барлығы		1141	241	355	711	649

Қорықтың барлық экологиялық-ағартушылық бағыттарының жалпы ұзындығы 632,7 км құрайды. Барлық бағыттардың негізгі бөлігі - көліктік, өйткені қорық аумағы Риддер қаласынан едәуір қашықтықта - 45-тен 77 км-ге дейін орналасқан. Саяхат немесе экскурсия орнына туристерді жеткізу үшін пайдаланылатын негізгі автомагистраль - республикалық маңызы бар «Өскемен - Риддер - Ресей Федерациясының шекарасы» автожолы. Қорық аумағын кесіп өтетін осы жолдың барлық ұзындығында күзет аймағының режимі енгізілген, сондықтан ол барлық маршруттар мен соқпақтарды әзірлеу және пайдалану кезінде тірек элемент ретінде пайдаланылады. Жол өте кең, сапасы жақсы, қиыршық тас төселген. Болашақта оны асфальттау көзделген. Инфрақұрылым объектілері «Белая Уба» кордонының аумағында және Черная Уба өзені арқылы өтетін көпірде орнатылған екі ағаш жаппа болып табылады. Мұнда да дәретханалар орнатылған. Тағы бір дәретхана Линейский асуында,

«Заповедны дали» бағытының басында орнатылған. Жолдардың трассаларында және барлық автожолдың бойында көрсеткіштер, аншлаптар, тақтайшалар орнатылған. Соқпақтардың жабдықтары жыл сайын жаңартылып, қажеттілігіне қарай ауыстырылады.

Батыс -Алтай мемлекеттік табиғи қорығындағы туризм маусымдық болып табылады және туристердің негізгі ағынын ол жаз мезгілінде қабылдайды. Барлық маршруттар таңбаланған және демалуға арналған орындары бар, барлық маршруттарда 3 тілде (қазақ, орыс, ағылшын) ақпараттық аншлаптар орнатылған.

9-кесте Жаяу және автомобильдік маршруттарға келушілер, шетелдіктердің саны.

	2019	2020	2021	2022	2023
Бағыт парақтары жасалды	105	34	66	106	72
Барлығы адам БАМТҚ-да болды	1141	258	392	881	700
Бағыттар бойынша адам саны	-	241	355	711	649
Шетелдіктер	123	0	10	95	63
Жаяу бағыттар бойынша адам саны	734	207	263	495	455
Автомобильдік бағыттар бойынша адамдар саны	407	34	92	241	179

Қорық экологиялық туризмді жүргізу үшін оқу орындарын, туристік фирмаларды, кәсіпорын қызметкерлерін тарта отырып, жергілікті халықпен белсенді жұмыс істейді. Риддер аграрлық-техникалық колледжімен бірлесе отырып, қорық жергілікті соқпақтар мен бағыттар бойынша жолсерік-гидтерді даярлау курстарын ұйымдастырды. Туристік фирмалар тарапынан туризм саласындағы қорықпен ынтымақтастық және ұйымдастырылған туристердің қорықтың маршруттары мен соқпақтарына баруын ұйымдастыру тұрғысынан қызығушылық артып келеді. Осы бағытты неғұрлым табысты дамыту үшін қорықтың күзет аймағын және оларға іргелес жатқан қызықты табиғи объектілері бар учаскелерді қамтитын экологиялық-ағартушылық бағыттар желісін кеңейту қажет. Сондай-ақ туристерді маршруттар басталатын жерлерге жеткізу үшін көлікпен қамтамасыз етуді жақсарту қажет. Қазіргі уақытта пайдаланылатын автомобиль көлігі тозған, жиі бұзылады, жайлылық пен қауіпсіздік деңгейімен ерекшеленбейді.

1-міндет. «Батыс- Алтай мемлекеттік қорығы» РММ аумағының арнайы учаскелерінде экологиялық-ағартушылық және ғылыми-танымдық туризмді дамыту, сондай-ақ оларды сақтау мен зерделеудегі қорықтың рөлін түсіну.

Іс-шаралар: Қолданыстағы маршруттардың инфрақұрылымын жайластыру және жаңарту. Жаңа танымдық экотроптар мен маршруттарды әзірлеу. Көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыру мақсатында қорықтың материалдық базасын нығайту. (қорыққа келушілерді жеткізу үшін өтімділігі жоғары техниканы сатып алу.)

2-міндет. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес Қорық табиғат мұражайы базасында Ақпараттық орталық құру және тұжырымдамасын әзірлеу.

Іс-шаралар: ЖСҚ әзірлеу.

2.2.5 ЕҚТА-ның шектеулі шаруашылық қызметті жүргізу жөніндегі қызметі мен міндеттерінің сипаттамасы

Мемлекеттік табиғи қорықтың бүкіл аумағында қорықтық күзет режимі белгіленеді. Ерекше қорғалатын табиғи аумақтар туралы Қазақстан Республикасы Заңының 23-бабының 2-1-тармағына және «Орман кодексінің» 93-бабының 3-тармағына сәйкес орман қорғау іс-шараларын жүзеге асыру үшін қажетті санитарлық және басқа да кесулерді жүргізуге жол беріледі.

Осының негізінде қорықта қыс мезгілінде кордондарды жылыту үшін жыл сайын 132 м³ көлемінде отын дайындалады. Сондай-ақ, өртке қарсы мақсаттағы жолдарды жұмыс жағдайында ұстау және автокөліктердің өтуіне кедергі келтіретін тұрып қалған және қардың жауғанынан сынған ағаштарды жою жұмыстары жүргізілуде.

1-міндет. Шектеулі шаруашылық қызметтің заңдарда рұқсат етілетін түрлерін: орман қорғау іс-шараларын жүзеге асыру үшін қажетті санитарлық және өзге де кесулерді жүргізу.

2.2.6 Халықаралық қызмет.

2020 жылғы қазанда «Батыс -Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ЮНЕСКО-ның Дүниежүзілік табиғи мұра тізіміне енгізе отырып, биосфералық резерват мәртебесі берілді. Бұл оқиға қорық қызметінің нәтижесін растады. БАМТҚ БҰҰДБ желісі бойынша ұйымдастыру техникасымен, радиостанциялармен, фототұзақтармен, квадрокоптермен қамтамасыз ету түрінде айтарлықтай материалдық қолдау алады. Алынған жабдықтың жалпы сомасы 12млн.754 мың 129 теңгені құрайды. Сондай-ақ ормандарды сақтау және орнықты пайдалану жөніндегі жоба шеңберінде БҰҰДБ жобасы қорық қызметкерлерін Басқару жоспарын әзірлеу бойынша оқыту курстары мен семинарларға тартты. Қорық Ресей мен Қазақстанның ЕҚТА кіретін «Алтай» трансшекаралық биосфералық аумағының өзара іс-қимылы шеңберінде халықаралық ынтымақтастықтың жаңа деңгейіне шығады. Катун биосфералық қорығымен экологиялық ағарту және орман екпелерін өрттен қорғау саласындағы бірлескен іс-шаралар туралы ынтымақтастық туралы меморандум жасалды.

Алдағы кезеңге экологиялық ағарту жөніндегі іс-шаралар, акциялар, өртке қарсы оқу-жаттығулар, ғылыми зерттеулер, семинарлар, конференциялар жоспарлануда.

2.3 ЕҚТА-ның жоспарланған кезеңге арналған басым құндылықтары, қауіп-қатерлерді айқындау және басым құндылықтарды басқару бойынша міндеттер қою

2.3.1 Жоспарланған бес жылдық кезеңге арналған ЕҚТА-ның басым құндылықтарын айқындау

109-кесте «Жоспарланатын бесжылдық кезеңге арналған басым құндылықтар»

Маңызды экожүйелер	Қысқаша сипаттамасы
Қорықтың жайылмалы ормандары	Ағаш-бұта өсімдіктерінің жойылуы, шұңқырларды қазу, үйшіктер, бөгеттер, арналар және туннельдер салу кезінде құндыздардың рельефке әсері өзендер мен су айдындары жайылмаларының экологиялық жай-күйінің нашарлауына әкеледі, жабайы табиғатқа зиян келтіреді, ормандардың экожүйесін бұзады. Бұл проблема қорық үшін өзекті болып табылады, сондықтан зерттеу жүргізу және оның аумағында өзен құндыздарының қызметін бағалау қажет.

Жайылмалы ормандар - бұл қуыс су басқан өзен алқаптарының учаскелерінде өсетін ормандар. Батыс- Алтай қорығының жайылма ормандарының негізгі орман құраушы тұқымдары тал, қайың, терек, бұталар болып табылады, олар қорық аумағында бұрын тұрмаған өзен құндыздарының азықтық базасы болып табылады. Ағаш-бұта өсімдіктерінің жойылуы, шұңқырларды қазу, үйшіктер, бөгеттер, арналар және туннельдер салу кезінде құндыздардың рельефке әсері өзендер мен су айдындары жайылмаларының экологиялық жай-күйінің нашарлауына әкеледі, жабайы табиғатқа зиян келтіреді, ормандардың экожүйесін бұзады. Жайылмалы ормандардың ерекше маңызы: гидрологиялық, арнаны нығайтатын, жағалауды қорғайтын, эрозияға қарсы.

2.3.2 Жоспарланған кезеңге арналған ЕҚТА-ның басым құндылықтары жай-күйінің теріс өзгерістерінің қауіп-қатерлері мен себептері

110-кесте «Теріс әсер ету қауіпі мен себептері»

Басқару кезеңіндегі басым құндылықтар	ӨО жай-күйінің қатерлері/Теріс өзгерістері	Теріс әсер ету себептері/факторлары
Қорықтың жайылмалы ормандары	Өзендер мен су айдындары жайылмаларының экологиялық жай-күйінің нашарлауына әкеледі, жабайы табиғатқа зиян келтіреді, ормандардың экожүйесін бұзады. Өзен арналарын өзгертеді; өзендер мен су айдындарының жағалау жиегіндегі ағаш-бұта өсімдіктерін жояды.	Өзен құндызының қызметінің өзендер мен су қоймаларының жайылмаларына әсері

2.3.3 Ағымдағы және нысаналы көрсеткіштері бар басым құндылықтардың жай-күйінің индикаторлары

121-кестесі «Жай-күй индикаторлары»

Басым негізгі құндылықтар	Жай- күй индикаторы	Ағымдағы көрсеткіш	Мақсатты көрсеткіш
---------------------------	---------------------	--------------------	--------------------

Қорықтың жайылмалы ормандары	Құндыздардың саны	Мәліметтер жоқ	Тығыздық (пайыздық арақатынас және сандық көрсеткіш).
	Учаскелердің зақымдану ауданы	Мәліметтер жоқ	Залал және экологиялық тепе-теңдікті бұзу

2.3.4 Жоспарланған бес жылдық кезеңге арналған ЕҚТА-ның басым құндылықтарын басқару жөніндегі міндеттер

132-кесте «Басым құндылықты басқару жөніндегі негізгі міндет»

Міндет	Проблемалар/кедергілер	шешімі
Өзен құндызының санын зерттеу және мониторингілеу, қорық аумағындағы өзен құндызының таралу аймағын анықтау, оның тіршілік әрекетін бағалау	<p>Қорық штатта мамандардың болмауына байланысты өз күшімен зерттеу жүргізе алмайды</p> <p>Қорықта қажетті зерттеу және өзен құндызына одан әрі мониторинг жүргізу жабдықтары жоқ</p>	<p>1. Кадрларды ұлғайту және мамандарды немесе ғылыми ұйымдарды тарту.</p> <p>2. Өзен құндызының санын жыл сайын есепке алу мен мониторингін жолға қою.</p> <p>Қорықтың мәртебесіне сәйкес (араласуға тыйым салынады, тек қана бақылау) өзен құндызының санын бақылау шешім болып табылады.</p> <p>Өзен құндызының санын реттеу жөніндегі шешімдер қиын жағдайға жеткен кезде ғана қабылдануы мүмкін.</p>

3-БӨЛІМ. БАСҚАРУДЫҢ ЖОСПАРЛАНҒАН КЕЗЕҢІНЕ АРНАЛҒАН ІС-ҚИМЫЛ ЖОСПАРЫ (2024 - 2028 жж.)

3.1 Іс- шаралар

3.1.1. Жоспарланған бес жылдық кезеңде ЕҚТА-ның әкімшілік-шаруашылық міндеттеріне қол жеткізуге арналған іс-шаралар

Бағдарлама: Әкімшілік-шаруашылық жұмыс істеуін қамтамасыз ету

1-міндет. Штаттық кестеге және қызметкерлердің біліктілігіне сәйкес ЕҚТА қызметкерлеріне еңбекақы төлеуді қамтамасыз ету.

Іс-шаралар:

1. Ағымдағы штат кестесіне сәйкес нормативтерге сәйкес жалақы төлеу.
2. Төлемдер, жарналар, салықтар, аударымдар.
3. Штатты ұстау, нысанды киім-кешек тігу, салықтық, статистикалық, жоспарлы есептілікті уақтылы беруді қамтамасыз ету.
4. Жыл сайынғы профилактикалық медициналық тексеруден өту

2-міндет. БАМТҚ штатының құрылымын қайта қарау, штат санын нормативтік көрсеткіштерге дейін жеткізу.

Іс-шаралар:

1. Штатты ұлғайту қажеттілігінің негіздемесін дайындау (нысан бойынша)
2. Уәкілетті органмен келісу

3-міндет. Әкімшілік персоналдың біліктілігін арттыру курстарынан өтуін жылына кемінде 1 рет қамтамасыз ету.

Іс-шаралар:

1. Заң, қаржы мәселелері және мемлекеттік сатып алу бойынша қолжетімді біліктілікті арттыру курстарының мониторингі.
2. Оқу орталықтарымен шарттар жасасу, курстардан өту
3. Біліктілікті арттыру курстарынан өтуге байланысты іссапар шығыстары

4-міндет. Инфрақұрылым объектілерін ұстау және ағымдағы жөндеу.

Іс-шаралар:

1. Әкімшілік ғимаратты, қонақ үйді, 6 кордонды ағымдағы жөндеу. Ескі ағаш жақтауларды пластикалық терезелерге ауыстыру. Шатырдың төбесін ауыстыру. Кәріз жүйесін жөндеу Есік қораптары мен есіктерді ауыстыру. Электр сымдарын ауыстыру. Ақпараттық орталықты жөндеу. Жиһаз сатып алу (киімге, құжаттар мен гербар материалдарын сақтауға арналған шкафтар).
2. Коммуналдық қызметтерге ақы төлеу.
3. Өзге де ағымдағы шығындар

5-міндет. Техника мен автопарккі ұстау

Іс-шаралар:

1. 17 бірлік автокөлік техникасын техникалық байқаудан өткізу. Тозған техниканы қажеттілігіне қарай есептен шығару.
2. Отын, жанар-жағармай материалдарын сатып алу.
3. Сақтандыруды сатып алу
4. Авто- мототехниканы ағымдағы жөндеу және ұстау

6-міндет. Тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алуды қамтамасыз ету

Іс-шаралар:

1. Сатып алуды қамтамасыз ету (материалдық құндылықтар мен негізгі құралдар). Кеңсе тауарлары. Вирусқа қарсы бағдарламалар. Сайттың жұмысын ұстау. Коммуналдық қызметтерге ақы төлеу. Алдын ала тексеру жүргізу. Дәрі-дәрмектер мен медициналық мақсаттағы өзге де құралдарды сатып алу. Келісу комиссиясы, еңбекті қорғау және өрт қауіпсіздігі бойынша оқытуға ақы төлеу. Басқару шатыры мен гараж бокстарының ағаш құрылымдарын өртке қарсы өңдеу Планшеттер бойынша бағдарламалық қамтамасыз етуді жаңартуға ақы төлеу. Байланыс қызметтері (оптикалық талшық). Әкімшілік ғимаратты, қару-жарақ бөлмесін күзету жөніндегі қызметтер. Өзге де қорларды сатып алу, өзге де қызметтер мен жұмыстарға ақы төлеу.

7-міндет. Бюджеттен тыс көздерден қосымша қаржыландыру тарту.

Іс-шаралар:

1. Қаржыландыру үшін бюджетпен идеялар (жобалар) тізбесін жасау демеушілер/донорлар/инвесторлар. Жобалар каталогын шығару.
2. Әлеуетті инвесторлар/донорлар мен тұтынушылардың тізбесін жасау экожүйелік қызметтер (қорықтың болуынан пайда алатын субъектілер немесе адамдар).
3. Әлеуетті инвесторлармен/донорлармен жұмыс стратегиясын дайындау.
4. Донорлармен/инвесторлармен шарттық қатынастарды жасау.

8-міндет. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес ЕҚТА құжаттарын дайындау және/немесе жаңарту.

Іс-шаралар:

1. Құжаттарды дайындау және/немесе жаңарту. Актілер, кордондарға техникалық паспорттар, тауар таңбасын қайта тіркеу (ЖСҚ, бюджет, қаржыландыру).

9-міндет. Мониторинг және есептілік жоспарына сәйкес БЖ-ның іске асырылуын, орындалуын бақылау мен бағалауды қамтамасыз ету.

Іс-шаралар:

1. Жоспарларды жасау, бюджеттік өтінімдерді есептеу, есептерді қалыптастыру.
2. Орындалған жұмыстарға талдау және мониторинг жүргізу.
3. Есептілікті дайындау, іске асыруға, бақылауға және бағалауға байланысты шығыстар БЖ орындау.

3.1.2 Жоспарланған бес жылдық кезеңде ЕҚТА-ның ағымдағы (базалық) қызметі бойынша міндеттерге қол жеткізуге арналған іс-шаралар

Бағдарлама: Аумақта заңсыз қызмет түрлерін күзетуді қамтамасыз ету және болдырмау.

1-міндет. Қорық аумағын күзетудің жыл бойғы вахталық жүйесін қамтамасыз ету.

Іс-шаралар:

1. Кордондардағы инспекторлардың қорық аумағын жыл бойы вахталық әдіспен күзету (15 күн кезекшілік).

2. Неғұрлым дайындалған инспекторлар қатарынан (қыста - шыршаларды кесудің жолын кесу үшін, басқа уақытта - торжуа жинаудың жолын кесу үшін), браконьерлік пен табиғат қорғау заңнамасын бұзушылықтың жолын кесу үшін орталық жедел топ құру және оның жұмыс істеуі.

3. Қызметтік қаруды алып жүру құқығына рұқсаттарды ресімдеу. Оқу-жаттығу атыстарын жүргізу және жағылмайтын қорды сақтау үшін қызметтік қаруға оқ-дәрілерді сатып алу.

4. Заттай мүлікті, басқа нысанды және арнайы киім-кешекті сатып алу, тігу және жөндеу

5. Қорықтың күзет қызметі қызметкерлерінің біліктілік деңгейін арттыру.

6. Аншлаптар мен шектеу белгілерін орнату және жүйелі жаңарту, олардың дизайны мен ақпараттылығын, орналастыру орындары мен тәсілдерін әзірлеу және жаңарту.

7. БАҚ-тың көмегімен құқық бұзушылықтардың жүйелі профилактикасы (радиодан сөйлеу, теледидардан жүгіртпе жол).

8. Барлық жоспарлы-есептік материалдарды дайындау, барлық жұмыс жоспарларын уәкілетті органмен келісу. Жұмыс жоспарлары бойынша есептілікті қамтамасыз ету. Қорықтың браконьерлікпен күрес жөніндегі және Қазақстан Республикасының табиғат қорғау заңнамасын бұзу фактілерін анықтау жөніндегі құқық қорғау және басқа да мемлекеттік ұйымдармен бірлескен іс-шаралар жоспарын әзірлеу және келісу.

9. Күзгі және көктемгі ревизия жүргізу

10. Әзірленген жоспарға сәйкес жылына 6 бірлескен рейдтер өткізу

11. ТЖМ ТЖ ШҚО әдістемелік нұсқауларына сәйкес жабайы жануарларды көктемгі, күзгі және қысқы есепке алуды жүргізу

12. Орман орналастыру материалдарына сәйкес биотехникалық іс-шараларды жүргізу.

13. Смарт патрульдеуді енгізу.

2-міндет. Тиесілілік нормаларына сәйкес ТКМНҚ бөлімін материалдық-техникалық қамтамасыз ету.

Іс-шаралар:

1. Сатып алуды қамтамасыз ету (материалдық құндылықтар мен негізгі құралдар).

1. Көлік құралдарын уақтылы жаңарту (ескі техниканы есептен шығару және жаңасын сатып алу). Адамдарды жеткізу үшін автомашина сатып алу (вахта).

2. Өрт сөндіру құралдарының, радиостанциялардың, күн батареяларының, аккумуляторлардың, ОЭС жеке құрамын және мемлекеттік инспекторларды қорғау құралдарының нормативтік санына дейін жеткізу.

3. Палевский кордонын қалпына келтіру

4. 2012 жылғы орман орналастыру құжаттамасына сәйкес 6 тұрақты кордонды кезең-кезеңмен күрделі жөндеу және 5 өтпелі үйлерді құру.

Бағдарлама: Аумақта өртке қарсы қауіпсіздікті қамтамасыз ету.

1-міндет. Қорық аумағында өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өрт қауіпті кезеңде (сәуір-қазан) шараларды күшейту.

Іс-шаралар:

1. Қазіргі заманғы бақылау әдістерін, оның ішінде бейнебақылау және т.б. пайдалана отырып, автотранспортта аумақты патрульдеуді күшейту.

2. Қорық аумағында өрт сөндіру күзетшілерінің тұрақты кезекшілігі.

3. Жылына кемінде 10 км өртке қарсы мақсаттағы жолдарды және су жинау орындарын күту (4).

4. Өртке қарсы қалқандарды жинақтау (өрт сөндіргіштерді куәландыру және ақауларын ауыстыру).

5. Өртке қарсы мүкәммалды жөндеу және жаңарту.

6. Апаттық құбылыстар (су тасқыны, өрт, дауыл және т.б.) кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын әзірлеу.

7. Жылқыларды ұстау, ескі жылқыларды толығымен жас жылқыларға ауыстыру, қажетті мүкәммалмен, қайыс бұйымдарымен және жеммен қамтамасыз ету.

Бағдарлама: ҒЗЖ және жүйелік мониторинг жүргізу

1-міндет. Флора мен фаунаның түрлік құрамын зерделеу, сирек кездесетін және эндемикалық түрлердің, сондай-ақ Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген түрлердің саны мен ареалдары бойынша ақпарат жинау, деректерді өңдеу және талдау, түгендеу, Орман кадастрын жүргізу.

Іс-шаралар:

1. Фенологиялық бақылау, өсімдіктер мен жануарлар дүниесінің мониторингі.

2. Ғылыми жабдықтар мен өзге де материалдық құндылықтар сатып алу

3. Табиғат жылнамасының бесжылдық кітабын құрастыру үшін жыл сайынғы деректерді талдау және жылдық кітапты құрастыру үшін барлық есептік деректерді жинау және өңдеу.

4. Қорықтың ғылыми коллекциялық және гербарлық қорларын жаңарту үшін материалдарды жүйелі жинау

5. Қорықтың флорасы мен фаунасы бойынша электрондық деректер құру (фото, бейне материалдар). Компьютер сатып алу (1 дана)

6. Ғылыми қызметкерлердің біліктілігін арттыру.

7. Қорықтың орман алаңының 10% -ын жыл сайынғы орман патологиялық зерттеу.

2-міндет. Бекітілген тақырыптар тізіміне сәйкес ғылыми зерттеулер жүргізу.

Іс-шаралар:

1. 2022-2026 жж. Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы ормандарының орман патологиялық және санитарлық жай-күйін зерттеу үшін қорық аумағына ғылыми экспедицияларды ұйымдастыру және өткізу (Ғылыми жұмыстардың жеке жоспарына сәйкес 20 шығу сапары, қашықтық Каменушка кордонына дейін 250 км).

2. 2024-2028 жж. «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ-де таушымылдыңтың қазіргі жай-күйін бағалау үшін қорық аумағына ғылыми экспедицияларды ұйымдастыру және өткізу (Ғылыми жұмыстардың жеке жоспарына сәйкес сәуірдің ортасынан қыркүйекке дейін 16 шығу сапары, 160 км қашықтық Каменушка кордонына дейін)

3-міндет. Ғылыми ұйымдармен ғылыми зерттеулерді бірлесіп орындау жөніндегі ұйым, ынтымақтастық және өзара көмек шарттарын айқындау, бірлескен ғылыми зерттеулер жүргізу.

Іс-шаралар:

1. Ғылыми ұйымдармен шарттық қатынастарды ресімдеу, бірлескен жұмыстардың жоспары.
2. Биологиялық ресурстарды сақтау бойынша ғылыми негізделген ұсынымдар әзірлеу осы өңірдегі организмдердің жекелеген түрлері мен топтарының әртүрлілігі.
3. Ғылыми зерттеулерді шарттық негізде орындау үшін ғалымдарды тарту.
4. 1 ғылыми конференция өткізу.
5. Онлайн/оффлайн ғылыми конференцияларға, семинарларға қатысу.
6. ҒЗЖ және мониторинг нәтижелері бойынша ғылыми материалдар жариялау. (кемінде жыл сайын)

Бағдарлама: Экологиялық ағарту

1-міндет. Экологиялық мәдениетті қалыптастыру, табиғатқа саналы түрде ұқыпты қарау және қорықтың өңірдің биологиялық әртүрлілігін сақтаудағы рөлін түсіну үшін мақсатты топтарды экологиялық ағарту және жұртшылықтың хабардар болуын арттыру.

Іс-шаралар:

1. Табиғат қорғау акциялары мен іс-шараларын ұйымдастыру және өткізу (2 сенбілік) қорық аумағында, аңдарды, құстарды және қылқан жапырақты ағаштарды қорғауға арналған 4 акция, қорықтың табиғат мұражайында, қаланың оқу орындары мен мекемелерінде 5 көрме (суреттер, плакаттар, қолдан жасалған бұйымдар). (16-қосымша).
2. Қорық сайтында экологиялық-ағартушылық тақырыптағы ақпаратты, сондай-ақ қорық өміріндегі жаңалықтарды жүйелі түрде орналастыру (жылына 80 бекет). Сайт жұмысын қолдау. Әлеуметтік желілерде қорықты дамыту және танымал ету, посттар мен хабарландырулар жариялау.
3. Қорық қызметкерлерінің жергілікті және республикалық баспасөзде сөз сөйлеуін ұйымдастыру (жылына 100 мақала), Теледидарда бейне-роликтерді және радио арқылы аудио роликтерді трансляциялау (жылына 3 сөз сөйлеуден).
4. Ақпараттық-жарнамалық материалдарды ресімдеу, дайындау және тарату өнімдері:
 - Буклеттер (экологиялық-ағартушылық бағыттар) - жылына 1200 дана,
 - Буклеттер (Жерді қоқыстан тазартамыз) - жылына 500 дана,
 - Күнтізбелер -200 дана/жыл,
 - Магниттер - жылына 100 дана
 - БАМТҚ эмблемалары бар қаламдар - жылына 20 дана
 - БАМТҚ эмблемалары бар кружкалар - жылына 50 дана
 - Табиғатты қорғау тақырыптарына арналған парақшалар-1500 дана («Құс үйі», «Жерді қоқыстан тазартамыз», «Шығармашылық жұмыстар - суреттер, плакаттар, қолөнер конкурстары», «Өртке қарсы парақшалар»),
 - Визит карточкасы - 500 дана.
 - Баннерлер - 20 ш.м.
 - Аншлагтар - 10 дана.
 - Стендтер - 3

2-міндет. Экологиялық мәдениетті, дағдыларды, мінез-құлықты, өсімдіктер мен жануарлар әлеміне көзқарасты қалыптастыру үшін оқушылармен экологиялық-ағартушылық жұмыс.

Қорық ісі мен табиғатты қорғау идеяларын танымал ету, сондай-ақ экологиялық-ағартушылық жұмыстың тиімділігін күшейту үшін жергілікті қоғамдастықпен өзара іс-қимыл жасау.

Іс-шаралар:

1. Облыс және өңір мектептерінде оқушылар үшін жылына кемінде 110 лекция өткізу.
2. Фотосуреттер, суреттер, қабырға газеттері (плакаттар), бұйымдар, «Шыршаны қорғаймыз және сақтаймыз» және «Парктер шеруі» акциялары - жылына кемінде 10 іс-шара ұйымдастыру және өткізу.
3. Орман олимпиадасын жылына 1 рет өткізу.
4. Біліктілікті арттыру курстары және кәсіби тәжірибе алмасу.
5. "Заповедные дали" экологиялық бюллетенін шығару 7 шығарылым - жылына 690 дана,

Бағдарлама: Экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту.

1-міндет. Мақсатты топтардың қол сұғылмаған табиғатпен және Батыс Алтайдың бірегей экожүйелерімен таныс болуы үшін БАМТҚ аумағының арнайы учаскелерінде экологиялық-ағартушылық және ғылыми-танымдық туризмді дамыту, сондай-ақ қорықтың оларды сақтау мен зерделеудегі рөлін түсіну.

Іс-шаралар:

1. Жаңа туристік маршруттарды жайластыру.
2. Қолданыстағы 5 туристік маршрутты ұстау, жарақтандыру (жаңарту) (дәретханаларды, велосипедтерді, велосипедтерді тасымалдауға арналған жабдықтарды, жөндеуге арналған қосалқы бөлшектерді, қорғау құралдарын сатып алу және ұстау).
3. Келушілер үшін экологиялық-туристік экскурсияларды ұйымдастыру және өткізу.
4. Қорықта фото және бейне материалдарды түсіру.
5. Туристік фирмалармен ынтымақтастық туралы шарттар жасасу; бойынша конференцияларға қатысу туризм және студенттер үшін өндірістік практикалар өткізу.

2-міндет. Тұжырымдаманы әзірлеу және ЕҚТА туралы Заңға сәйкес Қорықтың табиғат мұражайы базасында Ақпараттық орталық құру.

Іс-шаралар:

1. Табиғат мұражайын ағымдағы жөндеу.
2. Экспозицияларды толықтыру (кеңсе жиһазы, ноутбук, қорық аумағының макеті, витраждық сөре). Виртуалды карта-схемалар жасау және т.б.
3. Визит орталығын құру үшін ЖСҚ әзірлеу.

Бағдарлама: Шектеулі шаруашылық қызмет

1-міндет. Шектеулі шаруашылық қызметтің заңдарда рұқсат етілетін түрлерін: орман қорғау іс-шараларын жүзеге асыру үшін қажетті санитарлық және өзге де кесулерді жүргізу.

Іс-шаралар:

1. Кесу бойынша құжаттаманы дайындау, ресімдеу және келісу (орман патологиялық зерттеу, алқаптарды іріктеу және анықтау; актілер мен бұйрықтар жасау, ағаш кесу билетін жазып беру және т.б.).
2. Кордондарды жылыту үшін отын дайындау (ағаш дайындау жұмыстарын ұйымдастыру және жүргізу, кордондар бойынша жеткізу және жинау)

3.1.3 Жоспарланған бес жылдық кезеңде ЕҚТА-ның басым құндылықтар жөніндегі міндеттеріне қол жеткізуге арналған іс-шаралар

Бағдарлама: Басым құндылықтарды басқару

1-міндет. Өзен құндызының санын зерттеу және мониторингілеу, қорық аумағындағы өзен құндызының ареалын анықтау, оның тіршілік әрекетін бағалау.

Іс-шаралар:

1. Қорық аумағында өзен бұршағының мекендейтін жерлерін анықтау үшін мониторинг жүргізу.
2. Фототұзақтарды орнату; деректерді жинау және талдау.
3. Құндыз санын есепке алу. Құндыздың санын зерттеу үшін зоологтардың басқа мамандарын тарту (есепке алу әдістері бойынша ұсынымдар әзірлеу және т.б.).
4. Қажетті жабдықтарды сатып алу және залалды анықтау, экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуын бағалау.

3.2 Бюджет

3.2.1 Жоспарланған бесжылдық кезеңге арналған бюджет

Іс-шаралар	5 жыл бөлінісіндегі бюджет, мың теңге				
	2024 ж.	2025 ж.	2026 ж.	2027 ж.	2028 ж.
Әкімшілік-шаруашылық жұмыс істеуін қамтамасыз ету					
1-міндет. Штаттық кестеге және қызметкерлердің біліктілігіне сәйкес ЕҚТА қызметкерлеріне төлеуді қамтамасыз ету.					
1. * Ағымдағы штат кестесіне сәйкес нормативтерге сәйкес жалақы төлеу.	166006	192539	192677	192821	192821
* Төлемдер, жарналар, салықтар, аударымдар	27923	44660	47180	49745	49745
2. Жұмыстың мүдделілігі мен тиімділігін арттыру үшін қызметкерлерді (инспекторлық құрамды) ынталандырудың қосымша жүйесін әзірлеу.					
* Жыл сайынғы профилактикалық медициналық тексеруден өту	611	611	611	611	611
2-міндет. Штат құрылымын қайта қарау, штат санын нормативтік көрсеткіштерге дейін жеткізу					
1. Штатты ұлғайту қажеттілігінің негіздемесін дайындау (нысан бойынша)	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді				
2. Уәкілетті органмен келісу	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді				
3. Штатты ұстау, салық, статистикалық есептілікті уақтылы беруді қамтамасыз ету.	Тауарлар мен қызметтерге қосылған шығындар	Тауарлар мен қызметтерге қосылған шығындар	Тауарлар мен қызметтерге қосылған шығындар	Тауарлар мен қызметтерге қосылған шығындар	Тауарлар мен қызметтерге қосылған шығындар
3-міндет. Әкімшілік персоналдың біліктілігін арттыру курстарынан өтуін қамтамасыз ету. жылдық					

1. Заң, қаржы мәселелері және мемлекеттік сатып алу бойынша қолжетімді біліктілікті арттыру курстарының мониторингі.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді.				
2. * Оқу орталықтарымен шарттар жасасу, курстардан өту.	175	175	175	182	190
3. * Біліктілікті арттыру курстарынан өтуге байланысты іссапар шығыстары.	1168	1323	1364	1418	1475
4-міндет. Инфрақұрылым объектілерін ұстау және ағымдағы жөндеу.					
1. Әкімшілік ғимаратты, қонақ үйді, 6 кордонды ағымдағы жөндеу	1822,44	1822,44	1822,44	1822,44	1822,44
Ағаш жақтауларды пластикалық терезелерге ауыстыру	172,8	1 303,80	172,8	172,8	172,8
Шатыр жаппасын ауыстыру		1582,57			
Электр сымдарын ауыстыру			987,5		
Көріз жүйесін жөндеу				34,15	
Есік қораптары мен есіктерді ауыстыру					791,25
Ақпараттық орталықты жөндеу		567			
Жиһаз сатып алу (киімге арналған шкаф, құжаттар мен гербар материалдарын сақтауға арналған шкаф)			3171,32		
2. * Коммуналдық қызметтерге ақы төлеу.	2731,9	2731,9	2731,9	2731,9	2731,9

1. * Байланыс қызметтеріне ақы төлеу	897,8	897,8	897,8	897,8	897,8
5-міндет. Техника мен автопаркті ұстау					
1. * 17 бірлік автокөлік техникасын техникалық байқаудан өткізу. Тозған техниканы қажеттілігіне қарай есептен шығару.	70	70	70	74	77
2.*Сақтандыру сатып алу	661,7	671,9	671,9	699	727
3.*Авто-мототехниканы ағымдағы жөндеу және ұстау.	1779,5	2328	2421,1	2517,9	2618,7
6-міндет. Тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алуды қамтамасыз ету					
1. Сатып алуды қамтамасыз ету (материалдық құндылықтар мен негізгі құралдар).	*2640 борона	29900	40499		14771
7-міндет. Бюджеттен тыс көздерден қосымша қаржыландыру тарту.					
1. Демеушілердің/донорлардың/инвесторлардың қаржыландыруы үшін бюджетпен идеялар (жобалар) тізбесін жасау. Жобалар каталогын шығару. Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді					
2. Әлеуетті инвесторлардың/донорлардың және экожүйелік қызметтерді тұтынушылардың (қорықтың болуынан пайда алатын субъектілер немесе адамдар) тізбесін жасау.	Шығын талап етілмейді				
3. Әлеуетті инвесторлармен/донорлармен жұмыс стратегиясын дайындау.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді				
4. Донорлармен/инвесторлармен шарттық қатынастарды жасау.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді				
8-міндет. Қолданыстағы заңнамаға сәйкес ЕҚТА құжаттарын дайындау және/немесе жаңарту.					
1. Құжаттарды дайындау және/немесе жаңарту	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді				
Құқық белгілейтін құжаттарды мемлекеттік органдарда тіркеу					

9-міндет. Мониторинг және есептілік жоспарына сәйкес БЖ-ның іске асырылуын, орындалу бағалауды қамтамасыз ету.					
1. Есептілікті дайындау, БЖ-рын іске асыруға, орындауды бақылау мен бағалауға байланысты шығыстар	работа выполняется специалистами, дополнительных средств				
БАРЛЫҒЫ	206659,14	281183,41	295452,76	253726,99	269451
1-міндет. Қорық аумағын күзетудің жыл бойғы вахталық жүйесін қамтамасыз ету					
1. Кордондардағы инспекторлардың жыл бойы аумақты вахталық әдіспен күзетуі (15 күн кезекшілік).	360,8	360,8	360,8	360,8	360,8
2. Неғұрлым дайындалған инспекторлар қатарынан орталық жедел топты құру және оның жұмыс істеуі (қыста - шыршаларды кесудің жолын кесу үшін, басқа уақытта - торжуа жинаудың жолын кесу үшін).	450,4	450,4	450,4	450,4	450,4
3. Қызметтік қаруды алып жүру құқығына рұқсаттарды ресімдеу. Оқу-жаттығу атыстарын жүргізу және жағылмайтын қорды сақтау үшін қызметтік қаруға оқ-дәрілерді сатып алу.	102,52	30,68	77,315	126,912	80
4. Қорықтың күзет қызметі қызметкерлерінің біліктілігін арттыру.	175	181	190	200	210

5. Аншлағтар мен шектеу белгілерін орнату және жүйелі жаңарту, олардың дизайны мен ақпараттылығын, орналасу орындары мен тәсілдерін оңтайландыру.	461,6	461,6	461,6	461,6	461,6
6. БАҚ көмегімен құқық бұзушылықтардың жүйелі профилактикасы (радиодан сөйлеу, теледидардан жүгіретін жол).	373,84	373,84	373,84	373,84	373,84
7. Барлық жоспарлы-есептік материалдарды дайындау, барлық жұмыс жоспарларын уәкілетті органмен келісу. Жұмыс жоспарлары бойынша есептілікті қамтамасыз ету. Қорықтың браконьерлікпен күрес жөніндегі және Қазақстан Республикасының табиғат қорғау заңнамасын бұзу фактілерін анықтау жөніндегі құқық қорғау және басқа да мемлекеттік ұйымдармен бірлескен іс-шаралар жоспарын әзірлеу және келісу.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етпейді.				
8. Күзгі және көктемгі ревизия жүргізу	179,5	179,5	179,5	179,5	179,5
9. Әзірленген жоспарға сәйкес жылына 6 бірлескен рейд өткізу	54,5	54,5	54,5	54,5	54,5
10. ШҚО ОШжЖДК АК әдістемелік нұсқауларына сәйкес жабайы жануарларды көктемгі, күзгі және қысқы есепке алуды жүргізу	179,5	179,5	179,5	179,5	179,5
11. Орман орналастыру материалдарына сәйкес биотехникалық іс-шараларды жүргізу.	18,1	18,1	18,1	18,1	18,1
2-міндет. Тиесілілік нормаларына сәйкес ТКМНҚ бөлімін материалдық-техникалық қамтамасыз ету.					
1. Сатып алуды қамтамасыз ету (материалдық құндылықтар мен негізгі құралдар).	17012,2	164,2	164,2	164,2	17012,2
	дәрі-дәрмек, киім-кешек				

	3060	940	940	940	940
2. Көлік құралдарын уақтылы жаңарту (ескі техниканы есептен шығару және жаңасын сатып алу)	*27500 млпк	9200		9200	9200
		9900	9900	0	0
Ескі жылқыларды жас жылқыларға ауыстыру және мүкәммалмен және қайыс бұйымдарымен қамтамасыз ету	2227,2	2291,4	2355,6	2419,8	2424
3. Өрттерді сөндіру құралдарының, радиостанциялардың, күн батареяларының, аккумуляторлардың, ОӨС жеке құрамын және мемлекеттік инспекторларды қорғау құралдарының нормативтік санына дейін жеткізу.	5793	1095,78	795,22	631,28	795, 22
4. 2012 жылғы орман орналастыру құжаттамасына сәйкес 6 тұрақты кордонды және 5 өтпелі алабты салудың ЖСҚ кезең-кезеңімен дайындау.	3000	3000	3000	3000	3000
БАРЛЫҒЫ	60948,16	28881,3	19500,57	18760,43	35739,66
Аумақта өртке қарсы қауіпсіздікті қамтамасыз ету					
1-міндет. Қорық аумағында өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өрт қауіпті кезеңде (сәуір-қ күшейту.					
1. Қазіргі заманғы бақылау әдістерін, оның ішінде бейнебақылау және т.б. пайдалана отырып, автотранспортта аумақты патрульдеуді күшейту.	470,9	470,9	470,9	470,9	470,9

2. Қорық аумағында өрт сөндіру күзетшілерінің тұрақты кезекшілігі.	773,6	773,6	773,6	773,6	773,6
3. Өртке қарсы мақсаттағы жолдарды күту 60 км және су жинау орындары (4).	880,8	880,8	880,8	880,8	880,8
4. Өртке қарсы қалқандарды жинақтау (өрт сөндіргіштерді куәландыру және ақауларын ауыстыру).	105	0	105	0	105
5. Өртке қарсы мүкәммалды жөндеу және жаңарту.		585	270		270
6. Апаттық құбылыстар (су тасқыны, өрт, дауыл және т.б.) кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын әзірлеу.	1557,5	1557,5	1557,5	1557,5	1557,5
7. Содержание лошадей и обеспечение кормами. Соль для биотехнических работ	1109,4	1557,87	2006,3	2454,76	2903,22
БАРЛЫҒЫ	4897,2	5825,67	6064,1	6137,56	6961,02
ҒЗЖ және жүйелі мониторинг жүргізу					
1-міндет. Флора мен фаунаның түрлік құрамын зерделеу, сирек кездесетін және эндемикалық түрлерді ақ Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген түрлердің саны мен ареалдары бойынша ақпарат жинау, өңдеу және талдау, түгендеу, Орман кадастрын жүргізу					
1. Фенологиялық бақылау, өсімдіктер мен жануарлар дүниесінің мониторингі.	435,6	435,6	435,6	435,6	435,6
2. Ғылыми жабдықтар мен өзге де материалдық құндылықтар сатып алу	4768,9	2158,46	2781	867	2823,9
3. Табиғат жылнамасының бесжылдық кітабын құрастыру үшін жыл сайынғы деректерді талдау және жылдық кітапты құрастыру үшін барлық есептік деректерді жинау және өңдеу.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді.				
4. Қорықтың ғылыми коллекциялық және гербарлық қорларын жаңарту үшін материалдарды жүйелі жинау	435,6	435,6	435,6	435,6	435,6

5. Флора және фауна қорығы бойынша электрондық дерекқор құру (фото, бейне материалдар). Серверді сатып алу (1 дана)			1887,13		
6. Ғылыми қызметкерлердің біліктілігін арттыру.	120	125	130	136	143
7. Қорықтың орман алаңының 10% -ын жыл сайынғы орман патологиялық зерттеу.	108,9	108,9	108,9	108,9	108,9
2-міндет. Бекітілген тақырыптар тізіміне сәйкес ғылыми зерттеулер жүргізу.					
1. 2022-2022 жж. Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы ормандарының орманды патологиялық және санитарлық жай-күйін зерттеу үшін қорық аумағына ғылыми экспедицияларды ұйымдастыру және өткізу (Ғылыми жұмыстардың жеке жоспарына сәйкес 20 шығу сапары, қашықтық 250 км Каменушка кордонына дейін).	108,9	108,9	108,9	108,9	108,9
2. Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы РММ-де таушымылдықтың қазіргі жай-күйін бағалау үшін қорық аумағына ғылыми экспедицияларды ұйымдастыру және өткізу. 2024-2028 жж.(Ғылыми жұмыстардың жеке жоспарына сәйкес сәуірдің ортасынан қыркүйекке дейін 16 шығу сапары, қашықтық Каменушка кордонына дейін 250 км)	156,54	156,54	156,54	156,54	156,54
3-міндет. Ғылыми ұйымдармен ғылыми зерттеулерді бірлесіп орындау жөніндегі ұйым, ынтық өзара көмек шарттарын айқындау, бірлескен ғылыми зерттеулер жүргізу.					
1. Ғылыми ұйымдармен шарттық қатынастарды ресімдеу, бірлескен жұмыстардың жоспарын жасау.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді.				

2. Осы өңірде организмдердің жекелеген түрлері мен топтарының биологиялық әртүрлілігін сақтау жөнінде ғылыми негізделген ұсынымдар әзірлеу.	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді.				
3. Ғылыми зерттеулерді шарттық негізде орындау үшін ғалымдарды тарту.	Шарттық жұмыстар өтеусіз негізде орындалады				
4. 1 ғылыми конференция өткізу.					550
5. Онлайн/оффлайн ғылыми конференцияларға, семинарларға қатысу.	Қатысуға арналған қаражат іссапар шығыстарына салынған				
6. ҒЗЖ және мониторинг нәтижелері бойынша ғылыми материалдар жариялау (жылына кемінде 5 мақала).	110	110	110	125	125
БАРЛЫҒЫ	6244,44	3639	6153,67	2373,54	4887,44
Экологиялық ағарту					
1-міндет. Экологиялық мәдениетті қалыптастыру, табиғатқа саналы түрде ұқыпты қарау және қоршаған ортаны биологиялық әртүрлілігін сақтаудағы рөлін түсіну үшін мақсатты топтарды экологиялық жұртшылықтың хабардар болуын арттыру.					
1. Табиғат қорғау акциялары мен іс-шараларын ұйымдастыру және өткізу (қорық аумағында 2 сенбілік, аңдарды, құстар мен қылқан жапырақты ағаштарды қорғауға арналған 4 акция, қорықтың табиғат мұражайында, қаланың оқу орындары мен мекемелерінде 5 көрме (суреттер, плакаттар, қолдан жасалған бұйымдар)). (16-қосымша).	1339,22	1339,22	1339,22	1339,22	1339,22
2. Қорық сайтында экологиялық-ағартушылық тақырыптағы ақпаратты, сондай-ақ қорық өміріндегі жаңалықтарды жүйелі түрде орналастыру (жылына 80 пост). Сайт жұмысын қолдау. Әлеуметтік желілерде МТҚ дамыту және танымал ету - посттар мен хабарландыруларды жариялау.	168	168	168	195	195

3. Қорық қызметкерлерінің жергілікті және республикалық баспасөзде сөз сөйлеуін ұйымдастыру (жылына 100 мақала). Теледидарда бейнероликтерді және радио арқылы аудио роликтерді трансляциялау (жылына 3 сөз сөйлеуден).	410	422	435	449	463
4. Ақпараттық-жарнамалық өнімді ресімдеу, дайындау және тарату.	545,04	566,84	589,5	613,1	636,6
2-міндет. Экологиялық мәдениетті, дағдыларды, мінез-құлықты, өсімдіктер мен жануарлар әлемін қалыптастыру үшін оқушылармен экологиялық-ағартушылық жұмыс. Қорық ісі мен табиғатты қорғау идеяларын танымал ету, сондай-ақ экологиялық-ағартушылық жұмыстың тиімділігін күшейту үшін қоғамдастықпен өзара іс-қимыл жасау.					
1. Облыс және өңір мектептерінде оқушылар үшін жылына кемінде 110 лекция өткізу.	88,6	88,6	88,6	88,6	88,6
2. Фотосуреттер, суреттер, қабырға газеттері (плакаттар), бұйымдар, «Шыршаны қорғаймыз және сақтаймыз» және «Парктер шеруі» акциялары - жылына кемінде 10 іс-шара ұйымдастыру және өткізу.	186	193	201,1	209,22	217,6
3. Орман олимпиадасын жылына 1 рет өткізу.	Акцияны өткізуге арналған шығындар Парктер шеруін өткізуге арналған жалпы сомаға енгізілген				
4. Біліктілікті арттыру курстары және кәсіби тәжірибе алмасу.	0	0	250	260	270
5. "Заповедные дали" экологиялық бюллетенін шығару 7 шығарылым - жылына 690 дана.	30	32	35	37	39
БАРЛЫҒЫ	2766,86	2809,66	3106,42	3191,14	3249,02
Экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту					
1-міндет. Нысаналы топтарды Батыс Алтайдың қолы тимеген табиғатымен және бірегей э таныстыру, сондай-ақ қорықтың оларды сақтау мен зерделеудегі рөлін түсіну үшін қорық аумағында учаскелерінде экологиялық-ағартушылық және ғылыми-танымдық туризмді дамыту.					
1. Жаңа туристік маршруттарды жайластыру.	87,6	91,1	94,75	98,53	102,5

2. Жұмыс істеп тұрған 5 туристік маршрутты ұстау, жарақтандыру (жаңарту) (2 дәретхана жасау және орнату, велосипедтерді, велосипедтерді тасымалдауға арналған жабдықтарды, жөндеуге арналған қосалқы бөлшектерді, қорғау құралдарын сатып алу және жөндеу). Шолу алаңдарында көру құбырларын орнату	487,74	898,38	544,38	544,38	226,58
3. Келушілер үшін экологиялық-туристік экскурсияларды ұйымдастыру және өткізу.	1050,6	1050,6	1050,6	1050,6	1050,6
4. Қорықта фото және бейне материалдарды түсіру.	163,4	163,4	163,4	163,4	163,4
5. Туристік фирмалармен ынтымақтастық туралы шарттар жасасу; туризм жөніндегі конференцияларға қатысу және студенттерге арналған өндірістік практикаларды өткізу	Өтеусіз негізде өндірістік практикалар өткізу. Туристік фирмалармен шарт жасасу шығынды талап етпейді.				
2-міндет. ЕҚТА туралы заңға сәйкес Қорықтың табиғат мұражайы базасында Ақпараттық орта тұжырымдамасын әзірлеу					
1. Табиғат мұражайын ағымдағы жөндеу.	0		91	409,93	0
2. Экспозицияларды толықтыру (кеңсе жиһазы, ноутбук, қорық аумағының макеті, витраждық сөре). Виртуалды карта-схемалар жасау және т.б.	0	1269,43	3262,32	1956,8	0
3. Сапар орталығын құру үшін ЖСҚ әзірлеу.	0	0	0	2500	
БАРЛЫҒЫ	1789,34	3472,91	5206,45	6723,64	1543,08
1-міндет. Шектеулі шаруашылық қызметтің заңдарда рұқсат етілетін түрлерін: орман қорғау жүзеге асыру үшін қажетті санитарлық және өзге де кесулерді жүргізу.					

1. Ағаш кесу жөніндегі құжаттаманы дайындау, ресімдеу және келісу (орман патологиялық зерттеу, алқаптарды іріктеу және анықтау; актілер мен бұйрықтар жасау, ағаш кесу билетін жазып беру және т.б.).	Жұмысты мамандар орындайды, қосымша қаражат талап етілмейді.				
2. Кордондарды жылыту үшін отын дайындау (ағаш дайындау жұмыстарын ұйымдастыру және жүргізу, кордондар бойынша жеткізу және жинау).	534	534	534	534	534
БАРЛЫҒЫ	534	534	534	534	534
Басым құндылықтарды басқару					
1-міндет. Өзен құндызының санын зерттеу және мониторингілеу, қорық аумағындағы өзен құндылығын анықтау, оның тіршілігін бағалау.					
1. Қорық аумағында өзен құндызының мекендейтін жерлерін анықтау үшін мониторинг жүргізу.	985	985	985	985	985
2. Фототұзақ орнату; деректерді жинау және талдау.	1669,1	108,9	1669,1	108,9	1669,1
3. Құндыз санын есепке алу. Құндыздың санын зерттеу үшін зоологтардың басқа мамандарын тарту (есепке алу әдістері бойынша рекомен-дациялар жасау және т.б.).	өтеусіз негізде шарттар жасасу				
4. Қажетті жабдықтарды сатып алу және залалды, экологиялық тепе-теңдікті бұзуды анықтау.	44,84	77,5	3076	44,84	0
БАРЛЫҒЫ	2698,94	1171,4	5730,1	1138,74	2654,1
БАРЛЫҒЫ	283179,08	291674,35	305133,07	253232,04	285696,08

4-БӨЛІМ. ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫН ІСКЕ АСЫРУ МОНИТОРИНГІ

4.1. Басқару жоспарын іске асырудың ағымдағы мониторингі

4.1.1. Басқару жоспарының мониторинг жоспары

Басқару жоспарының орындалу мониторингі қорықтың құрылымдық бөлімшелері жасайтын барлық есептерді қамтиды.

Негізгі жоспарлы есептер - бақылау-инспекциялық қызмет бойынша, шағым-талап жұмысы бойынша, жануарлар дүниесі бойынша, Медиа-жоспар бойынша, бюджеттік және қаржылық қызмет бойынша жылдық және жартыжылдық есепті қамтитын жылдық есеп.

№	Есеп атауы	Мақсаты	Дайындау кезеңділігі	Жауапты бөлімше
1	Жылдық есеп	Белгіленген іс-шаралардың орындалуын талдау	Жылына 1 рет	ҒМЭАЖТ бөлімі ТКмНҚ бөлімі
2	Жарты жылдық есеп	Белгіленген іс-шаралардың орындалуын талдау	Жылына 1 рет	ҒМЭАЖТ бөлімі ТКмНҚ бөлімі
3	9 айлық есеп	Белгіленген іс-шаралардың орындалуын талдау	Жылына 1 рет	ҒМЭАЖТ бөлімі ТКмНҚ бөлімі
4	Бюджеттік және қаржылық қызмет бойынша жылдық есеп	Қорықтың бюджеттік және меншікті қаражатын қаржыландыру мен игерудің орындалуын талдау	Жылына 1 рет	ҚжҰЖ бөлімі
5	Бюджеттік және қаржылық қызметтің жартыжылдық есебі	Қорықтың бюджеттік және меншікті қаражатын қаржыландыру мен игерудің орындалуын талдау	1 раз в год	Отдел Ф и ОР

4.1.1. Басқару жоспарының міндеттеріне қол жеткізуді жыл сайынғы талдау

Іс-шаралар	Міндеттер	2024	2025	2026	2027	2028	Ескерту
------------	-----------	------	------	------	------	------	---------

Әкімшілік-шаруашылық міндеттердің орындалуын талдау							
1. Штаттық кестеге және қызметкерлердің біліктілігіне сәйкес БАМТҚ қызметкерлеріне еңбекақы төлеу	Ағымдағы штат кестесіне сәйкес нормативтерге сәйкес жалақы төлеу.						
	Төлемдер, жарналар, салықтар, аударымдар						
2. БАМТҚ РММ штат құрылымын қайта қарау	Штатты ұлғайту қажеттілігі бойынша негіздеме дайындау						
	Ресми құжаттарды уәкілетті органмен келісу						
3. Қорық қызметкерлерінің біліктілік деңгейін арттыру Қорық қызметкерлерінің қауіпсіз жұмыс жағдайларын қамтамасыз ету	Біліктілігін арттыру курстары						
	Оқыту семинарларына қатысу						
	Басқа ЕҚТА тәжірибе алмасу						
	ПТМ және ТҚ бойынша курстарда оқыту, олардың қорық қызметкерлеріне білім беруі						
	Нысанды киім тігу.						
	Дәрі-дәрмектер мен медициналық мақсаттағы өзге де құралдарды сатып алу						
4. Инфрақұрылымдық объектілердің ғимараттарын, құрылыстарын ұстау	Кәсіби тексеруден өту						
	Ғимараттарды, құрылыстарды ағымдағы жөндеу.						
	Жылыту жүйесін жоспарлы жөндеу						
	Электрмен жабдықтау жүйесін жоспарлы жөндеу						
	Кәріз жүйесін жоспарлы жөндеу						
	Әкімшілік ғимараттың шатырын жоспарлы жөндеу						

	Есік блоктарын ауыстыру						
	Пластикалық терезелерді орнату						
	Гараж бокстарының сыртына қоршау орнату						
	Кордондарды жөндеу						
	«Палевский» кордонын қалпына келтіру						
	Ақпараттық орталықты жөндеу						
	Жиһаз сатып алу (киімге, құжаттар мен гербар материалдарын сақтауға арналған шкафтар)						
5. Техника мен автопаркті ұстау	Автокөлік техникасын техникалық байқаудан өткізу. Тозған техниканы қажеттілігіне қарай есептен шығару						
	Отын, жанар-жағармай материалдарын сатып алу						
	Сақтандыру сатып алу						
	Техниканы қосалқы бөлшектермен қамтамасыз ету						
6. Тауарлар мен көрсетілетін қызметтерді сатып алуды қамтамасыз ету	Мемлекеттік рәміздер сатып алу						
	Оргтехника						
	Жиһаз						
	Вирусқа қарсы бағдарламалар						
	Кәдеге жарату қызметтері						
	Смарт патрульдеу қызметін техникалық қолдау төлемі						
	Қорық сайтының жұмысы бойынша қызметтерге ақы төлеу						

	Техникалық байқау және сақтандыру						
	«OrmanKZ» қосымшасына ақы төлеу						
	Планшеттердің бағдарламалық жасақтамасын жаңарту						
	Оптикалық талшықты байланыс қызметтеріне ақы төлеу						
	Қызметтік қаруды пайдалануға рұқсаттарды ресімдеу және ұзарту						
	Келісу комиссиясы мүшелерінің оқуына ақы төлеу						
	Шатырды өртке қарсы өңдеу						
	Коммуналдық қызметтерге ақы төлеу						
	Қару-жарақ бөлмесін және әкімшілік ғимаратты күзету жөніндегі қызметтерге ақы төлеу						
	Қорықтың жұмыс істеуі үшін қажетті тауарларды сатып алу						
7. Ақылы қызметтер көрсету жөніндегі жоспарды орындау	Ақылы қызметтер көрсету бойынша жоспар жасау						
	Қорықтың ақылы қызметтері бойынша ақпаратты сайтқа, әлеуметтік желілерге орналастыру. БАҚ-да						
	Экологиялық-ағартушылық мақсаттарда қорықтың бағыттары мен соқпақтарын пайдалану бойынша экскурсиялар ұйымдастыру.						

8. Бюджеттен тыс көздерден қосымша қаржыландыру тарту.	Қорықтың экосоқпақтарында экологиялық ағарту және туризм саласында халыққа қызмет көрсету.						
	Реализация сувенирной и печатной продукции						
	Демеушілік көмек						
	Қорықпен шекаралас субъектілермен әріптестік қатынастар.						
	Қорық рәміздерін пайдалану бойынша жеке компаниялармен әріптестік орнату						
	Аумақ учаскелерін туристік және ғылыми мақсаттарда пайдалану жөніндегі шарттық қатынастар.						
	Қорықты дамыту үшін гранттық қаражатты тарту						
9. Құжаттарды қолданыстағы заңнамаға сәйкес жаңарту	Қорық кордондарына техникалық паспорттарды жаңарту						
	Тауар белгісін жаңарту						
	Кордондар, ақпараттық орталық құрылысына ЖСҚ						
	Құқық белгілейтін құжаттарды әділет органдарында тіркеу						
10. Мониторинг және есептілік жоспарына сәйкес басқару жоспарының іске асырылуын, орындалуын бақылауды және бағалауды қамтамасыз ету	Шығыс материалдары, жабдықтар, жиһаз және т.б.						
	Салық, статистикалық, жоспарлы есептіліктің уақтылы берілуін қамтамасыз ету						
Ағымдағы (базалық) қызметтің орындалуын талдау: Аумақта заңсыз қызмет түрлерін							

күзетуді қамтамасыз ету және болдырмау							
1. Қорық аумағын күзетудің жыл бойғы вахталық жүйесін қамтамасыз ету	Кордондардағы инспекторлардың қорық аумағын жыл бойы вахталық әдіспен күзетуі (15 күн кезекшілік)						
	Жедел топтың жұмысы						
	Қызметтік қаруға рұқсаттарды ресімдеу, оқ-дәрілерді сатып алу, оқу-жаттығу атыстарын жүргізу						
	Басқа нысанды және арнайы киім-кешек заттарын сатып алу, тігу және жөндеу						
	Қорықтың күзет қызметі қызметкерлерінің біліктілік деңгейін арттыру						
	Аншлагтар мен белгілерді орнату және жүйелі жаңарту, дизайнды, орналастыру орындары мен тәсілдерін әзірлеу және жаңарту						
	БАҚ көмегімен бұзушылықтардың алдын алу						
	Жоспарлы-есептік материалдарды дайындау, оларды келісу. Бірлескен іс-шаралар жоспарларын әзірлеу						
	Айналымдарға жоспарлы көктемгі және күзгі ревизиялар жүргізу						
	Бірлескен рейдтер жүргізу						
	Жануарлар санағын						

	жүргізу						
	Биотехникалық шаралар жүргізу						
	Смарт патрульдеуді енгізу						
2. Тиесілік нормаларына сәйкес ТКМНҚ бөлімін материалдық-техникалық қамтамасыз ету	Сатып алуды қамтамасыз ету (материалдық құндылықтар және негізгі құралдар)						
	Көлік құралдарын уақтылы жаңарту. Адамадарды жеткізуге көлік сатып алу						
	Өрттерді сөндіру құралдарының, радиостанциялардың, күн батареяларының, аккумуляторлардың, ОЭС жеке құрамын және мемлекеттік инспекторларды қорғау құралдарының нормативтік санына дейін жеткізу						
	«Палевский» кордонын қалпына келтіру						
	Қорықтың 6 кордонын кезең-кезеңмен күрделі жөндеу және 2012 жылғы орман орналастыру құжаттамасына сәйкес 5 өтпелі алабын құру						
	«Аумақта өртке қарсы қауіпсіздікті қамтамасыз ету» бағдарламасының орындалуын талдау.						
1. Қорық аумағында өрт қауіпсіздігін қамтамасыз ету және өртке қарсы кезеңде шараларды күшейту	Қазіргі заманғы бақылау әдістерін, оның ішінде бейнебақылауды және т.б. пайдалана отырып, көлікте патрульдеуді күшейту.						
	Қорық аумағында өрт сөндіру күзетшілерінің тұрақты кезекшілігі						

	Жылына кемінде 10 км өртке қарсы мақсаттағы жолдарды және су жинау орындарына күтім жасау						
	Өртке қарсы құралдарды жинақтау, өрт сөндіргіштерді куәландыру және ақауларын ауыстыру						
	Өртке қарсы мүкәммалды жөндеу және жаңарту						
	Апаттық құбылыстар (су тасқыны, өрт, дауыл және т.б.) кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын әзірлеу						
	Жылқыларды ұстау, ескі жылқыларды толығымен жас жылқыларға ауыстыру, қажетті мүкәммалмен, қайыс бұйымдарымен және жеммен қамтамасыз ету.						
«ҒЗЖ және жүйелік мониторинг жүргізу» бағдарламасының орындалуын талдау							
1. Флора мен фаунаның түрлік құрамын зерделеу, сирек кездесетін және эндемикалық түрлердің, сондай-ақ Қазақстанның Қызыл кітабына енгізілген түрлердің саны мен ареалдары бойынша ақпарат жинау, деректерді өңдеу және талдау, түгендеу, орман кадастрын жүргізу	Фенологиялық бақылаулар, өсімдіктер әлемінің мониторингі						
	Ғылыми жабдықтар мен өзге де материалдық құндылықтар сатып алу						
	Табиғат жылнамасының бес жылдық кітабын құрастыру үшін жыл сайынғы деректерді талдау және жылдық кітапты құрастыру үшін барлық есептік деректерді жинау және						

	өңдеу						
	Қорықтың ғылыми коллекциялық және гербарлық қорларын жаңарту үшін материалдарды жүйелі жинау						
	Қорықтың флорасы мен фаунасы бойынша электрондық дерекқор құру (фото, бейне материалдар) Компьютер сатып алу						
	Ғылыми қызметкерлердің біліктілігін арттыру						
	Қорықтың орман алаңының 10% -ын жыл сайынғы орман патологиялық зерттеу						
2. Бекітілген тақырыптар тізіміне сәйкес ғылыми зерттеулер жүргізу	Қорық аумағында қорық ормандарының орман патологиялық және санитарлық жай-күйін зерделеу үшін ғылыми экспедициялар жүргізу						
	Таушымылдыңтың қазіргі жай-күйін бағалау жөніндегі ғылыми тақырып бойынша ғылыми экспедициялар						
3. Ғылыми ұйымдармен бірлескен зерттеулерді ұйымдастыру	Ғылыми ұйымдармен шарттық қатынастарды ресімдеу, бірлескен жұмыс жоспарларын жасау						
	Өңір организмдерінің жекелеген түрлері мен топтарының биологиялық әртүрлілігін сақтау жөнінде ғылыми негізделген ұсынымдар әзірлеу						

	Ғылыми зерттеулерді шарттық негізде орындау үшін ғалымдарды тарту.							
	Ғылыми конференция өткізу							
	Онлайн/оффлайн ғылыми конференцияларға, семинарларға қатысу							
	ҒЗЖ және мониторинг нәтижелері бойынша ғылыми материалдар жариялау							
Экологиялық ағарту жөніндегі міндеттердің орындалуын талдау								
1. Экологиялық мәдениетті қалыптастыру, табиғатқа саналы түрде ұқыпты қарау, өңірдің биологиялық әртүрлілігін сақтаудағы қорықтың рөлін түсіну үшін мақсатты топтарды экологиялық ағарту және жұртшылықтың хабардар болуын арттыру	Табиғат қорғау акциялары мен іс-шараларын ұйымдастыру және өткізу.							
	Қорық сайтында экологиялық-ағартушылық тақырыптағы ақпаратты, қорық туралы жаңалықтарды жүйелі түрде орналастыру. Сайт жұмысын қолдау. Қорықты әлеуметтік желілерде танымал ету							
	БАҚ-та сөз сөйлеу, теледидарда, радиода бейнероликтерді трансляциялау							
	Ақпараттық-жарнамалық өнімді ресімдеу, дайындау және тарату							
2. Оқушылармен экологиялық-ағартушылық жұмыс. Қорық ісі мен табиғатты қорғау идеяларын танымал ету,	Оқушылар үшін дәрістер өткізу							
	Байқауларды ұйымдастыру және өткізу							
	Орман олимпиадасын өткізу							

сондай-ақ экологиялық- ағартушылық жұмыстың тиімділігін күшейту үшін жергілікті қоғамдастықпен өзара іс-қимыл жасау	Біліктілікті арттыру курстары және кәсіби тәжірибе алмасу						
	«Заповедные дали» экологиялық бюллетень шығару						
Экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту жөніндегі міндеттердің орындалуын талдау							
1. Экологиялық- танымдық туризмді дамыту.	Қолданыстағы маршруттарды жайластыру және жаңаларын әзірлеу						
	Дәретханаларды, велосипедтерді, тасымалдауға арналған жабдықтарды сатып алу және ұстау, қосалқы бөлшектер, керек-жарақтар, қорғаныс құралдарын сатып алу.						
	Келушілер үшін экологиялық-туристік экскурсияларды ұйымдастыру және өткізу						
	Ағартушылық және жарнамалық мақсаттар үшін қорық туралы фото және бейнематериалдарды түсіру.						
	Туристік фирмалармен шарттар жасау, туризм бойынша конференциялар мен семинарларға қатысу, студенттер үшін өндірістік практикалар өткізу						
2. Қорықтың табиғат мұражайы базасында Ақпараттық орталық құру және	Қорықтың ағымдағы жөндеу жұмыстары						
	экспозицияларды толықтыру						
	Сапар орталығын құру						

тұжырымдамасын әзірлеу	үшін ЖСҚ әзірлеу						
"Шектеулі шаруашылық қызмет бағдарламасы" бойынша міндеттердің орындалуын талдау							
1. Шектеулі шаруашылық қызметтің заңдарда жол берілетін түрлерін жүргізу: орман қорғау мақсатында қажетті санитарлық және өзге де кесулер	Кесу бойынша құжаттаманы дайындау, ресімдеу және келісу.						
	Кордондарды жылыту үшін отын дайындау						
«Басым құндылықтар бойынша міндеттерге қол жеткізу» бағдарламасының орындалуын талдау							
1. Өзен құндызының санын зерттеу және мониторингілеу, қорық аумағындағы таралу аймағын анықтау, оның тіршілік әрекетін бағалау және қорықтың табиғи кешендеріне әсері	Қорық аумағында өзен құндызының мекендейтін жерлерін анықтау үшін мониторинг жүргізу						
	Фототұзақтарды орнату; деректерді жинау және талдау						
	Құндыз санын есепке алу. Құндыздың санын зерттеу үшін зоологтардың басқа мамандарын тарту (есепке алу әдістері бойынша ұсынымдар әзірлеу және т.б.)						
	Қажетті жабдықтарды сатып алу және залалды анықтау, экологиялық тепе-теңдіктің бұзылуын бағалау.						

4.1.1. «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ

2024-2028 жылға арналған басқару жоспарын іске асыру бойынша

жұмылдырудың және қаржы ресурстарын игерудің жыл сайынғы мониторингі

№	Міндеттер	Басқару жоспарын іске асыру жылдары									
		2024жыл, мың тенге		2025жыл, мың тенге		2026жыл, мың тенге		2027жыл, мың тенге		2028жыл, мың тенге	
		жоспар	Іс жүзінде	жоспар	Іс жүзінде	жоспар	Іс жүзінде	жоспар	Іс жүзінде	жоспар	Іс жүзінде
Бағдарлама 1, Әкімшілік-шаруашылық міндеттерді орындау											
1	1 міндет										
2	2 міндет										
3	3 міндет										
...	4 міндет										
	5 міндет										
	6 міндет										
	7 міндет										
	8 міндет										
	9 міндет										
	10 міндет										
Бағдарлама 2 Аумақта заңсыз қызмет түрлерін күзетуді қамтамасыз ету және болдырмау											
1	1 міндет										
2	2 міндет										
Бағдарлама 3 Аумақта өртке қарсы қауіпсіздікті қамтамасыз ету											
1	1 міндет										
Бағдарлама 4 ҒЗЖ және жүйелік мониторинг жүргізу											
1	1 міндет										
2	2 міндет										
3	3 міндет										
Бағдарлама 5 Халықты экологиялық ағарту жөніндегі міндеттерді орындау											
1	1 міндет										
2	2 міндет										
Бағдарлама 6 Экологиялық туризм мен рекреацияны дамыту жөніндегі міндеттерді орындау											
1	1 міндет										
2	2 міндет										
Бағдарлама 7 Шектеулі шаруашылық қызмет											
1	1 міндет										
Бағдарлама 8 Басым құндылықтар бойынша міндеттерге қол жеткізу											
1	1 міндет										
	БАРЛЫҒЫ:										

5-БӨЛІМ. ЕҚТА БАСҚАРУ ЖОСПАРЫН ІСКЕ АСЫРУ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

5.1. Әкімшілік-шаруашылық міндеттерге қол жеткізуді бағалау

5.2 Ағымдағы (базалық) міндеттерге қол жеткізуді бағалау

5.3 ЕҚТА міндеттеріне басым құндылықтар бойынша қол жеткізуді бағалау

5.4 Қаржы ресурстарын тарту мен игеруді бағалау

5.4.1 ЕҚТА-ны мемлекеттік бюджеттен қаржыландыруды талдау

5.4.2 ЕҚТА-ны бюджеттен тыс көздерден қаржыландыруды талдау

5.4.3 Әртүрлі көздерден Басқару жоспарын іске асыруға қаржы ресурстарын жұмылдыруды талдау

5.4.4 ЕҚТА тиімділігін МЕТТ форматын пайдалана отырып бағалау

ЕҚТА-ны МЕТТ форматы бойынша басқару тиімділігін бағалау кестесі

1 кесте: ЕҚТА-да қол жеткізілген прогресс				
Сұрақтар	Жауабын осы жерге енгізіңіз			Ескерту
	Басы	Ортасы	аяқтау	
МЕТТ толтыруға жауапты адамның аты, лауазымы және байланыс деректері (эл. пошта және т.б.)				
Бағалау өткізілген күн				айы, күні, жылы
ЕҚТА атауы				
Объектінің WDPА коды (Дүниежүзілік ЕҚТА дерекқоры) (кодтарды табуға болады: www.protectedplanet.net)				
Ел				
ЕҚТА орналасқан жері (облыс және, егер мүмкін болса, карта бойынша сілтеме)				
Құрылған күні				
Жататыны (1-4 таңдаңыз)				1: Мемлекеттік 2: Жеке 3: Қауымдық 4: Басқа
Басқару органы				
ЕҚТА аумағы (га)				
Тұрақты қызметкерлер саны				
Уақытша қызметкерлердің саны				
Қызметкерлердің жалақысына жұмсалатын шығыстарды қоспағанда, мерзімді (операциялық) шығыстар үшін жылдық бюджет				
Жоба үшін немесе басқа қосымша шығыстар бойынша				

жылдық бюджет - қызметкерлердің жалақысына жұмсалатын шығыстарды қоспағанда				
Қандай негізгі құндылықтар негізінде ЕҚТА-ның мақсаты айқындалды				
ЕҚТА-ның екі негізгі басқару мақсаты:				
Басқару мақсаты 1				
Басқару мақсаты 2				
Бағалауға қатысқан адамдар саны				
Қосқанда: (1-8 таңдаңыз)				1: ЕҚТА басшысы 2: ЕҚТА қызметкерлері 3: басқа мекемелердің қызметкерлері 4: донорлар 5: ҮЕҰ 6: сыртқы сарапшылар 7: жергілікті қауымдастықтар 8: басқа

2-кесте: ЕҚТА-да пайдаланылатын биологиялық әртүрліліктің негізгі индикаторлары

ЕҚТА-да тұрақты мониторинг жүзеге асырылатын биологиялық әртүрлілік жай-күйінің 5-ке дейін негізгі түрлік немесе өзге де индикаторларын анықтаңыз және көрсетіңіз. Әрбір белгіленген индикатор үшін оның ағымдағы мәртебесін (басында) сандық мәнде немесе қысқаша сипаттау арқылы көрсетіңіз (төмендегі мысалды қараңыз). Келтірілген мысалдар - тек иллюстрация үшін және ЕҚТА басшысы мониторинг жүзеге асырылатын және/немесе жүзеге асырылатын индикаторларды пайдалануы тиіс. Жоспарланған кезеңнің ортасында және аяқталғанда, бастапқы анықталған көрсеткіштер туралы жаңартылған деректерді келтіріңіз. Биоәртүрліліктің жалпы жай-күйі - мұнда айқындалған индикаторлардың мәртебесіне сүйене отырып - 4-кестенің 30-сұрағында (МЕТТ бағалау нысаны) сипатталатын болады. Сондықтан, мұнда енгізілетін ақпарат оң, теріс немесе бейтарап үрдісті айқындау үшін шоғырландырылған талдауды талап етеді.

Индикатор	Басы	Ортасы	аяқтау	Ескерту (қажет жағдайда)
Индикатор 1				
Индикатор 2				
Индикатор ...				

3 кесте: ЕҚТА қатерлері

ЕҚТА тікелей жұмыс істейтін әрбір қауіп-қатерді сипаттаңыз және әрбір қауіп-қатерді төмендетудегі прогресті өлшеу үшін логикалық-құрылымдық схемадан қауіп-қатерді төмендетудің пайдаланылатын индикаторын келтіріңіз.

1 қауіп- қатер		
<i>Қауіп-қатерді төмендету индикаторы</i>		
<i>базалық желі</i>		
<i>Мақсат</i>		
<i>Орта мерзімді мәртебе</i>		
<i>Жоспарланған кезең аяқталған кездегі мәртебе</i>		

4 кесте: МЕТТ бағалау формасы

Әрбір сұрақ үшін ашылмалы тізімнен балл таңдаңыз. Егер сұрақ қолданылмаса, балды таңдамаңыз және ескертулер жолағына «қолданылмайды» деп енгізіңіз және қысқаша сипаттама беріңіз.

Сұрақтар	Басы	Ортасы	Аяқтау	Критерийлермен баллдар
1. Құқықтық мәртебе: ЕҚТА-ның құқықтық мәртебесі бар ма (немесе жеке қорықтар				0: ЕҚТА мәртебесі ресми жарияланған жоқ/заңмен бекітілмеген

жағдайында келісіммен немесе осыған ұқсас құжатпен реттеледі)?				<p>1: ЕҚТА құру келісілді, бірақ ЕҚТА-ны ұйымдастырудың іс жүзіндегі процесі әлі іске қосылған жоқ</p> <p>2: ЕҚТА құру процесінде, бірақ процесс әлі аяқталған жоқ (халықаралық шарттар шеңберінде жіктелген объектілерді қоса алғанда, мысалы рамсарлық немесе жергілікті/ұлттық заңдар, мысалы, ұлттық заңды мәртебесі әлі жоқ жергілікті қорық аудандары (қауымдық ЕҚТА))</p> <p>3: ЕҚТА-ны ресми құру аяқталды</p>
Ескертулер және келесі қадамдар:				
2. ЕҚТА-ны реттеу: жер пайдалануды және басқа да қызметті (мысалы, аң аулауды) реттейтін тиісті ережелер бар ма?				<p>0: ЕҚТА-дағы жер пайдалануды және қызметті бақылайтын ережелер жоқ</p> <p>1: ЕҚТА-дағы жер пайдалану мен қызметті бақылайтын кейбір ережелер бар, бірақ олардың елеулі кемшіліктері бар</p> <p>2: ЕҚТА-дағы жер пайдалануды және қызметті бақылайтын ережелер бар, бірақ кейбір кемшіліктер немесе олқылықтар бар</p> <p>3: ЕҚТА-дағы жерді тиісінше пайдаланбауды және қызметті бақылайтын ережелер бар және олар ЕҚТА-ны басқару үшін тамаша базаны қамтамасыз етеді</p>
Ескертулер және келесі қадамдар:				
3. Заңдардың орындалуын қамтамасыз ету: қызметкерлер (ЕҚТА басқаруға жауапты) ЕҚТА режимінің сақталуын тиімді қамтамасыз ете ала ма?				<p>0: Штаттың ЕҚТА жөніндегі заңнама мен ережелердің орындалуын қамтамасыз ету үшін тиімді әлеуеті/ресурстары жоқ</p> <p>1: ЕҚТА бойынша заңдар мен ережелердің орындалуын қамтамасыз ету бойынша штат әлеуетінің/ресурстарының елеулі жетіспеушілігі бар (мысалы, дағдылардың жетіспеушілігі, патрульдеу үшін бюджет жоқ, институционалдық қолдау жоқ)</p> <p>2: Штаттың ЕҚТА бойынша заңдар мен ережелердің</p>

				<p>орындалуын қамтамасыз ету үшін қанағаттанарлық әлеуеті/ресурстары бар, бірақ кейбір проблемалық тұстар қалады</p> <p>3: Штаттың ЕҚТА бойынша заңдар мен ережелердің орындалуын қамтамасыз ету үшін тамаша әлеуеті/ресурстары бар</p>
Ескертулер және келесі қадамдар:				
4. ЕҚТА міндеттері: ЕҚТА-ны басқару міндеттерге сәйкес жүзеге асырыла ма?				<p>0: ЕҚТА-ның нақты міндеттері келісілмеген</p> <p>1: ЕҚТА-ның келісілген міндеттері бар, бірақ осы міндеттерге сәйкес басқарылмайды</p> <p>2: ЕҚТА-ның келісілген міндеттері бар, бірақ осы міндеттерге сәйкес ішінара ғана басқарылады</p> <p>3: ЕҚТА-ның нақты белгіленген міндеттері бар және басқару оларға толық сәйкес жүзеге асырылады</p>
Ескертулер және келесі қадамдар:				
5. ЕҚТА-ны жобалау: ЕҚТА-ның алаңы мен конфигурациясы сақтау үшін маңызды мәні бар түрлерді, мекендеу орындарын, экологиялық процестер мен су жинау бассейндерін қорғау үшін талаптарға сәйкес келе ме?				<p>0: ЕҚТА-ны барабар емес жобалау ЕҚТА-ның негізгі міндеттеріне қол жеткізу едәуір қиындықты білдіреді</p> <p>1: ЕҚТА жобалаудың барабарлығы ЕҚТА-ның негізгі міндеттеріне қол жеткізу қиындығын білдіреді, бірақ кейбір жеңілдету шаралары жүзеге асырылуда (мысалы, жабайы түрлерге арналған дәліздер бойынша көршілес жер иелерімен келісімдер немесе су жинауды тиісінше басқаруды енгізу)</p> <p>2: ЕҚТА-ны жобалау міндеттерге қол жеткізуді айтарлықтай қиындатпайды, бірақ жақсартылуы мүмкін (мысалы, кең ауқымды экологиялық процестер тұрғысынан)</p> <p>3: ЕҚТА жобалау міндеттерге қол жеткізуге көмектеседі; ол түрлер мен мекендеу орындарын сақтау үшін барабар; және экологиялық процестерді, мысалы, су жинау</p>

				бассейні деңгейінде жер үсті және жер асты суларының ағынын, қалыпты жай-күйінің табиғи бұзылуын және т.б. қолдайды.
Ескертулер және келесі қадамдар				
6. ЕҚТА шекараларын белгілеу: шекаралар белгіленді ме?				0: ЕҚТА шекаралары ЕҚТА басшылығына немесе жергілікті тұрғындарға/көршілес жер пайдаланушыларға белгісіз 1: ЕҚТА шекаралары ЕҚТА басшылығына белгілі, бірақ жергілікті тұрғындарға/көршілес жер пайдаланушыларға белгісіз 2: ЕҚТА шекаралары ЕҚТА басшылығына, жергілікті тұрғындарға/көршілес жер пайдаланушыларға белгілі, бірақ тиісті түрде таңбаланбаған 3: ЕҚТА шекаралары ЕҚТА басшылығына, жергілікті тұрғындарға/көршілес жер пайдаланушыларға белгілі және тиісінше таңбаланған
Ескертулер және келесі қадамдар				
7. Басқару жоспары: басқару жоспары бар ма және ол орындалуда ма?				0: ЕҚТА-ның басқару жоспары жоқ 1: Дайындық процесінде басқару жоспары, немесе дайындалды, бірақ әлі енгізілмеген 2: Басқару жоспары бар, бірақ бюджеттік шектеулерге немесе басқа да проблемаларға байланысты ішінара ғана іске асырылады 3: Басқару жоспары бар және іске асырылуда
Ескертулер және келесі қадамдар				
7. а Жоспарлау процесі: жоспарлау процесі басқару жоспарын әзірлеуге ықпал ету бойынша негізгі мүдделі тараптар үшін барабар мүмкіндіктерге мүмкіндік береді				0: жоқ 1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
7. б Жоспарлау процесі: белгіленген кесте және басқару жоспарын мерзімді қайта қарау				0: жоқ 1: ия

және жаңарту процесі бар				
Ескертулер және келесі қадамдар				
7. с Жоспарлау барысы: мониторинг, зерттеулер және бағалау нәтижелері жоспарлау кезінде үнемі ескеріледі				0: жоқ 1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
Тұрақты жұмыс жоспары: тұрақты жұмыс жоспары бар ма және ол орындалуда ма				0: Тұрақты жұмыс жоспары жоқ 1: Тұрақты жұмыс жоспары бар, бірақ кейбір бөлігі ғана іске асырылуда 2: Тұрақты жұмыс жоспары бар және көптеген жұмыстар атқарылуда 3: Тұрақты жұмыс жоспары бар және барлық жұмыстар орындалады
Ескертулер және келесі қадамдар				
9. Ресурстарды түгендеу: ЕҚТА басқару үшін жеткілікті ақпаратыңыз бар ма?				0: ЕҚТА маңызды мекендеу орындары, түрлері және мәдени құндылығы туралы мүлдем жоқ немесе аз ақпарат бар 1: ЕҚТА-ның маңызды мекендеу орындары, түрлері, экологиялық процестері және мәдени құндылығы туралы ақпарат жоспарлауды қолдау және шешім қабылдау үшін жеткіліксіз 2: ЕҚТА-ның маңызды мекендеу орындары, түрлері, экологиялық процестері және мәдени құндылықтары туралы ақпарат жоспарлау мен шешім қабылдаудың негізгі салаларының көпшілігі үшін жеткілікті 3: Маңызды өмір сүру орындары, түрлері, экологиялық процестері, ЕҚТА мәдени құндылығы туралы ақпарат жоспарлау мен шешім қабылдаудың барлық салаларын қолдау үшін жеткілікті
Ескертулер және келесі қадамдар				
10. Күзет жүйесі: ЕҚТА-ға ресурстардың кіруін/пайдаланылуын бақылау үшін жүйелер бар ма?				0: Күзет жүйесі (патрульдеу, рұқсаттар және т.б.) жоқ немесе ресурстардың қолжетімділігін/пайдаланылуын бақылау үшін тиімді емес 1: Қорғау жүйесі ресурстардың

				<p>қолжетімділігін/пайдаланылуын бақылау үшін ішінара ғана тиімді</p> <p>2: Қорғау жүйесі ресурстардың қолжетімділігін/пайдаланылуын бақылау үшін орташа тиімді</p> <p>3: Қорғау жүйесі ресурстардың қолжетімділігін/пайдаланылуын бақылау үшін тұтастай немесе толық тиімді</p>
Ескертулер және келесі қадамдар				
11. Зерттеулер: басқару бойынша қажеттіліктерді қолдау мақсатында есепке алу, зерттеу және зерттеу жұмыстары бағдарламасы бар ма?				<p>0: ЕҚТА-да зерделеу немесе зерттеу жүргізілмейді</p> <p>1: Зерделеулер мен зерттеу жұмыстарының аз саны жүргізіледі, бірақ олар ЕҚТА басқармасының қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталмаған</p> <p>2: Көптеген зерттеулер мен зерттеу жұмыстары жүргізіледі, бірақ олар ЕҚТА-ны басқару қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталмаған</p> <p>3: Тексерулер мен зерттеу жұмыстарының кешенді, жан-жақты бағдарламасы бар, ол басқарудың қажеттіліктеріне сәйкес келеді</p>
Ескертулер және келесі қадамдар				
12. Ресурстарды басқару: ресурстарды белсенді басқару қолданыла ма?				<p>0: Ресурстарды белсенді басқару жүргізілмейді</p> <p>1: Маңызды мекендейтін жерлерді, түрлерді, экологиялық процестер мен мәдени құндылықтарды белсенді басқару бойынша талап етілетін қызметтің өте аз саны іске асырылуда</p> <p>2: Маңызды мекендеу орындарын, түрлерді, экологиялық процестер мен мәдени құндылықтарды белсенді басқару жөніндегі талаптардың басым бөлігі іске асырылуда, бірақ кейбір түйінді мәселелер шешілмеуде</p> <p>3: Маңызды мекендейтін жерлерді, түрлерді, экологиялық процестер мен мәдени құндылықтарды белсенді басқару жөніндегі талаптар елеулі түрде немесе</p>

				толық іске асырылады
Ескертулер және келесі қадамдар				
13. Штат: ЕҚТА-ны басқару үшін жеткілікті қызметкерлер бар ма?				0: Штат жоқ 1: Басқару бойынша негізгі қызметті орындау үшін штат саны барабар емес 2: Басқару бойынша негізгі қызметті орындау үшін штат саны оңтайлы деңгейден төмен 3: Штат саны ЕҚТА басқару қажеттіліктері үшін барабар
Ескертулер және келесі қадамдар				
14. Қызметкерлерді оқыту: басқару міндеттерін орындау үшін штат жеткілікті дәрежеде оқытылды ма?				0: Штаттың ЕҚТА басқару дағдылары жоқ 1: ЕҚТА үшін қажетті деңгейден төмен штатты даярлау және дағдылары 2: Штаттың дайындығы мен дағдылары барабар, бірақ басқару мақсаттары мен міндеттеріне толық қол жеткізу үшін жақсартылуы мүмкін 3: Штаттың дайындығы мен дағдылары ЕҚТА-ны басқару жөніндегі қажеттіліктерге сәйкес келеді
Ескертулер және келесі қадамдар				
15. Ағымдағы бюджет: ағымдағы бюджет жеткілікті ме?				0: ЕҚТА басқару үшін бюджет жоқ 1: Қолда бар бюджет басқарудың негізгі қажеттіліктері үшін барабар емес және басқару әлеуетін елеулі шектеуге әкеледі 2: Қолда бар бюджет жарамды, бірақ тиімді басқару үшін қажеттіліктерді толық қанағаттандыру үшін ұлғайтылуы мүмкін 3: Қолда бар бюджет жеткілікті және ЕҚТА-ны басқарудың қажеттіліктерін толығымен қанағаттандырады
Ескертулер және келесі қадамдар				
16. Бюджеттің қамтамасыз етілуі: бюджет сенімді қамтамасыз етілді ме?				0: ЕҚТА-ның қамтамасыз етілген бюджеті жоқ және басшылық толығымен сыртқы немесе өте өзгермелі қаржыландыруға тәуелді 1: Шағын қамтамасыз етілген бюджет бар және ЕҚТА сыртқы қаржыландырусыз барабар

				жұмыс істей алмайды 2: ЕҚТА қызметін тұрақты қамтамасыз ету үшін ақылға қонымды қамтамасыз етілген негізгі бюджет бар, бірақ көптеген инновациялар мен бастамалар сыртқы қаржыландыруға байланысты 3: ЕҚТА-ның қамтамасыз етілген бюджеті бар және оны басқару үшін
Ескертулер және келесі қадамдар				
17. Бюджетті басқару: ЕҚТА-ны басқарудың негізгі қажеттіліктерін қамтамасыз ету үшін бюджетті сенімді басқару жүзеге асырыла ма?				0: Бюджетті басқару өте әлсіз және тиімділікті айтарлықтай төмендетеді (мысалы, қаржы жылының басында бюджет бөлудің кешіктірілуі) 1: Бюджетті басқару әлсіз және тиімділікті төмендетеді 2: Бюджетті басқару тиімді, бірақ жақсартылуы мүмкін 3: Бюджетті басқару тиімді және басқару қажеттіліктеріне жауап береді
Ескертулер және келесі қадамдар				
18. Жарақ: басқару қажеттілігі үшін жабдық пен жарақ жеткілікті ме?				0: Басқаруды қамтамасыз етуге арналған жабдықтар мен құралдар аз немесе мүлдем жоқ 1: Құралдың кейбір жабдықтары бар, бірақ олар басқару қажеттілігінің көп бөлігі үшін жеткіліксіз 2: Жабдықтар мен құралдар бар, бірақ басқару мүмкіндігін төмендететін олқылықтар әлі де бар 3: Жабдықтар мен құралдар барабар
Ескертулер және келесі қадамдар				
9. Жабдықтар мен жарақтарға техникалық қызмет көрсету: жабдықтар мен жарақтарға барабар техникалық қызмет көрсету қамтамасыз етіле ме?				0: Жабдық пен мүлікке техникалық қызмет көрсету жоқ немесе жеткіліксіз 1: Техникалық қызмет көрсету бойынша кейбір ахуалдық жұмыстар жүргізілуде 2: Жабдықтар мен құралдарға базалық техникалық қызмет көрсету жүргізіледі 3: Жабдықтар мен құралдар тиімді техникалық қызмет көрсетумен қамтамасыз етілген
Ескертулер және келесі қадамдар				

<p>20. Білім және хабардар болу: міндеттер мен қажеттіліктерге байланысты нысаналы білім беру бағдарламасы бар ма?</p>				<p>0: Білім беру және хабардарлықты арттыру бағдарламалары жоқ 1: Білім берудің және хабардарлықты арттырудың шектеулі ситуациялық бағдарламалары бар 2: Білім беру және хабардарлықты арттыру бағдарламасы бар, бірақ ол ішінара қажеттіліктерге жауап береді және жақсартылуы мүмкін 3: Білім беру мен хабардарлықты арттырудың тиісті және толық енгізілген бағдарламасы бар</p>
<p>21. Су және жер пайдалануды жоспарлау: су және жер пайдалануды жоспарлау ЕҚТА мұқтаждарын ескереді ме және оның мақсаттарына қол жеткізуге көмектеседі ме?</p>				<p>0: Іргелес жатқан су және жер пайдалануды жоспарлау ЕҚТА мұқтаждықтарын ескермейді және оның қызметі/саясаты ауданның жағдайын нашарлатады 1: Іргелес жатқан су және жер пайдалануды жоспарлау ЕҚТА-ның ұзақ мерзімді қажеттіліктерін ескермейді, бірақ оның қызметі ауданның жағдайын нашарлатпайды 2: Іргелес жатқан су және жер пайдалануды жоспарлау ЕҚТА-ның ұзақ мерзімді қажеттіліктерін ішінара ескереді 3: Іргелес жатқан су және жер пайдалануды жоспарлау ЕҚТА-ның ұзақ мерзімді қажеттіліктерін толық ескереді</p>
<p>Ескертулер және келесі қадамдар</p>				
<p>21a. Мекендеу орындарын сақтау үшін су және жер жоспарлау: ЕҚТА-ны қамтитын су жинағыштарда немесе ландшафтарда жоспарлау және басқару тиісті мекендеу орындарын сақтау үшін барабар экологиялық жағдайларды (мысалы, су ағынының көлемі, сапасы және ұзақтығы, атмосфераның ластану деңгейі және т.б.) қамтамасыз ету қажеттілігін ескереді.</p>				<p>0: жоқ 1: ия</p>
<p>Ескертулер және келесі қадамдар</p>				
<p>21b. Аумақтардың</p>				<p>0: жоқ</p>

байланыстылығын қамтамасыз ету үшін су және жер жоспарлау: ЕҚТА-ны байланыстыратын дәліздерді басқару жабайы жануарлардың ЕҚТА-дан тыс негізгі мекендеу орындарына өтуін қамтамасыз етеді (мысалы, қоныс аударатын балықтардың уылдырық шашатын тұщы су учаскелері мен теңіз арасында қозғалуына мүмкіндік береді немесе жануарлардың қоныс аударуына мүмкіндік береді).				1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
21с. Экожүйелік қызметтер көрсету және түрлерді сақтау үшін су және жер жоспарлау: «жоспарлау экожүйелік ауқымдағы нақты нысаналы түрлердің ерекше экожүйелік қажеттіліктерін және/немесе қажеттіліктерін ескереді (мысалы, нақты түрлерді ұстап тұру үшін тұщы су ағынының көлемі, сапасы және ұзақтығы мен мерзімі, саванна мекендейтін жерлерді сақтау үшін өртке қарсы іс-шаралар және т.б.)»				0: жоқ 1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
22. Көршілес мемлекеттік және шаруашылық жүргізуші субъектілер: қоршаған су және жер пайдаланушылармен ынтымақтастық орнатылды ма?				0: Басшылық пен іргелес аумақтардың ресми органдары немесе корпоративтік су және жер пайдаланушылар арасында байланыс жоқ 1: Басшылықтың іргелес аумақтардың органдарымен немесе корпоративтік су және жер пайдаланушылармен байланыстары бар, бірақ ынтымақтастық жоқ немесе аз 2: Басшылықтың іргелес аумақтардың органдарымен немесе корпоративтік су және жер пайдаланушылармен байланыстары бар, бірақ кейбір ынтымақтастық 3: Басшылық пен іргелес аумақтардың органдары немесе корпоративтік су және жер пайдаланушылар арасында басқару мәселелері бойынша елеулі ынтымақтастық бар

Ескертулер және келесі қадамдар				
23. Тұрғылықты халықтар: Ауданда тұратын немесе ЕҚТА-ны тұрақты пайдаланатын тұрғылықты немесе дәстүрлі халықтардың шешім қабылдауға қатысу мүмкіндігі бар ма?				0: Жергілікті және дәстүрлі тұрғындар ЕҚТА басқару мәселелері бойынша шешім қабылдауға қатыспайды 1: Жергілікті және дәстүрлі тұрғындар ЕҚТА басқару мәселелері бойынша шешімдер қабылдауға ішінара қатысады, бірақ басқаруда тікелей рөлі жоқ 2: Тұрғылықты және дәстүрлі тұрғындар басқару мәселелері бойынша кейбір шешімдерді қабылдауға тікелей үлес қосады, бірақ олардың қатысуы жақсартылуы мүмкін 3: Тұрғылықты және дәстүрлі тұрғындар басқару мәселелері бойынша барлық тиісті шешімдерге тікелей қатысады, мысалы бірлескен басқару
Ескертулер және келесі қадамдар				
24. Жергілікті қоғамдастықтар: ЕҚТА-да немесе жақын маңда тұратын жергілікті қоғамдастықтардың шешім қабылдауға қатысу мүмкіндігі бар ма?				0: Жергілікті қоғамдастықтар ЕҚТА басқару мәселелері бойынша шешімдер қабылдауға қатыспайды 1: Жергілікті қоғамдастықтар басқару мәселелері бойынша шешімдер қабылдауға ішінара қатысады, бірақ басқаруда тікелей рөл атқармайды 2: Жергілікті қоғамдастықтар басқару мәселелері бойынша кейбір шешімдерге тікелей үлес қосады, бірақ олардың қатысуы жақсартылуы мүмкін 3: Жергілікті қоғамдастықтар басқару мәселелері бойынша барлық тиісті шешімдерге тікелей қатысады, мысалы бірлескен басқару
Ескертулер және келесі қадамдар				
24 а. Қоғамдастықтарға әсер ету: жергілікті және/немесе тұрғылықты тұрғындар, мүдделі тараптар және ЕҚТА басшылығы арасында ашық қарым-қатынас пен сенім бар				0: жоқ 1: ия
Ескертулер, келесі қадамдар				
24 б. Қоғамдастықтарға әсер ету: ЕҚТА-ны сақтауды қамтамасыз ету кезінде				0: No 1: Yes 0: жоқ

қоғамдастықтардың әл-ауқатын арттыру жөніндегі бағдарламалар іске асырылуда				1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
24 с. Қоғамдастыққа әсер ету: жергілікті және/немесе жергілікті тұрғындар ЕҚТА-ны белсенді қолдайды				0: жоқ 1: ия
Ескертулер және келесі қадамдар				
25. Экономикалық пайда: ЕҚТА жергілікті қоғамдастықтарға, мысалы, табыс, жұмысқа орналасу, экологиялық қызметтер үшін ақы төлеу сияқты экономикалық пайда бере ме?				0: ЕҚТА жергілікті қоғамдастыққа ешқандай экономикалық пайда бермейді 1: Ықтимал экономикалық пайдалар танылады және оларды іске асыру жөніндегі жоспарлар әзірленеді 2: Жергілікті қоғамдастық үшін экономикалық пайданың белгілі бір ағыны бар 3: ЕҚТА-ға байланысты қызметтен жергілікті қоғамдастық үшін елеулі экономикалық пайда ағыны бар
Ескертулер және келесі қадамдар				
26. Мониторинг және бағалау: басқару жөніндегі қызметке оның тиімділігі тұрғысынан мониторинг жүргізіледі ме?				0: ЕҚТА-да мониторинг және бағалау жүзеге асырылмайды 1: Мониторинг және бағалау бойынша кейбір ахуалдық қызмет бар, бірақ жалпы стратегия және/немесе деректерді тұрақты жинау жоқ 2: Мониторинг пен бағалаудың келісілген және енгізілген жүйесі бар, бірақ оның нәтижелері басшылыққа жеткізілмейді 3: Мониторинг пен бағалаудың тиімді жүйесі бар, ол тиімді іске асырылады және бейімделген басқару үшін пайдаланылады
Ескертулер және келесі қадамдар				
27. Келушілерге арналған нысандар: келушілерге арналған нысандар барабар ма?				0: Белгіленген қажеттілікке қарамастан, келушілерге және тиісті қызметтерге арналған объектілер жоқ 1: Келушілерге арналған объектілер мен қызметтер келушілер ағынының ағымдағы деңгейі үшін барабар емес 2: Келушілерге арналған объектілер мен қызметтер келушілердің ағымдағы ағынын

				қанағаттандырады, бірақ жақсартылуы мүмкін 3: Келушілерге арналған объектілер мен қызметтер келушілердің ағымдағы ағынын толығымен қанағаттандырады
Ескертулер және келесі қадамдар				
28. Коммерциялық туроператорлар: коммерциялық туроператорлар ЕҚТА басқаруға үлес қосады ма?				0: ЕҚТА пайдаланатын басшылық пен туроператорлар арасында байланыстар жоқ немесе өте аз 1: Басшылық пен туроператорлар арасында байланыс бар, бірақ олар әкімшілік немесе реттеуші мәселелермен шектеледі 2: Келушілердің мүдделерін қанағаттандыру және ЕҚТА құндылықтарын сақтау бойынша басшылық пен туроператорлар арасында шектеулі ынтымақтастық бар 3: Келушілердің мүдделерін қанағаттандыру және ЕҚТА құндылықтарын сақтау бойынша басшылық пен туроператорлар арасында тиімді ынтымақтастық жолға қойылды
Ескертулер және келесі қадамдар				
29. Алымдар: егер алымдар (кіру билеттері, айыппұлдар) қолданылса, олар ЕҚТА-ны басқаруға көмектеседі ме?				0: Теориялық тұрғыдан алымдар белгіленсе де, іс жүзінде олар жиналмайды 1: Ақы алынады, бірақ ол ЕҚТА-ға немесе оның қоршаған ортасына үлес қоспайды 2: Ақы алынады және ЕҚТА-ға және оның қоршаған ортасына біршама үлес қосады 3: Ақы алынады және ЕҚТА-ға және оның қоршаған ортасына елеулі үлес қосады
Ескертулер және келесі қадамдар				
30. Жоғарыда 2-кестеде көрсетілген индикаторлар тұрғысынан ЕҚТА биологиялық әртүрлілігінің жалпы жай-күйі қандай?				0: Айтарлықтай тозған 1: Ішінара тозған 2: Негізінен қозғалған жоқ 3: мүлдем қозғалған жоқ
Ескертулер және келесі қадамдар				
30-сұрақ үшін төмендегі 5-кестені толтырыңыз				
Жалпы баллдар МЕТТ	0	0	0	Ескертулер (қажет болған жағдайда)
5-кесте: ОР биологиялық әртүрлілігінің ағымдағы жалпы жай-күйін бағалау үшін пайдаланылған				

деректер көздері мен әдістер (30-сұрақ МЕТТ, жоғары).

2-кестедегі индикаторларды қадағалау үшін пайдаланылған деректер көздерін қысқаша сипаттаңыз және индикаторлар нәтижелерін бағалау әдісін ұсыныңыз. Индикаторлар 2-кестеге енгізілгеннен кейін осы кестеде автоматты түрде пайда болады. Бұл кесте (5-кесте) МЕТТ-ті әрбір қолдану кезінде тиісті түрде жаңартылуы тиіс.

Индикатор		
Индикатор 1		
Индикатор 2		
Индикатор ...		

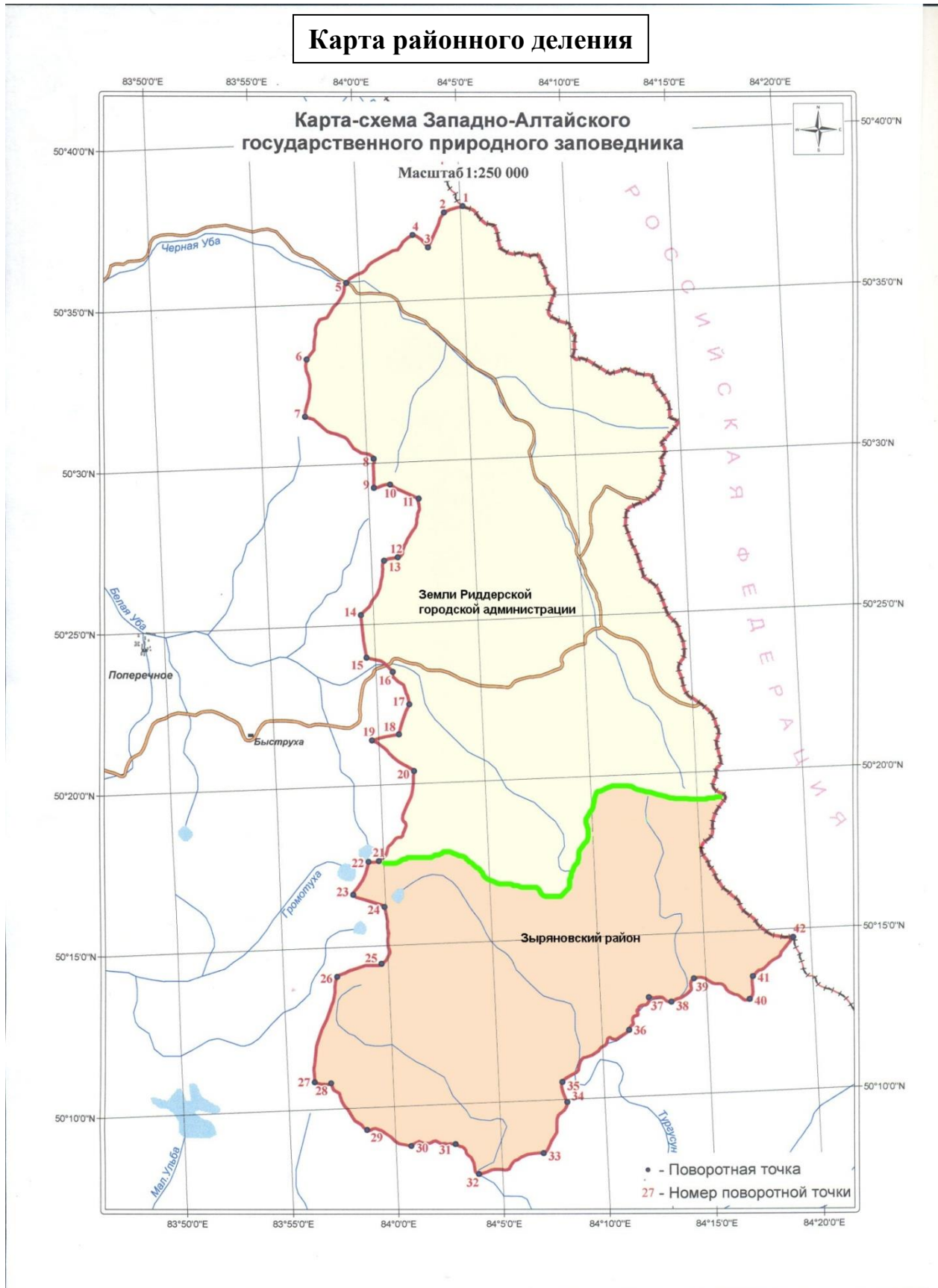
5.4.5. Гендерлік талдау

ҚОСЫМШАЛАР

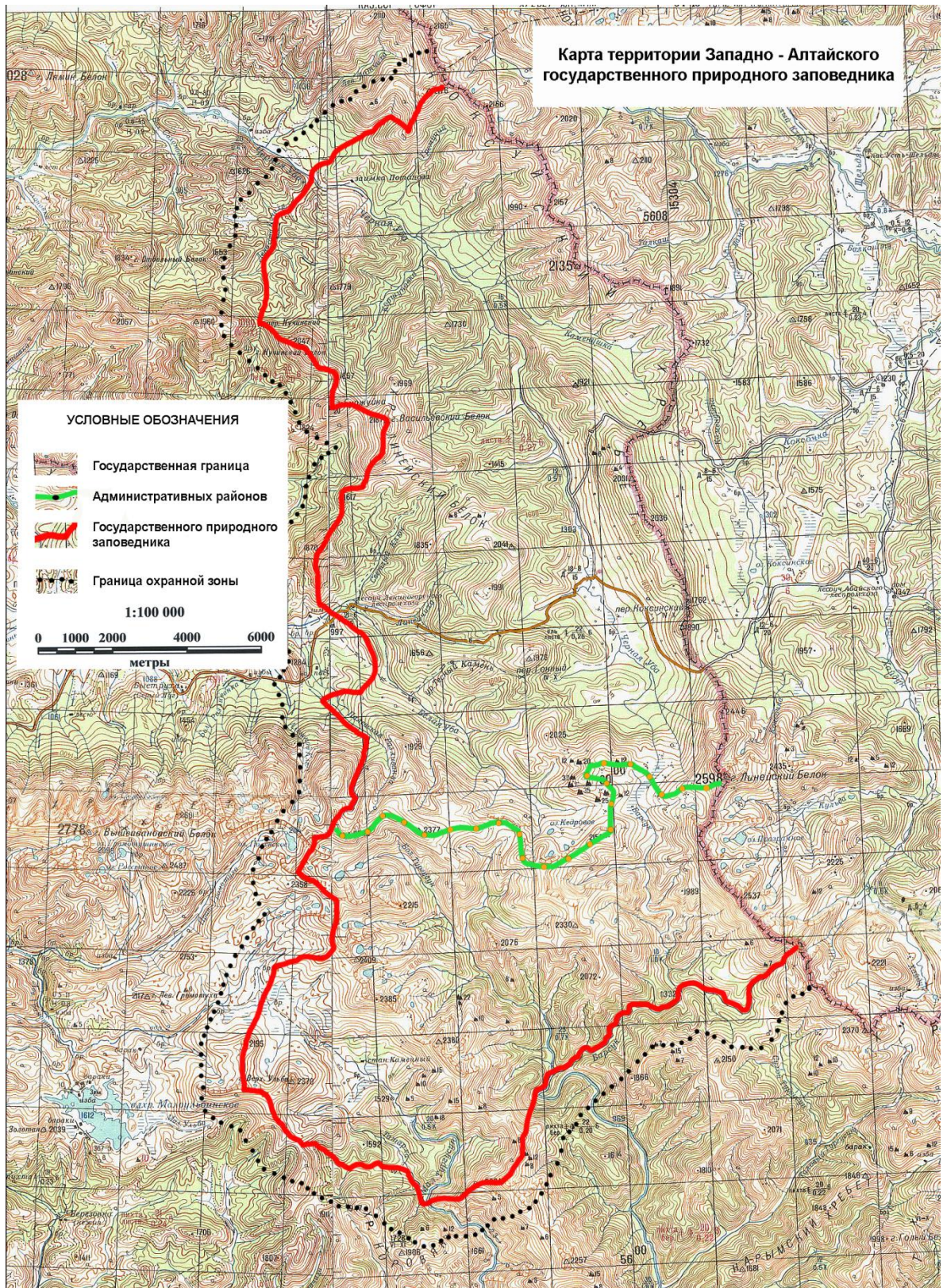
1. Орналасқан жері көрсетілген әкімшілік карта
2. Аудандық бөлу картасы
3. Аумақтың физикалық-географиялық картасы
4. Функционалдық аймақтандыру картасы
5. Тоқсандық желі схемасы
6. Аумақты кешенді бағалау картасы
7. Топырақ картасы
8. Ландшафтық карта
9. Экологиялық-ағартушылық бағыттар картасы
10. "Плато" Райская долина"негізгі орнитологиялық аумағының аумағында кездесетін құстардың тізімі
11. Қорық аумағымен шекаралас жер пайдаланушылар учаскелерінің тізбесі
12. Штат кестесі бойынша қызметкерлердің тізімі
14. Мемлекеттік инспекторлардың негіздемесі
15. 2018-2020 жылдардағы Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығының экологиялық-ағартушылық қызметінің сандық көрсеткіштерінің серпіні.
16. Экологиялық және табиғат қорғау іс-шаралары.
17. Туристік маршруттар мен соқпақтар туралы ақпарат
18. 2021-2025 жылдарға арналған ғылыми-зерттеу жұмыстарының жоспары

1.

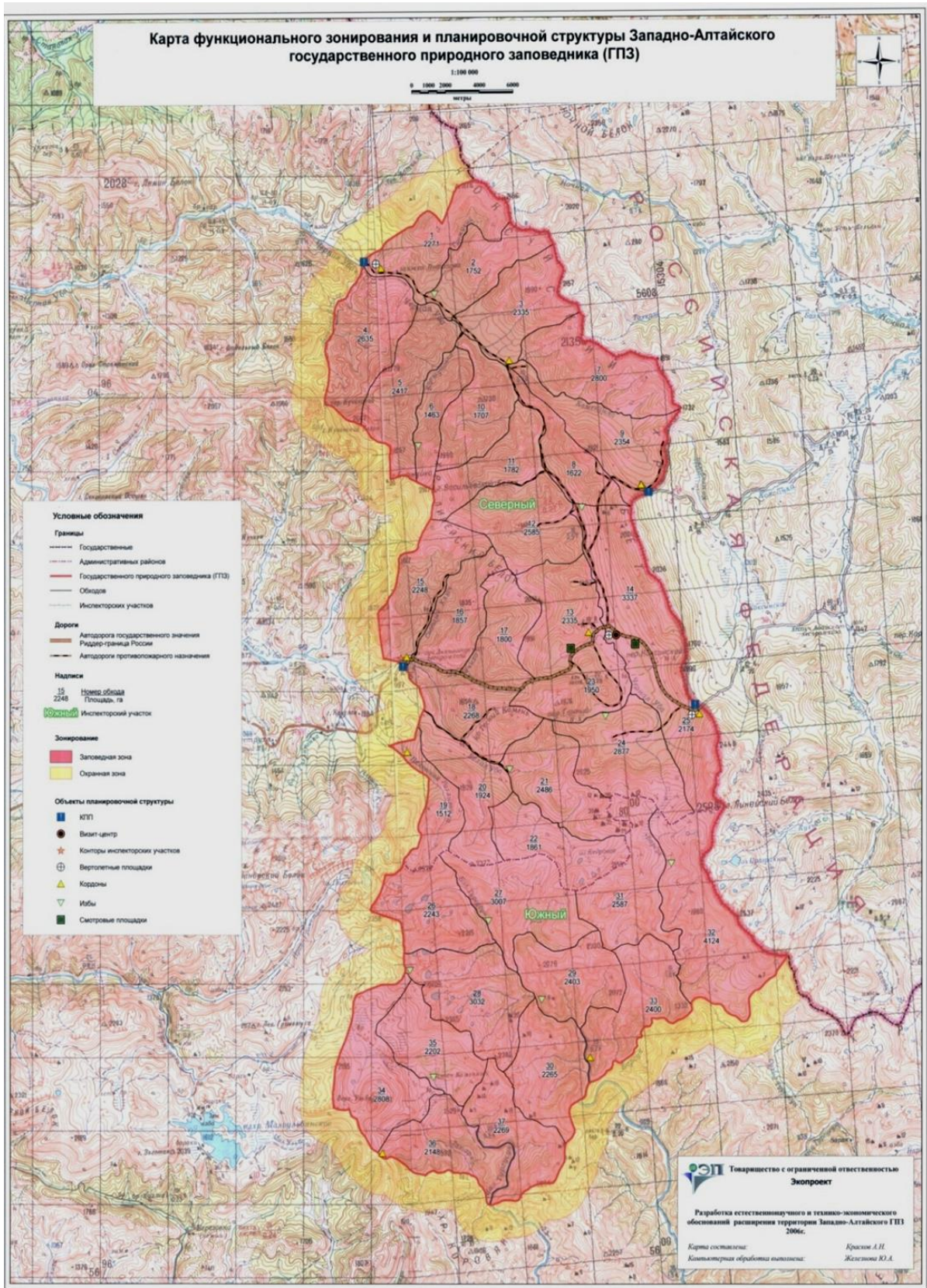

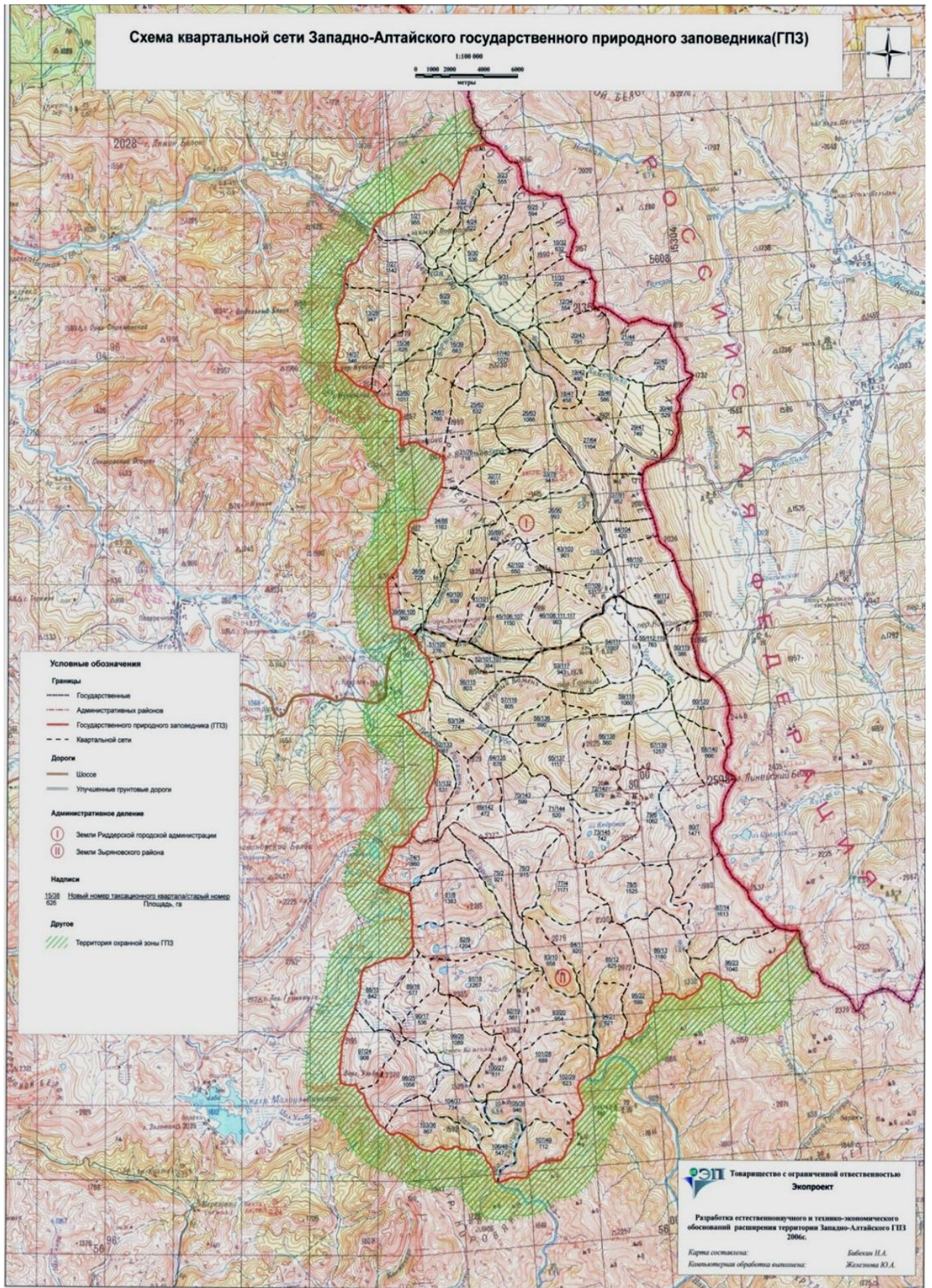
3.

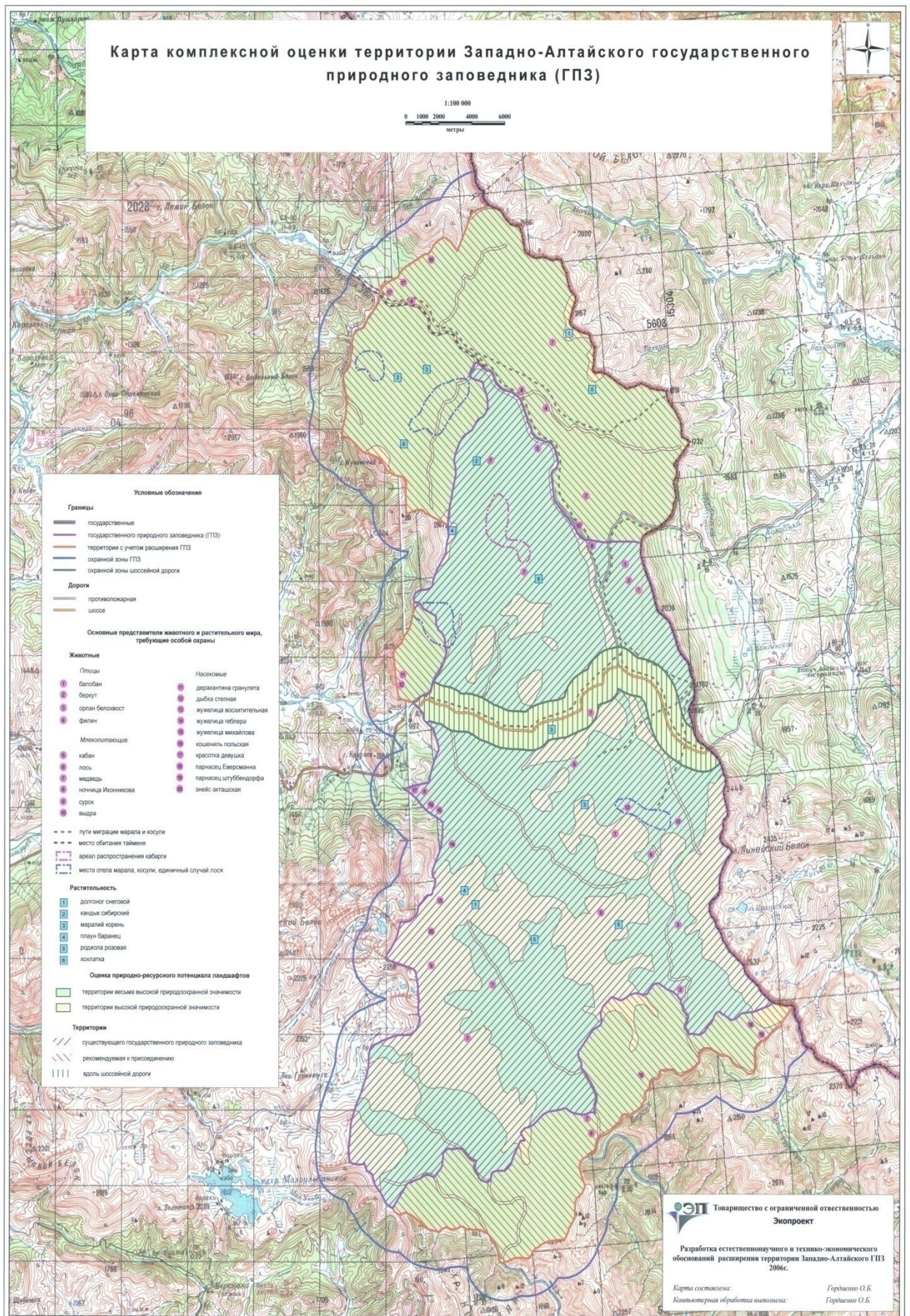

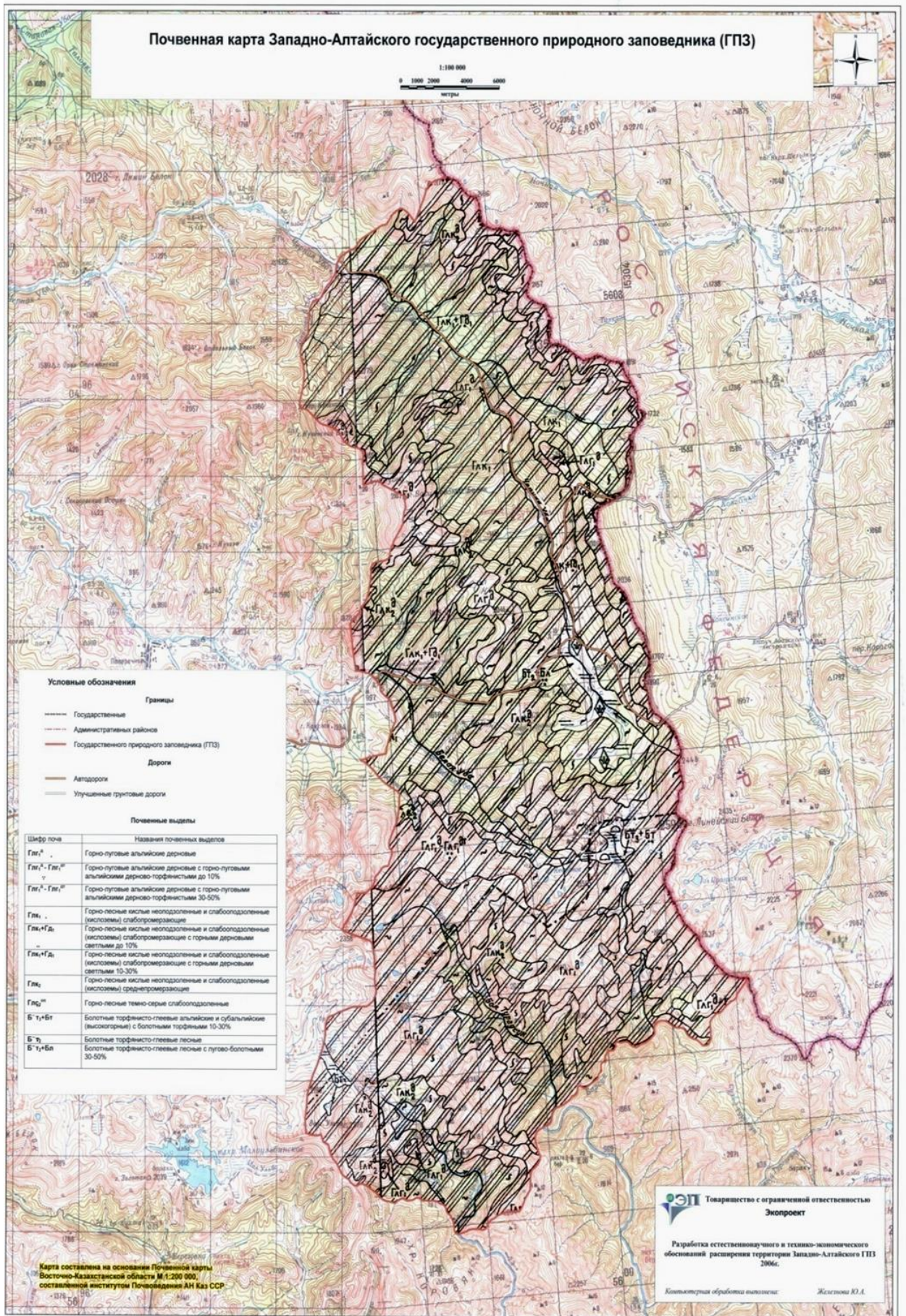
4.

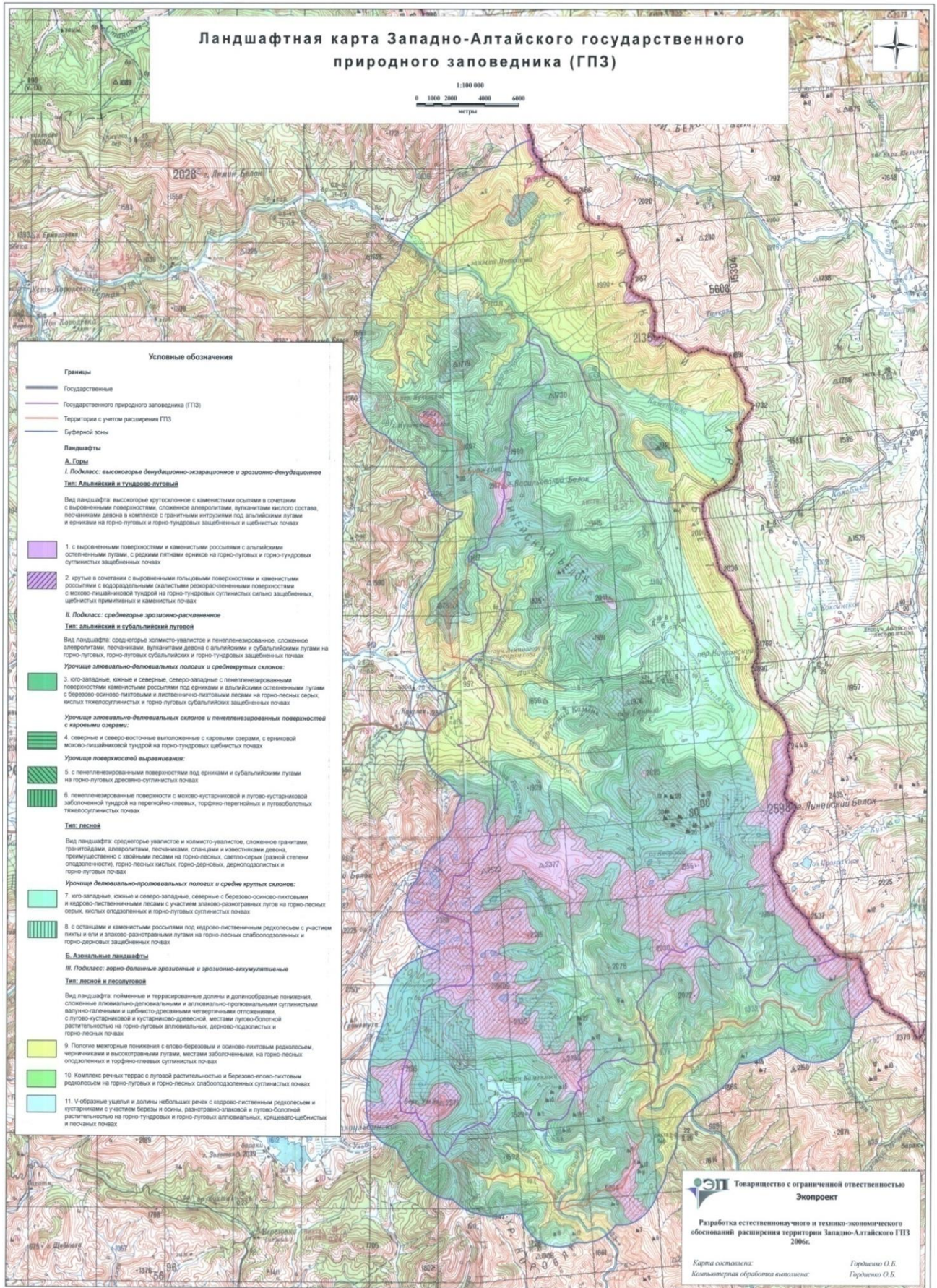

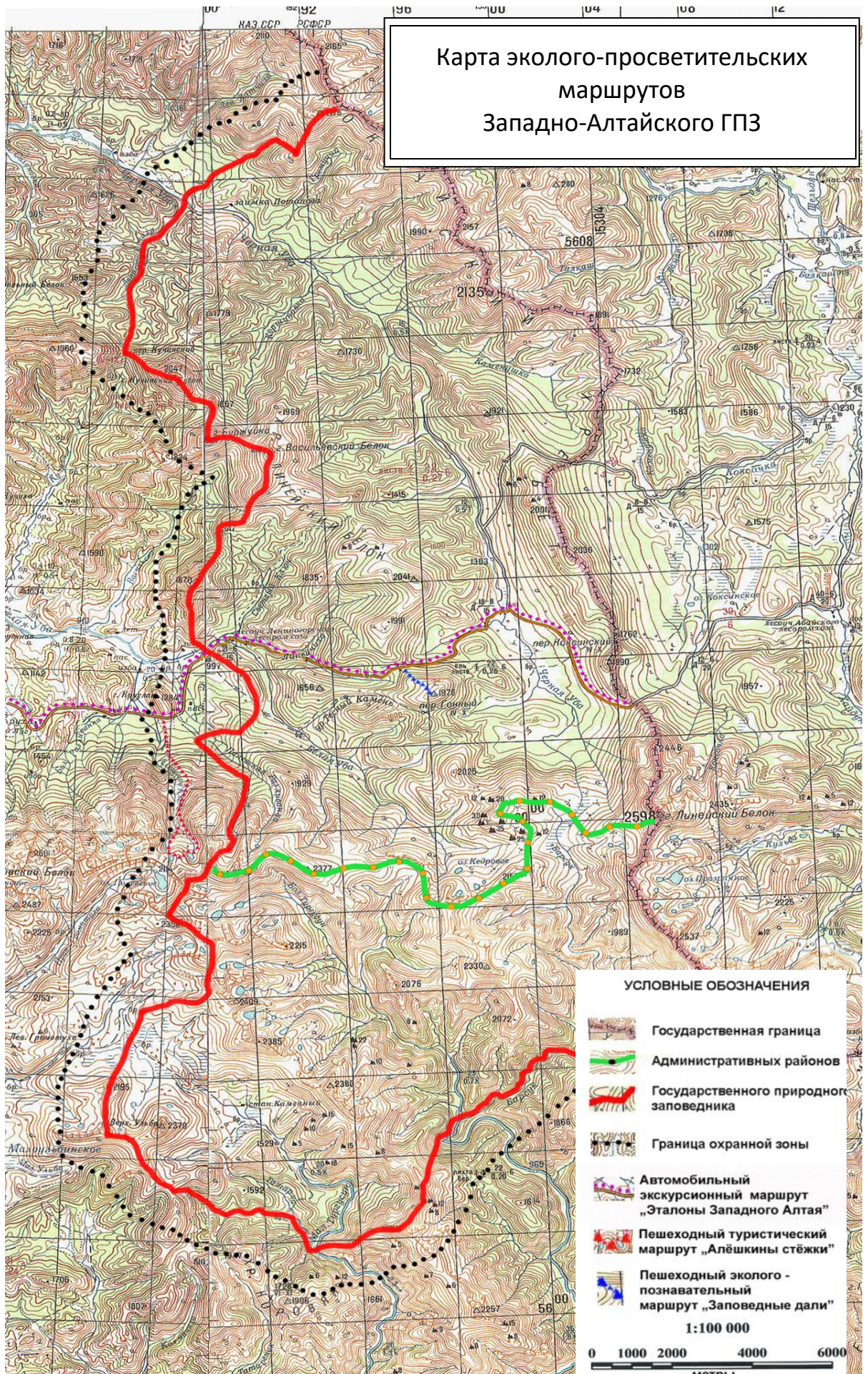
5.

10. "Плато Райская долина" негізгі орнитологиялық аумақта кездесетін құстардың тізімі

Негізгі түрлер	Ұя салу
А1 Жаһандық қауіп төндіретін түрлер	
Ителгі <i>Falco cherrug</i>	1-2, келу сипаты белгісіз (2007) Күзде жеке кездесулер
Шәукілдек <i>Crex crex</i>	Саны аз
А3 Таралуы «Бореалды орман (Тайга)» биомымен шектелген түрлер	
Сұр құр <i>Tetrastes bonasia</i>	4-10 жұп (2007), отырықшы
Саңырау құр <i>Tetrao urogallus</i>	2-4 жұп (2007)
Орман маңқысы <i>Gallinago megala</i>	2-6 жұп (2007)
Бұлыңғыр <i>Tringa ochropus</i>	Саны аз (2007)
Қаршығалы жапалақ <i>Surnia ulula</i>	Саны аз (2007) отырықшы
Орман байғызы <i>Aegolius funereus</i>	Саны аз (2007)
Тоқылдақ <i>Picoidestridactylus</i>	Саны аз (2007) отырықшы
Абдырық <i>Perisoreus infaustus</i>	кәдімгі (2007)
Көк бұлбұл <i>Luscinia cyane</i>	Сирек (2007)
Сұрбасты шөжеторғай <i>Parus cinctus</i>	кәдімгі (2007), отырықшы
Құнақ <i>Fringilla montifringilla</i>	кәдімгі (2007)
Сібір құралайы <i>Carpodacus roseus</i>	сирек (2007)
Қызылқұнақ <i>Pinicola enucleator</i>	Саны аз (2007)
Қайшыауыз <i>Loxia curvirostra</i>	кейде жиі кездеседі, саны күрт ауытқиды (2007)
А3 таралуы «Еуразиялық биік таулы (Альп және Тибет)» биомымен шектелген түрлер	
Тау маңқысы <i>Gallinago solitaria</i>	1-4 жұп (2007)
Сарытұмсық шауқарға <i>Pyrrhocorax graculus</i>	кәдімгі (2007)
Қаратұмсық содырғы <i>Prunella himalayana</i>	кәдімгі (2007)

Үнді сарықасы *Phylloscopus griseolus* кәдімгі (2007)

Аршашыл құнақ *Leucosticte nemoricola* Саны аз (2007)

Қазақстанның Қызыл Кітабына енгізілген түрлер

Қара дәйнек *Ciconia nigra* жеке кездесулер (1972-2007)

Бүркіт *Aquila chrysaetos* сирек (1972-2007)

Лашын *Falco peregrinus* Кем дегенде 1 жұп (2007)

Ителгі *Falco cherrug* 1-2, келу сипаты түсініксіз (2007)

11. Қорық аумағымен шекаралас жер пайдаланушылар учаскелерінің тізбесі

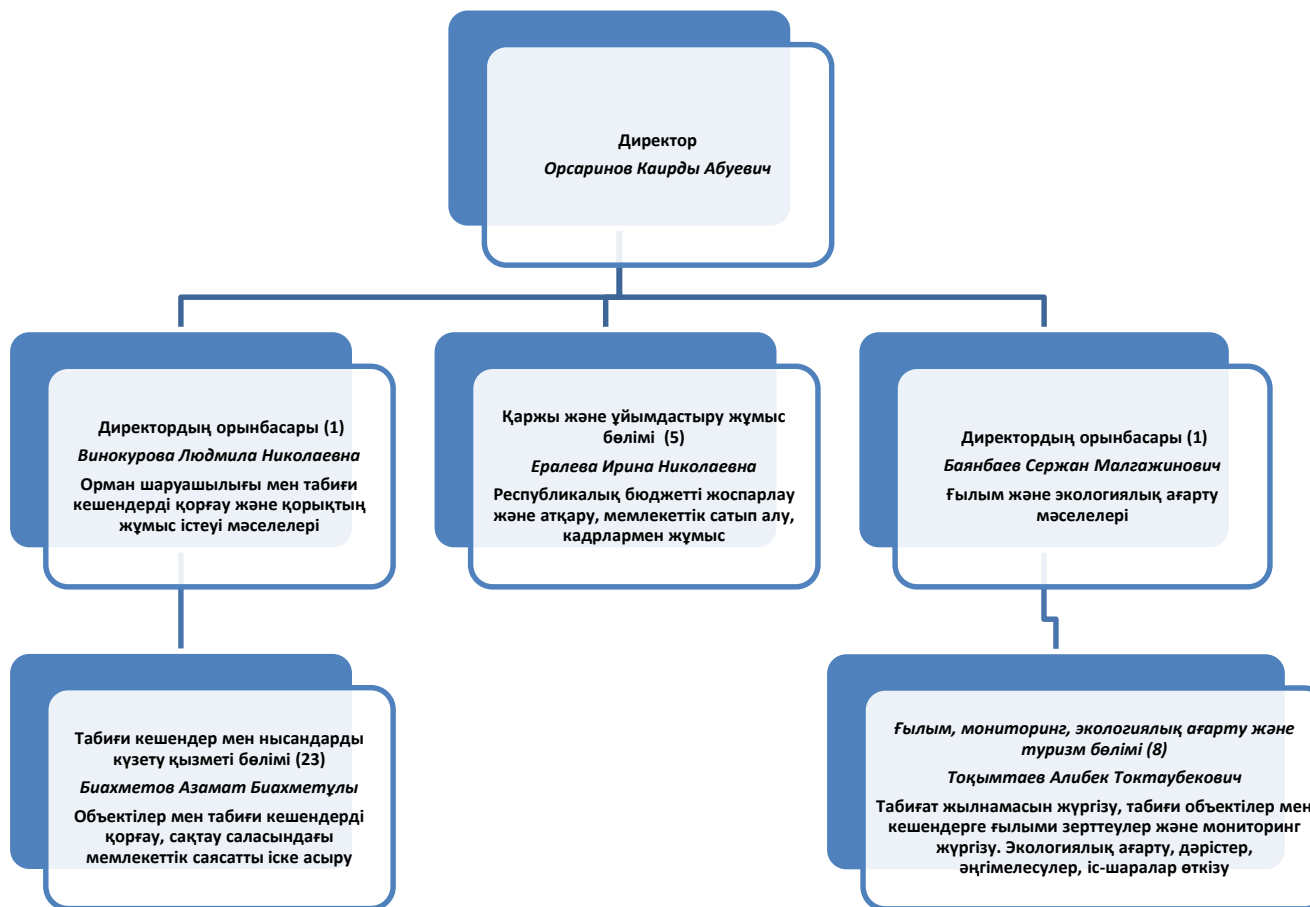
Қорық пен оның күзет аймағының шекараларында мынадай шаруашылық жүргізуші субъектілер бар:

1. «Қазақавтожол» ШҚОфРМК - 101,0 га («Өскемен - Риддер - РФ шекарасы» А-9 автожолы);
2. Глушакова А.А. Ш/Қ - 52,0 га (№ 05-083-051-177 кад) - шабындық жер;
3. Ш/Қ Воронова Е.Н. - 100,2 га (№ 05-083-051-090 кад) - шабындық жер;
4. Ш/Қ Фомина В.И. - 51,1 га (№ 05-083-051-053 кад) - шабындық жер;
5. Ш/Қ Фомина В.И. - 12,4 га (№ 05-083-051-231 кад) - бал ара шаруашылығы;
6. Ш/Қ Лысенко Н.И. - 36,5 га (№ 05-083-051-034 кад) - шабындық алқап және ара шаруашылығы;
7. Ш/Қ Нұрсалқанова Қ.З. - 51,4 га (№ 05-083-051-230 кад) - шабындық жер және жайылымдар;
8. Ш/Қ Фомина А.И. - 89,5 га (№ 05-083-051-244 кад) - жайылым;
9. Ш/Қ Демегенова Ж.М. - 20,5 га (№ 05-083-051-243 кад) - жайылым;
10. Бекпауова З.Т. Ш/Қ - 13,7 га (№ 05-083-051-242 кад) - жайылым;
11. Ш/Қ Тлеубаева А.Х. - 13,7 га (№ 05-083-051-241 кад) - жайылым;
12. Ш/Қ Резникова В.П. - 12,8 га (№ 05-083-051-227 кад) - шабындық жер;
13. Ш/Қ Плыгунова Б.Г. - 10,0 га (№ 05-083-051-233 кад) - шабындық жер;
14. Голубя С.А. ш/қ - 21,3 га (№ 05-083-051-249 кад) - шабындық жер;
15. Босалқы жер - 425,0 га.

12. Штат кестесі бойынша қызметкерлердің тізімі

Басшылық	3
Директор- бас мемлекеттік инспектор	
Директордың орынбасары – бас мемлекеттік инспектордың орынбасары	1
Директордың ғылым жөніндегі орынбасары - – бас мемлекеттік инспектордың орынбасары	1
Табиғи кешендер мен нысандарды күзету қызметінің бөлімі	23
Бөлім жетекшісі – аға мемлекеттік инспектор	1
ОӨС бастығы – мемлекеттік инспектор	1
Аңшытанушы – мемлекеттік инспектор	1
Орман шебері- мемлекеттік инспектор	2
ЕҚТА инспекторы – мемлекеттік инспектор	18
Ғылым, мониторинг, экологиялық ағарту және туризм бөлімі	8
Бөлім жетекшісі – аға мемлекеттік инспектор	1
Аға ғылыми қызметкер – мемлекеттік инспектор	1
Ғылыми қызметкер - мемлекеттік инспектор	1
Инженер- орман патологы- мемлекеттік инспектор	1
Экологиялық ағарту және туризм бойынша инженер - мемлекеттік инспектор	3
Экскурсия жетекшісі - мемлекеттік инспектор	1
Отдел финансовой и организационной работы	5
Бөлім жетекшісі – бас есепші	1
Есепші	1
Экономист	1
Кадр бойынша инспектор	1
Заңгер	1
Барлығы	39

13. Қорық құрылымы

14. Мемлекеттік инспекторлардың негіздемесі

№	Функционалдық аймақтар	Орман айналымының нормативтік ауданы, мың га	БАМТҚ бойынша есеп айырысулар	
			Аумағы, га	Инспекторлар саны
1	Орманмен қамтылған таулы аудандарда	2,3	55958	~ 24
2	Таулы аудандарда, ормансыз	4,0	30164	~ 7
3	Күрделі тау бедері, жолдардың болмауы (25%)			~ 8
	Барлығы:			39 инспектор

2015 жылғы 20 шілдедегі № 18-02/664 бұйрыққа сәйкес аумақты игеруге, орманды жерлерге және мемлекеттік орман қоры учаскелерінің қолжетімділігіне байланысты көрсетілген нормативтерді +/- 25 пайызға (бұл 8 адамды құрайды) түзетуге жол беріледі.

15. Батыс -Алтай мемлекеттік табиғи қорығының 2021-2023 жылдардағы экологиялық-ағартушылық және экскурсиялық қызметінің сандық көрсеткіштерінің серпіні.

Жұмыс түрі	2021	2022	2023
<i>1</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>
Дәрістер, әңгімелер (тыңдаушылар саны)	211	131	110
Табиғат мұражайына келу (адам)	548	1342	1001
Консультациялық көмек (рет)	276	305	
Тақырыптық көрмелер	9	9	20
Ақпараттық-жарнамалық материалдардың таралымы	1066	405	1163
БАҚ-мен жұмыс	77	64	132
Қорыққа келушілер саны (адам)	392	881	700
Өткізілген іс- шаралар саны	38	67	138
"Парктер шеруі" іс-шараларына қатысушылардың саны	4784	10418	13438

16. Экологиялық және табиғат қорғау іс-шаралары

Халықаралық деңгейдегі іс-шаралар	Республикалық деңгейде	Жергілікті деңгейде
«Парктер шеруі» акциясы (22 наурыз – 22 мамыр)	Ағаштарды отырғызу күні	Батыс-Алтай МТҚ туған күні
Жер сағаты (наурыздың соңғы сенбісі)		Экологиялық білім күні (15 сәуір)
Халықаралық құстар күні (1 сәуір)		Туризм күні (27 қыркүйек)
Халықаралық бәйшешектер күні (19 сәуір)		Орман шаруашылығы күні (қазанның 3-ші жексенбісі)
Жер күні (22 сәуір)		«Убинские распевы» фестивалі
Халықаралық биоәртүрлілік күні (22 мамыр)		
Дүниежүзілік қоршаған ортаны қорғау күні (5 маусым)		
«Шыршаны сақтаймыз және қорғаймыз» акциясы		
Іс шаралар	Негізгі әрекеттер	Жылына индикатор/5 жылға
«Парктер шеруі» акциясы	Парктер шеруі бойынша үйлестіру кеңесі	ЕҚТА-ның бірлескен көрмесі әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Риддер қаласының табиғат қорғау ұйымдары арасында волейболдан спартакиада	Спорттық іс-шаралар өткізу (Спартакиаданың Ережесі бойынша) әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Парктер шеруінің салтанатты ашылуы	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Байқаулар:	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	–суреттер	
	– Плакаттар мен қабырға газеттер	
	–Қолөнер бұйымдары (кәдесый)	

	– экосэнгер	Әлеуметтік желіде жарияланымдар
	– фотоконкурс	Әлеуметтік желіде жарияланымдар
	– Табиғат қорғау акциясына қатысушылар арасында «Парктер шеруі» есебін (тұсаукесерін) үздік өткізуге	«Парктер шеруі» акциясының жеңімпаздарын марапаттау
	– «Табиғат музыкада» музыкалық байқауы	Балалар музыка мектебінде байқау өткізу - музыкалық нөмірлер, әндер орындау
	Көрнекі материалдарды, бейнефильмдерді көрсете отырып, оқу орындарында дәрістер, әңгімелер, көрмелер	Шығыс Қазақстан облысы ауылдарының мектептерінде «Өз өлкеңді тану» сапары
	«Табиғатты қорғау - Отанды қорғау» балалар суреттері, плакаттар, кәдесыйлар көрмесі	ШҚО қалалары мен ауылдарының оқу ұйымдарына үздік жұмыстардың (суреттер, плакаттар, кәдесыйлар) көшпелі көрмелері
	«Орман олимпиадасы»	Экологиялық табиғи станциялар бойынша әлеуметтік желілерде жариялау іс-шараларын жүргізу
	Сенбілік	Әкімшілік ғимараттың жанында және БАМТҚ аумағында сенбілік өткізу; Халықты экологиялық насихаттау әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Жер күніне арналған «Экологиялық шығармашылық фестивалі»	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	«Бүкілқазақстандық орман отырғызу күні»	Риддер қаласында қылқан жапырақты көшеттер отырғызу әлеуметтік желілердегі

		жарияланымдар
	БАМТҚ мұражайында «Ашық есік күні»	Табиғат мұражайындағы дәрістер әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Шахматтан және үстел теннисінен турнир	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	«Жерді тазартайық» акциясы	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	«Қорықтық пленэр» акциясы	«БАМТҚ» РММ аумағындағы іс-шара әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	ШҚО ақын жазушыларымен кездесу	Қорық аумағына шығу әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
	Балаларды қорғау күні	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Жер сағаты (наурыздың соңғы сенбісі)	Тұрғындарды тарту	әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Халықаралық құстар күні (1 сәуір)	«Құс үйі» акциясы	Құстардың популяциясын сақтау және көбейту жөніндегі практикалық қызмет; Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Халықаралық бәйшешектер күні (19 сәуір)		Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Жер күні (22 сәуір)	Оқу орындарында дәрістер өткіз	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Халықаралық биоәртүрлілік күні (22 мамыр)	Газетке мақала	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Дүниежүзілік қоршаған ортаны қорғау күні (5 маусым)	Фестиваль («Парктер шеруі» акциясының жабылуы)	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Экологиялық білім күні (15 сәуір)	Газетке мақала	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Таулар күні	Газетке мақала	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Туризм күні (27 қыркүйек)	Газетке мақала	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
Орман шаруашылығы	Қорық ардагерлерімен	Әлеуметтік желілердегі

күні(қазанның жексенбісі)	3-і	кездесу	жарияланымдар
«Убинские распевы» фестивалі		«Заповедные Дали» көрмесі	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
«Шыршаны қорғаймыз және сақтаймыз» акциясы		Байқаулар: – суреттер, плакаттар – қолөнер (экоқадесыйлар), – музыкалық	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
		Қолөнер, сурет, плакат көрмесі	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар
		«Қыста құстарды тамақтандырыңыздар»	Әлеуметтік желілердегі жарияланымдар

17. Туристік маршруттар мен соқпақтар туралы ақпарат

№	Маршрут	Маршруттың түрі және ұзақтығы, км	Маршруттың инфрақұрылымы	Маршруттың қысқаша сипаттамасы	Рұқсат етілген рекреациялық жүктеме	
					адам/ай	адам/жыл
1	2	3	4	5	6	7
1	«Эталон Западного Алтая»	Автомобильді экскурсиялық 116 км	Маршрутта - Белая Уба кордоны, күркелер (2), дәретханалар (3), аншлаптар	Маршрут қорық аумағын кесіп өтетін автомобиль жолымен өтеді. Автотрасса Ивановский жотасының етегімен Линеийский асуы арқылы Черная Уба өзеніне дейін өтеді. Маршрут барысында айналаны шолу, гид-экскурсия жетекшісі ақпараты ұсынылады, экскурсия жасаушылар қорықтың ең қызықты табиғат объектілерімен танысатын шолу нүктелерінде аялдамалар жоспарланған.	Маршрут 15 мамыр мен 10 қазан аралығында жұмыс істейді. 100 адам/ай	600
2	«Алешкины стежки»	Аралас, танымдық, Туристік-экскурсиялық, 98 км көліктік- 78 жаяу жүргіншілер жолы -20	Маршруттың арнайы инфрақұрылым объектілері жоқ. Топырақты жол, белгіленген соқпақ бар, от жағатын жер жайластырылған, дәретхана,	Маршрут орнына келушілер автомобиль көлігімен барады. Маршрут Ивановка жотасының солтүстік бөктерімен оның ең биік бөлігінің учаскесінде ағатын Алешков кілті бұлағының арнасымен өтеді. Маршрут қорықтың күзет аймағының шегінде салынған және оның аумағына кіруді көздемейді. Экскурсанттар осы учаскеде айқын көрінетін биіктік белдеуімен танысады. Мұнда жайылмалы ормандар, қара қылқан жапырақты тайга, субальп және балқарағай сирек ормандары және тасты шашыраңқы учаскелері бар тундраға өтетін	Бағыт маусым айынан қазан айына дейін жұмыс істейді. Топтардың толымдылығы 30 адамға/айға дейін	150

				алып шалғындары ұсынылған. Цирктің жоғарғы бөлігінде, бағыттың соңғы нүктесінде Алешковтың кілтін бастайтын үш моренно-бөгет көлі бар.		
3	«Заповедные дали»	Экскурсиялық-танымдық, экологиялық соқпақ Жалпы ұзындығы 111.1 км, көлік бөлігі 106 км, жаяу жүргіншілер бөлігі 5,1 км	Маршрут трассасында нұсқағыштар, аншлагтар (10), екі дәретхана, Белая Уба кордонында күрке орнатылған	Маршруттың жаяу жүргіншілер бөлігі Линейский асуынан басталады, оған қатысушылар жалпы пайдаланымдағы Риддер-РФ шекарасы жолымен автомобиль көлігімен жеткізіледі. Маршруттың соқпағы экскурсанттарды «Бастион» жартас тобына апарады, ол жерден өткеннен кейін олар ерекше нысандағы және көлемдегі табиғи объектілермен, сәнді кескіндермен, Линейский қалдықтардың шағын көшірмесімен танысады. Одан әрі бағыт бұлақ арнасымен өтеді және Панорамная шыңын (1976 м) шолу алаңына шығарады. Мұнда келушілерге Ивановский жотасының, сондай-ақ Холзун, Көксе, Линейский жоталарының керемет түрлері ашылады. Жоғарыдан Қара Обаның бастауы, Батыс Алтайдың ең үлкен биік таулы батпағы Гүлбище, Каменная сказка жақсы көрінеді. Тексеруден кейін топ Линейский асуға қайта оралады және Риддерге қарай тартады.	Бағыт маусым айынан бастап қыркүйек айына дейін қолданылады. Бастапқы және соңғы мерзімдер ауа райы жағдайларына байланысты өзгертілуі мүмкін. Аптасына топтардың саны-5. Топтағы адамдардың саны 7 адамға дейін	560
	«Каменная сказка»	ғылыми-танымдық бағыт		Маршрут Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығының аумағы бойынша өтеді және Қара Оба, Барсук өзендері аңғарының	Бағыт маусым айынан бастап қыркүйек	

4		<p>Жалпы ұзындығы - 157,7 км, жаяу жүргіншілер бөлігі - 17,7 км, көлік бөлігі - 140 км.</p>		<p>жоғарғы бөлігінің табиғи ландшафтық кешендерін, сондай-ақ олардың түйісу ауданындағы Көксе, Холзун және Линейский жоталарының шеттерін қамтиды.</p> <p>Қорық аумағының осы учаскесінде Батыс Алтайға неғұрлым тән табиғи кешендер, сондай-ақ неғұрлым бірегей және тартымды табиғи объектілер мен табиғат ескерткіштері шоғырланған, олардың ішінен неғұрлым қызықты:</p> <p>Қара Оба және Барсұқ өзендерінің су бөлу бөлігінде орналасқан «Гүлбище» биік таулы батпақты кешені;</p> <p>Ақ Оба өзенінің бастауындағы жоғары таулы көлдер кешені, оның ішінде Батыс Алтайдың ең әдемі көлдерінің бірі - Кедровое көлі;</p> <p>мемлекеттік табиғат ескерткіші - Линейский жотасының шығыс шетінде орналасқан «Линейские столбы столбы» гранит қалдықтарының геоархитектуралық кешені;</p> <p>Үлкен Тұрғысын өзенінің бастауында орналасқан «Черный узел» геоморфологиялық кешені.</p> <p>Ақ Оба өзенінің бастауындағы мұздықтан шығатын көлдер</p> <p>Холзун, Ивановский және Линейский жоталарынан құралған тау торабы үлкен қызығушылық тудырады. Бұл учаскеде</p>	<p>айына дейін қолданылады. Бастапқы және соңғы мерзімдер ауа райы жағдайларына байланысты өзгертілуі мүмкін.</p> <p>28 адам/ай</p>	140
---	--	---	--	---	---	-----

				<p>жоталар ұштарының бедері тегістелген, шыңдары дөңгелек пішінді, теңестірудің денудациялық беттері - қазіргі заманғы және ежелгі беттердің реликтілері бар. Суайрықтарда және баурайларда биіктігі бірнеше ондаған метрге дейінгі жартас қалдықтары, тас шашырандылары таралған.</p> <p>Линейский жотасының гранит қалдықтары - бірегей құрылымдары уақыт пен атмосфералық құбылыстардан қалыптасқан өткен дәуірлердің бірегей геологиялық ескерткіштерін білдіреді.</p> <p>Каменная сказканың аумағы «Райская долина» негізгі орнитологиялық аумағымен шекаралас аудан болып табылады, сондықтан авиафаунаны зерттеушілер үшін қызығушылық тудырады.</p> <p>Биік таулы бөліктің табиғи кешендерінің осы және басқа да маңызды объектілері мен компоненттері Батыс Алтай табиғатының байлығы мен әртүрлілігін ашады, қорық аумағының табиғат қорғау құндылығын, бағыттың танымдық және эстетикалық тартымдылығын айқындайды.</p> <p>Осы аумақтың табиғи-климаттық және басқа да жағдайлары Батыс Алтайдың барлық орта таулы бөлігіне ұқсас болып табылады.</p>		
5	Убинские перекаты	мақсаты бойынша: туристік-		<p>Маршрут орнына келушілер автомобиль көлігімен барады.</p> <p>Велосипедтерді түсіргеннен кейін велосипедпен жүру қауіпсіздігі техникасына, сондай-ақ жануарлармен</p>	Маусымнан қазан айының баына дейін (басталатын және	250

		<p>экскурсиялық</p> <p>орын ауыстыру түрі бойынша: құрамдастырылған (автомобиль, велосипед).</p> <p>қолданылу уақыты бойынша: маусымдық</p> <p>ұйым нысаны бойынша: топтық</p> <p>Маршруттың ұзындығы:</p> <p>Жалпы - 150 км</p> <p>Көлік бөлігі - 133,2 км</p> <p>Велосипедтік - 16,8 км</p>		<p>кездесу кезінде нұсқама жүргізіледі. Жол айрығындағы шлагбаумға жақын жерде Қара Оба өзені бойымен «Каменушка» кордонына дейін топырақты жолмен (соқпақ түрінде) велосипед маршруты басталады.</p> <p>Велотроптың орманды жерлерден өтетін көптеген шалғындары мен өзендері бар, көбінесе аралас және қылқан жапырақты орман.</p> <p>Шлагбаум ауданында қорықтың шығыс бөлігіне шолу ашылады, мұнда Қара Оба өзенінің жоғарғы бөлігіне және Холзун, Көксу және Линейский жоталарына көрініс ашылады. Соқпақ сирек орманның ашық учаскелерінде өтеді.</p> <p>0,5 километрде сортаңды көруге болатын жер - ША-1 шолу алаңы орналасқан.</p> <p>Маршруттың 3,6 километрінде Қара Оба өзеніне дейін тоқтауға, серуендеуге болатын суға өртке қарсы түсу жолы бар. Тым жақын жерде ША-2 шолу алаңы бейнеленген ағаш бар.</p> <p>Маршруттың 7 километрінде «Платониха» кордоны орналасқан, онда демалу үшін аялдама жасауға болады. Кордоннан Новздёркин (Платониха) жылғасы шатқалының көрінісі ашылады. Шатқал Қара Оба өзенінің келесі жағалауында орналасқан - ША-3 шолу алаңы.</p> <p>«Платониха» кордонынан кейін велотроптың бедері азайып барады, бұлақтар жиі кездеседі. Қара Обаның панорамалық түрлері қызықты болып, орман</p>	<p>аяқталатын мерзімдер климаттық жағдайларға байланысты өзгері мүмкін).</p> <p>Топтағы максималды адам саны: 4-5 адам (көп болы мүмкін).</p> <p>Аптасына экскурсиялық топтың лимиті: аптасына 3 топтан көп емес</p>	
--	--	--	--	--	--	--

			<p>қалың болып келеді. Велотрек толығымен орманда өтіп жатыр. Кей жерлерде Қара Оба өзенінің аңғарына және Линейский жотасының орманды тайгалы баурайларына панорамды көріністер ашылады.</p> <p>12,5 километрде пейзаждық панорамалық орын - ША-4 шолу алаңы орналасқан.</p> <p>13,2 километрде пейзаждық панорамалық орын - ША-5 шолу алаңы орналасқан.</p> <p>13,5 километрде пейзаждық панорамалық орын- ША-6шолу алаңы орналасқан.</p> <p>14,2 километрде Линейский жотасының тайгалы ормандары мен Қара Оба өзенінің аңғары - ША-7 шолу алаңы көрінетін ашық жер орналасқан. Бұл орын орындықпен және үстелмен жабдықталады.</p> <p>Веломаршруттың соңғы нүктесі (16,8 км) Каменушка өзені арқылы өтетін көпір және сол атаулы кордон болып табылады. «Каменушка» кордонында демалуға, тамақтануға болады.</p> <p>115 метр қашықтықта Қара Оба өзеніндегі Каменушки өзенінің құятын жері орналасқан, оған дейін жаяу жүруге болады - ША-8 шолу алаңы.</p> <p>Кейін машинаға отырғызу сосын велосипедтер тиеледі. Риддер қаласына «Белая Уба» кордоны арқылы қайтып оралу.</p>	
--	--	--	---	--

«Келісілді»
Қазақстан Республикасы
Ғылым және ғылым министрлігі
Ғылым комитеті
«09» қантар 2021 ж.
№ 11/16-7

«Бекітілді»
Қазақстан Республикасы
Экология, геология және табиғи
ресурстар министрлігі
Орман шаруашылығы және жануарлар
дүниесі комитеті
А.К. Кайнарбеков
«Қазырма» 2021 ж.
№ 17-5-6/16

2021-2025 жылдар аралығындағы
«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қоры» РММ-нің
ҒЫЛЫМИ-ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫНЫҢ ЖОСПАРЫ

№	Тақырып, бөлімнің атауы	Орындау уақыты	Ғылыми жетекшілер	Жауапты орындаушылар	Жұмыстардың қысқаша мазмұны	Күтілетін нәтижелер
1	«Табиғат жылнамасы» Табиғаттағы табиғи-климаттық құбылыстарды және БАМТҚ қорғалатын флорасы мен фаунасының динамикасын бақылау	3 Жыл сайын	4	5 ҒМЭАжТ бөлімінің бастығы А.Е. Макаев, бөлімнің ғылыми қызметкерлері, орман патологы	6 Мәліметтерді үздіксіз жинау және жыл сайынғы «Табиғат жылнамасы» кітабын құрастыру	7 «Табиғат жылнамасы» кітабы гидрометеорологиялық бақылаулардың, флора мен фауна түрлерінің биологиялық және экологиялық сипаттамаларын зерттеу деректері бойынша құрастырылатын болады
2	«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қоры» РММ аумағындағы сiбiр қарағайының табиғи	2021-2023 жж	ҚАЗОШҒЗИ Алтай филиалының директоры, а.ш.ғ.	К.В. Сурнина-ҒМЭАжТ бөлімінің кіші ғылыми қызметкері	БАМТҚ аумағындағы Сiбiр қарағайының табиғи жанаруының қазiргi жағдайын зерттеу және талдау	ЗАПЗ территориясындағы сiбiр қарағайының табиғи жанару жағдайы зерттелiп, сiбiр қарағайының тұрақты егiстерiн қалыптастыру

	жаңаруын зерттеу		кандидаты- А.А. Калачев	Н.В Премина. – ФМЭАЖТ бөлімінің аға ғылыми қызметкері	«БАМТҚ» РММ-де сібір қарағайының орман генетикалық резерваттарының қазіргі жағдайын, сынама алаңқайларын салуды жолымен талдау және түгендеу. Орман қалыптастыру процестерін зерттеу, Сібір қарағай екпелерін селекциялық бағалау, орманның генетикалық резерватының жай- күйін бақылау.	бойынша ұсыныстар әзірленетін болады. БАМТҚ-ның орман- генетикалық резерватының қазіргі жағдайын түгендеу, талдау және динамикасы жүргізіліп, орман ресурстары мәліметтерінің генетикалық жинақтаушы құрылатын болады.
3	Сібір қарағайының (балқарағайы) орман генетикалық резерватының қазіргі жағдайын бағалау және «Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ-де оны қайта өндіру және сақтау бойынша іс- шараларды әзірлеу	2021-2022 жж	ҚАЗОШҒЗИ Алтай филиалының директоры, а.ш.ғ. кандидаты- А.А. Калачев	А.К Косаев.- ФМЭАЖТ бөлімінің орман патологы	Жаппай желсұлатпаның салдарын және жел кешендері элементтерінің экологиялық ерекшеліктерін желсұлатпа учаскелеріндегі табиғи жаңаруды зерттеу бойынша сынама алаңқайларын салу жолымен зерттеу.	2005 жылы болған желсұлатпа учаскелерінің қазіргі жағдайына талдау мен түгендеу жүргізілетін болады, желсұлатпа кешендерінің табиғи өсу сипаттамалары, ағаш опырылымдарының маңызы мен масштабты сипатталатын болады. Биоценоздың тұрақты құрылымын сақтауда ағаш опырылымының рөлі.
4	«Батыс- Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ-де 2005 жылы желсұлатпаның экологиялық рөлі	2021 ж	ҚАЗОШҒЗИ Алтай филиалының директоры, а.ш.ғ. кандидаты- А.А. Калачев			

5	«Батыс-Алтай мемлекеттік табиғи қорығы ормандарының санитарлық және орманпатологиялық жағдайы»	2022-2026 жж	ҚАЗОШҒЗИ Алтай филиалының директоры, а.ш.ғ. кандидаты- А.А. Калачев	А.К.- Косаев ФМЭАЖТ бөлімінің орман патологы	Қорық ормандарының санитарлық және орманпатологиялық жағдайын зерттеу	Негізгі орман құраушы тұқымдылар бойынша қорық ормандарының санитарлық жағдайын анықтау және бағалау
6	"Батыс Алтай мемлекеттік табиғи қорығы"РММ-де таушымылдық популяциясының қазіргі жағдайы.	2024-2028 жж	ҚР БҒМ ҒК «Биологиялық зерттеулер орталығы» РМК «Алтай ботаникалық бағы» ШЖҚ-дағы РМК жетекші ғылыми қызметкері А.Н. Данилова	Н.В. Премина-ФМЭАЖТ бөлімінің аға ғылыми қызметкері	Батыс Алтай қорығындағы таушымылдық популяциясының жай-күйіне биологиялық мониторингті анықтау, тексеру және қамтамасыз ету, оларды қорғауды жақсарту жөнінде ұсынымдар мен ұсыныстар әзірлеу	Таушымылдыңтың қазіргі популяциясының жағдайын және аумақ бойынша үлестіруін анықтау. Түрінің биологиясын, экологиясын зерттеу, қорғау принциптерін жасау.

Директордың м.а. _____

Директордың ғылым жөніндегі орынбасары _____

Винокурова Л.Н.

Наговицын Г.Н.

«Батыс-Алтай мемлекеттік табиғи қорығы» РММ ғылыми-техникалық кеңестің отырысында қаралды және мақұлданды «03» қыркүйек 2020 жылғы № 5 хаттамасы

i